

Gemeentestichting in een Limburgse context

Een onderzoek naar ervaringen van gemeentestichters in Limburg

Door M.L.J. Huth aan de Vrije Universiteit te Amsterdam

Opgedragen aan mijn vader

Jacques Huth

(1940-1994)

Abstract

The central question of this thesis is: what is characteristic about the Limburg context and what does that mean for church planting in Limburg? Church planting in Limburg is not common, but there are several reasons why church planting in Limburg is necessary. For church planting it is required to know the Limburg conditions, which differ from the other provinces in the Netherlands, particularly due to the influence of the Roman-Catholic church. Findings from literature and a research into the experiences from church planters in Limburg are presented. On the basis of these findings recommendations are given for church planting in Limburg.

Titel:

Gemeentestichting in een Limburgse context

Een onderzoek naar ervaringen van gemeentestichters in Limburg

Student:

Jacqueline Huth

e-mail: jacquelinehuth@zonnet.nl

Studentnummer: 2079577

Master of Theology

Evangelical and Reformation Theology

Begeleidend docent:

Prof. dr. S. Paas

Tweede criticus:

Drs. E. Groen

Aangeboden aan:

Faculteit der Godgeleerdheid

Center for Evangelical and Reformation Theology (CERT)

Vakgroep Praxis

Vrije Universiteit, Amsterdam

Datum:

Juli 2012

*Wie sjoen os Limburg is¹
begrip toch neemes
allein de zuuderling
dae Limburg leef is
want do'or de jaore heen
blijf Limburg onbetwis
't stjokske Nederland
dat 't sjoensten is*

---

¹ Dit is het refrein van een Limburgs liedje, dat naast het officiële Limburgse volkslied, als het tweede Limburgse volkslied geldt. Muziek: Sjang Coumans, tekst: Harry Bordon. De vertaling: Hoe mooi ons Limburg is, begrijpt toch niemand, dan alleen de zuiderling, wie Limburg lief is, want over de jaren, blijft Limburg onbetwist, het stukje Nederland, dat het mooiste is.

Inhoud

Afkortingen.....	9
Voorwoord.....	10
Inleiding gemeentestichting in een Limburgse context.....	11
1. Inleiding.....	11
2. Achtergrond.....	11
3. Probleemstelling.....	14
4. Doelstelling.....	14
5. Vraagstelling.....	15
6. Definiëring van begrippen.....	15
7. Methode van onderzoek.....	15
8. Leeswijzer.....	16
Hoofdstuk 1. Gemeentestichting in Limburg.....	17
1.1. Inleiding.....	17
1.2. Wat is gemeentestichting?.....	17
1.3. Gemeentestichting vanuit theologisch en historisch perspectief.....	18
1.3.1. Gemeentestichting in het Nieuwe Testament.....	19
1.3.2. Gemeentestichting van verleden naar heden.....	20
1.3.3. Leidraad voor gemeentestichting.....	23
1.4. Motieven voor gemeentestichting in Limburg.....	26
1.4.1. Evangelisatorisch motief.....	26
1.4.2. De kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en Limburgers.....	28
1.4.3. Confessioneel motief.....	32
1.4.4. Innovatiemotief voor bestaande kerken en gemeenten.....	36
1.5. Conclusie.....	36
Hoofdstuk 2. Het ‘Limburgs eigene’.....	38
2.1. Inleiding.....	38
2.2. Het belang van contextualisatie.....	38
2.3. Modellen van contextualisatie.....	40
2.3.1. Het tegencultureel model.....	40
2.3.2. Het vertaalmodel.....	40
2.3.3. Het situationeel model.....	41

2.3.4. Het antropologisch model	41
2.3.5. Contextualisatie bij gemeentestichting in Limburg.....	42
2.4. Analyse van de Limburgse context	44
2.4.1. De geschiedenis van Limburg	46
2.4.2. De machtafstand	48
2.4.3. Collectivisme versus individualisme	50
2.4.4. Masculiniteit versus femininiteit	52
2.4.5. Onzekerheidsvermijding	53
2.4.6. Lange termijn versus korte termijn oriëntatie	60
2.5. Conclusie	61
3. Ervaringen van Limburgse gemeentestichters	62
3.1. Inleiding.....	62
3.2. De onderzoeksopzet	62
3.2.1. Onderzoekdesign.....	62
3.2.2. Onderzoekspopulatie	63
3.2.3. Dataverzameling.....	63
3.2.4. Data analyse	64
3.3. De respondenten.....	64
3.3.1. Gemeentestichtingsinitiatief 1.....	64
3.3.2. Gemeentestichtingsinitiatief 2.....	65
3.3.3. Gemeentestichtingsinitiatief 3.....	65
3.3.4. Gemeentestichtingsinitiatief 4.....	66
3.3.5. Gemeentestichtingsinitiatief 5.....	66
3.3.6. Gemeentestichtingsinitiatief 6.....	67
3.3.7. Evaluatie.....	67
3.4. Motieven voor gemeentestichting in Limburg	68
3.4.1. Roeping	68
3.4.2. Evangelisatorisch motief.....	68
3.4.3. Sectarisch motief	69
3.4.4. Innovatiemotief.....	69
3.4.5. Evaluatie.....	70
3.5. De Limburgse context	71
3.5.1. Het Rooms-katholicisme.....	71

3.5.2. De Limburgse mentaliteit.....	72
3.5.3. Evaluatie.....	74
3.6. Contextualisatie bij de Limburgse gemeentestichters.....	76
3.6.1. De bijdrage aan de samenleving.....	76
3.6.2. Evangeliseren in een Limburgse context.....	76
3.6.3. De kerkvorm bij de Limburgse gemeentestichtingsinitiatieven.....	78
3.6.4. Evaluatie.....	79
3.7. Conclusie.....	80
Hoofdstuk 4. Conclusies en aanbevelingen.....	82
4.1. Inleiding.....	82
4.2. Conclusies.....	82
4.3. Aanbevelingen voor gemeentestichting in Limburg.....	83
4.3.1. Benader de Limburgse context positief.....	83
4.3.2. Bevestig de eigenwaarde van de Limburgse bevolking.....	84
4.3.3. Maak gebruik van sacramenten en rituelen.....	84
4.3.4. Toon het christelijk geloof in daden.....	85
4.3.5. Bouw relaties met Limburgers op.....	86
4.3.6. Bevorder de onderlinge gemeenschap.....	86
4.4. Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	87
Samenvatting.....	88
Bibliografie.....	89
Bijlage 1. Brief voor gemeentestichters.....	95
Bijlage 2. Vragenlijst van het interview.....	96

Afkortingen

Oude Testament:

Genesis	Gen.
Psalmen	Ps.

Nieuwe Testament:

Mattheüs	Mat.
Markus	Mar.
Lukas	Luk.
Johannes	Joh.
Handelingen	Hand.
Romeinen	Rom.
1 Korinthe	1Kor.
Galaten	Gal.
Efeze	Ef.
Filippenzen	Fp.
1 Thessalonicenzen	1Thes.
2 Thessalonicenzen	2Thes.
1 Timotheüs	1Tim.
Hebreeën	Heb.
1 Johannes	1Joh.
Openbaring	Op.

Voorwoord

Voor u liggen de resultaten van het onderzoek naar de ervaringen van gemeentestichters in Limburg. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van het afronden van mijn master theologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Het is een vervolg op mijn afstudeerproject op de Christelijke Hogeschool Ede “Gelovend Rooms-katholiek?! Een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum”.² Uit dit onderzoek blijkt dat veel Rooms-katholieken in Brunssum het christelijk geloof niet ervaren als een boodschap van heil, maar meer als een formele verbondenheid met de traditie. Mijn persoonlijk verlangen is dat nog veel Limburgers deel zullen krijgen aan het heil dat in Jezus Christus te vinden is. Na een module op de Vrije Universiteit van Amsterdam met als onderwerp gemeentestichting, besloot ik beide onderwerpen samen te voegen met als gevolg dat gemeentestichting in Limburg het onderwerp van deze thesis is.

Dankbaar ben ik voor de ontvangen hulp bij de totstandkoming van de thesis.

Mijn dank gaat allereerst uit naar mijn begeleider prof. dr. S. Paas. De enthousiaste en professionele manier van begeleiden heb ik als prettig ervaren. Ik werd uitgedaagd mijn eigen standpunten te overwegen en te herzien. De opbouwende kritiek heeft tot verdieping van deze thesis bijgedragen.

Bij de totstandkoming heeft de kritische inbreng van Liebrecht Hellinga en Hanny den Hertog een positieve bijdrage geleverd aan de inhoud en vorm van de thesis. Dank voor jullie bemoedigingen! Ook dank aan Peter Huth voor de mentale ondersteuning.

De respondenten van het onderzoek wil ik bedanken voor de tijd en openheid; jullie bijdrage was van groot belang.

Mijn bijzondere dank gaat uit naar mijn moeder. Haar ondersteuning heeft een belangrijke bijdrage geleverd bij het afronden van mijn studie. Mijn dankbaarheid schiet tekort...

Tot slot gaat mijn dank uit naar God die mij kracht gegeven heeft deze studie te volbrengen. Ik ben dankbaar dat ik Jezus heb leren kennen in mijn leven en dat ik een dienstknecht mag zijn in Zijn koninkrijk. Dit geeft mijn leven zin, doel en richting. Het is mijn wens dat deze thesis een bijdrage zal gaan leveren aan het vergroten van de eer en glorie van God.

“Hem nu die bij machte is te doen ver boven alles wat wij bidden of denken, overeenkomstig de kracht die in ons werkzaam is, Hem zij de heerlijkheid in de gemeente, door Christus Jezus, in alle geslachten, tot in alle eeuwigheid. Amen.” (Ef. 3:20-21)

Brunssum, juli 2012

Jacqueline Huth

---

² Huth, J., *Gelovend Rooms-katholiek?! Een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum*, Afstudeerproject Christelijke Hogeschool Ede 2010.

Inleiding gemeentestichting in een Limburgse context

1. Inleiding

Deze inleiding beschrijft in paragraaf twee de achtergrond voor het onderwerp gemeentestichting in een Limburgse context. Gevolgd wordt met de probleemstelling in paragraaf drie. Achtereenvolgens wordt in paragraaf vier en vijf de doelstelling en vraagstelling geformuleerd. In paragraaf zes worden de gehanteerde begrippen verder gedefinieerd en in paragraaf zeven wordt de methode van onderzoek uiteengezet. In paragraaf acht wordt de leeswijzer van de thesis weergegeven.

2. Achtergrond

Mijn interesse in het onderwerp komt voort uit mijn persoonlijke achtergrond. Ik ben opgegroeid in Zuid-Limburg in een Rooms-katholiek gezin en woonachtig in deze Rooms-katholieke omgeving. Door persoonlijk geloof in Jezus Christus heb ik verzoening met God ontvangen en heeft God mij de verkondiging hierover toevertrouwd (2Kor. 5:18-20). Uit mijn afstudeerproject van de opleiding Godsdienst Pastoraal Werk blijkt dat veel Rooms-katholieke kerkleden in Limburg nominaal ‘christen-zijn’ en het Rooms-katholieke geloof vooral beleven als een culturele en historische identiteit. Bij het merendeel van de Rooms-katholieken is nauwelijks sprake van inhoudelijke kennis van het christelijk geloof en veel Rooms-katholieken voelen zich aangetrokken tot postmoderne, postchristelijke vormen van spiritualiteit.³

Zelf ben ik lid van de Baptistengemeente Brunssum. Deze traditie vindt de essentie van het christelijke geloof in het erkennen van Jezus als Heer, waarbij het persoonlijk geloof in Jezus Christus benadrukt wordt.⁴ Een uitgangspunt waarin ik mijzelf volledig herken.

Baptisten worden vanuit de geschiedenis gekenmerkt door “een sterke missionaire inslag”.⁵ Zo zijn Baptisten beïnvloed door de anabaptisten ([weder]dopers) uit de zestiende eeuw. De anabaptisten vonden dat de zendingsoopdracht (Mat. 28:19) nog niet was vervuld in ‘christelijk Europa’ en vonden de kerkhervormingen van de reformatie niet ver genoeg gaan. Daarom was evangelisatie en gemeentestichting volgens hen noodzakelijk, waarbij de geloofsdoop regel werd.⁶ Deze beweging resulteerde in duizenden nieuwe gemeenten.⁷ In de

---

³ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 27-45.

⁴ Vries, de O.H., *Gelovig gedoopt, 400 jaar baptisme 150 jaar in Nederland*, Kampen: Kok 2009, 20. En: Leer van der T., *Zo zijn onze manieren! In gesprek over gemeentetheologie*, Barneveld: Baptisten Seminarium 2009, 9.

⁵ Vries, *Gelovig gedoopt*, 18, 91.

⁶ Murray, *Church Planting: Laying Foundations*, Carlisle: Paternoster 1998, 96-98. En: Noort, G., Paas, S., Roest, de H., Stoppels, S., *Als een kerk opnieuw begint: Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008, 53.

⁷ Murray, *Church Planting*, 96-98.

achttiende eeuw waren Baptisten sterk missionair actief, zowel in Engeland als in Noord-Amerika. Zij stichtten veel gemeenten. Uit de Engelse Baptistenbeweging kwam ook weer veel wereldzending voort, bijvoorbeeld door de Baptistenzending William Carey (1761-1834) die in 1792 de “Baptist Missionary Society” oprichtte. Carey, die zending geworden is in India, wordt erkend als “de vader van de moderne zendingsbeweging”.⁸

Het Baptisme in Nederland werd in de negentiende eeuw gevormd onder invloed van de opwekkingsbewegingen van de achttiende eeuw in Engeland en Amerika.⁹ Deze opwekkingsbewegingen gaven nieuwe impulsen voor zending waardoor het Baptisme naar West-Europa kwam, met als gevolg dat de eerste Baptistengemeente in Nederland in 1845 werd gesticht door Johannes Elias Feisser in 1845.¹⁰ De Baptisten hebben sindsdien nieuwe gemeenten in Nederland gesticht en op het moment zijn negentig gemeenten aangesloten bij de Unie van Baptistengemeenten.¹¹

Aan het begin van de eenentwintigste eeuw heeft de Unie van Baptistengemeenten in Nederland gemeentestichting vanuit missionair motief, benoemd als speerpunt in haar beleid en zij beraadt zich op gemeentestichting in Limburg.¹² Door middel van gemeentestichting kan een proces op gang gebracht worden, waarin mensen geholpen worden bij hun religieuze zoektocht en bijeengebracht worden in een nieuwe christelijke gemeenschap.¹³

Voor “gemeentestichting in een veranderende cultuur” vormen voor de Unie van Baptistengemeenten vier overtuigingen de grondslag, die tevens de grondslag voor deze thesis vormen.¹⁴

1. Het geloof in het evangelie dat de kracht van het Koninkrijk van God door de verdienste van Christus aan het kruis de geschiedenis is binnengekomen en de wereld gaat vernieuwen.
2. Het geloof dat het evangelie nieuwe gemeenschappen creëert die verschillende mensen met elkaar verbindt.
3. Het geloof dat mensen de boodschap van het evangelie persoonlijk leren kennen en vervolgens ingezet worden in het Koninkrijk van God; vanuit het evangelie wordt niet alleen aangedrongen op bekering, maar wordt eveneens gezocht naar vrede en gerechtigheid.
4. Het geloof dat christelijke gemeenschappen voortkomen uit de wisselwerking tussen het goede nieuws van Jezus Christus en de specifieke context.

---

⁸ Bakker, H., *De weg van het wassende water: Op zoek naar de wortels van het baptisme*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008, 232. Vries, *Gelovig gedoopt*, 18.

⁹ Vries, *Gelovig gedoopt*, 133, 181.

¹⁰ Vries, *Gelovig gedoopt*, 77.

¹¹ Unie van Baptistengemeenten, <http://www.baptisten.nl/baptisme/vijf-vragen-over-het-baptisme/baptist-waar-komt-dat-vandaan> (Geraadpleegd 30-06-2012).

¹² Boerrigter, A., Blok, O.W., Horjus, D.J., Poppe, E., *Visie werkgroep gemeentestichting*, Barneveld 2012, 1-3.

¹³ Boerrigter, *Visie werkgroep gemeentestichting*, 1.

¹⁴ Blok, O.W., *Gemeentestichting: een baptisten perspectief*, 2008, 1.

De Baptistengemeenten maken onderdeel uit van de evangelische beweging in Nederland. Ondanks mijn persoonlijke achtergrond als Baptist, wil deze thesis zich niet beperken tot de Baptistengemeenten voor gemeentestichting in Limburg, maar zich breder richten tot de Evangelicalen. Uitgangspunt is wat in de Engelssprekende wereld onder *evangelical* wordt verstaan; “a counter-movement accompanying the church at large, including the Reformed Churches... that demonstrates similar critical and eschatological concerns with an appeal to the Gospel”.¹⁵ Dit omvat niet alleen de evangelische- en pinkstergemeenten, maar ook de orthodox Protestantse kerken.¹⁶ In aanvulling op bovenstaande grondslag voor gemeentestichting worden de volgende basisprincipes in deze thesis gevonden:¹⁷

1. Het geloof dat Jezus Christus de enige middelaar tussen God en mens is; door het kruis van Jezus Christus is verzoening mogelijk.
2. Het geloof in de Bijbel als gezaghebbend Woord van God die maatstaf is voor geloof en leven.
3. Het geloof in de kracht van de Heilige Geest die overtuigt van zonden en zorgt voor geloof en groei in Christus. Zonder de Heilige Geest is het getuigenis tevergeefs.
4. Het geloof dat onderlinge samenwerking en eenheid het getuigenis versterkt.

In deze traditie sta ik en deze vormt de achtergrond en motivatie voor deze thesis. Het is een sterk missionair bewogen traditie, met een nadruk op evangelisatie als kern van de missionaire opdracht. God heeft in de wereld een missie: door middel van Jezus Christus brengt God kracht en leven in de wereld om deze te herstellen en te vernieuwen.¹⁸ Door persoonlijk geloof in Jezus Christus wordt deelname aan deze missie verkregen. Vanuit de missie van God ontstaat een verlangen en bewogenheid medemensen te laten delen in het heil en herstel dat in en door Jezus Christus gevonden wordt. Veel inwoners van Limburg zijn met deze heilsboodschap niet bekend. Voor Evangelicalen is dit aanleiding Limburg te beschouwen als zendingsgebied.

Bij het uitdragen van het evangelie speelt de context een belangrijke rol; in deze thesis betreft het de Limburgse context. Veel boeken over evangelisatie/gemeentestichting zijn afkomstig van Protestantse schrijvers van boven de grote rivieren, terwijl literatuur over evangeliseren in een Rooms-katholieke context schaars is.

Vanuit bovenstaande hebben de volgende persoonlijke redenen mij gestimuleerd “gemeentestichting in een Limburgse context” als onderwerp voor deze thesis te kiezen:

---

¹⁵ Kooi, van der C., Staalduine-Sulman, van E., Zwiep, A.W. (red.), *Evangelical Theology in Transition*, Amsterdam: VU University Press 2012, 4.

¹⁶ Kooi, *Evangelical Theology in Transition*, 2, 5.

¹⁷ Behalve het tweede en vierde punt van de grondslag voor gemeentestichting van de Unie van Baptisten Gemeenten, worden de overige punten in het verbond van Lausanne genoemd. Dat is niet verwonderlijk aangezien deze punten specifiek over gemeentestichting gaan. The Lausanne Movement, *Het verbond van Lausanne ... om Zijn grote daden te verkondigen...*, 1974, <http://www.lausanne.org/nl/dutch/1569-covenant.html> (Geraadpleegd 30-06-2012).

¹⁸ Unie van Baptistengemeenten, *Concept beleidsplan Unie van Baptistengemeenten in Nederland 2013-2015*, 2012.

- Veel Rooms-katholieken zijn nominaal gelovig en ervaren het christelijk geloof niet als een boodschap van heil. Gemeentestichting is één van de mogelijkheden deel te nemen aan de missie van God (zie het volgende hoofdstuk).
- Door middel van deze thesis hoop ik de Unie van Baptistengemeenten te stimuleren tot nieuwe gemeentestichting in Limburg over te gaan.
- Literatuur over evangeliseren in een Rooms-katholieke context is schaars en aanvulling van deze literatuur is wenselijk.

3. Probleemstelling

Gemeentestichting is in de Evangelicale traditie een missionaire kernactiviteit. Vaak wordt deze activiteit in één adem genoemd met evangelisatie. In deze thesis onderzoek ik de mogelijkheden van gemeentestichting in een Limburgse context. Dat is niet vanzelfsprekend, omdat de meeste gemeentestichtingsinitiatieven plaatsvinden boven de grote rivieren.¹⁹ Gemeentestichting kan leiden tot nieuwe vormen van (Protestants/Evangelicaal) ‘kerk-zijn’, waardoor een intensieve wisselwerking kan plaatsvinden tussen Limburgers met hun kenmerkende aspecten en het christelijk geloof.

Voor gemeentestichting in Limburg is kennis over de Limburgse context noodzakelijk. Er is, zover mij bekend, geen literatuur voorhanden over gemeentestichting in een Rooms-katholieke Limburgse context. Praktijkgericht onderzoek kan daarom bijdragen aan kennisvermeerdering over kenmerkende aspecten van de Limburgse samenleving die van belang zijn met het oog op gemeentestichting in Limburg. Op grond hiervan worden aanbevelingen gegeven voor gemeentestichtingsinitiatieven in Limburg. Deze kennis is nuttig voor gemeentestichters van kerken/gemeenten en organisaties die een gemeente in Limburg willen stichten.

4. Doelstelling

Vanuit voorgaande achtergrond wordt de belangrijkste doelstelling als volgt omschreven:

Het beschrijven van kenmerkende Limburgse aspecten die van belang zijn bij gemeentestichting in Limburg.

---

¹⁹ Vellekoop, M., *Nieuwe kerken in een nieuwe context: Onderzoek naar gemeentestichting in Nederland en de rol van contextualisatie*, Masterscriptie Vrije Universiteit Amsterdam 2008, 70. En: Noort, *Als een kerk*, 88.

5. Vraagstelling

De vraagstelling van het onderzoek luidt:

Welke kenmerkende Limburgse aspecten zijn van belang bij gemeentestichting in Limburg en wat betekent dit voor gemeentestichting in Limburg?

De hieruit voortvloeiende deelvragen zijn:

1. Waarom is gemeentestichting in Limburg nodig?
2. Welke kenmerkende Limburgse aspecten zijn van belang voor gemeentestichting in Limburg?
3. Welke ervaringen hebben gemeentestichters in Limburg opgedaan van deze kenmerkende Limburgse aspecten en hoe waarderen zij deze ervaringen?
4. Welke aanbevelingen kunnen vanuit de Limburgse context gegeven worden voor gemeentestichting in Limburg?

6. Definiëring van begrippen

Onder gemeentestichting wordt verstaan: “missionaire initiatieven die leiden tot kerkelijke gemeenschapsvorming”.²⁰ In deze definitie bevinden zich een drietal belangrijke veronderstellingen.²¹ Ten eerste betreft het ‘missionaire initiatieven’; de aandacht wordt primair gekenmerkt door een missionair denken, een naar buiten gerichte houding. Vervolgens duidt de term ‘missionair’ op ‘gezonden zijn’ vanuit een moedergemeente of organisatie waaraan verantwoording afgelegd dient te worden. Ten derde gaat het om initiatieven die leiden tot een kerkelijke gemeenschap.

In deze thesis wordt onder Limburg de provincie ‘Limburg’ verstaan die zich in Nederland bevindt.

7. Methode van onderzoek

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is literatuurstudie en empirisch kwalitatief onderzoek verricht.

---

²⁰ Noort, *Als een kerk*, 15.

²¹ Noort, *Als een kerk*, 15.

Voor de deelvragen 1. en 2. is literatuurstudie verricht op het gebied van gemeentestichting en de Limburgse context. Hierbij is gebruik gemaakt van het onderzoek “Gelovend Rooms-katholiek?!, Een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum.”²²

Voor deelvraag 3. wordt empirisch kwalitatief onderzoek verricht waarbij één methode van dataverzameling is gebruikt: semi-gestructureerde interviews. Deze vorm van onderzoek geeft diepgaande informatie over ervaringen, achterliggende motivaties, belevingen en kennis van gemeentestichters in Limburg.

Vanuit de literatuurstudie en het kwalitatieve onderzoek wordt antwoord gegeven op deelvraag 4. Via een verkenning van enkele modellen van missionaire contextualisatie wordt gemeentestichting verbonden met de Limburgse context.

8. Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk staat de vraag centraal waarom gemeentestichting in Limburg nodig is. Hoofdstuk twee brengt belangrijke kenmerkende aspecten van de Limburgse context naar voren. Hoofdstuk drie beschrijft de resultaten van het onderzoek onder gemeentestichters in Limburg en in hoofdstuk vier volgen de conclusies en aanbevelingen.

---

²² Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!.*

Hoofdstuk 1. Gemeentestichting in Limburg

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal: waarom gemeentestichting in Limburg? Om deze vraag te beantwoorden wordt in paragraaf twee begonnen met een beschrijving wat onder gemeentestichting in deze thesis wordt verstaan. Paragraaf drie vervolgt met de theologische basis en de geschiedenis van gemeentestichting in Europa. Vervolgens worden in paragraaf vier de motieven voor gemeentestichting in Limburg beschreven. Afgesloten wordt met een conclusie.

1.2. Wat is gemeentestichting?

De begrippen gemeentestichting, kerkplanting, ecclesiogenese²³ en gemeenschapsvorming duiden op hetzelfde fenomeen.²⁴ De term ‘kerkplanting’ heeft de oudste papieren (1 Kor. 3:6-8). In Engelstalige landen wordt de term ‘*Church Planting*’ veel gebruikt, waarbij het organische proces van kerkplanting tot uiting wordt gebracht.²⁵ De term ‘ecclesiogenese’ wordt in Nederland minder vaak gebruikt. De nadruk wordt hier gelegd op de ‘kerk in wording’, waarbij niet vaststaat welke vorm de kerk zal aannemen.²⁶ ‘Gemeenschapsvorming’ is een bredere term, omdat een zelfstandige gemeente niet altijd ontstaat; de gemeenschap in een nieuwe vorm kan functioneren vanuit een bestaande gemeente.²⁷ Alhoewel alle termen een waardevol accent leggen, wordt de voorkeur in deze thesis gegeven aan de neutrale term ‘gemeentestichting’. Deze term wordt in de hedendaagse literatuur veelvuldig gebruikt en is ingeburgerd. De begrippen ‘kerk’ en ‘gemeente’ worden als synoniem gebruikt; hiermee wordt een christelijke geloofsgemeenschap bedoeld.

In het Bijbelboek Handelingen wordt zichtbaar dat zendingswerk van de kerk vaak uitmondt in gemeentestichting.²⁸ De onderlinge verbondenheid van missie en gemeentestichting komt duidelijk naar voren (Hand. 11:19-26; 16:4-5; 18:22). In deze thesis wordt aangesloten bij deze verbondenheid, waarbij gebruikgemaakt wordt van de volgende definitie: “gemeentestichting is een missionair initiatief dat leidt tot kerkelijke

---

²³ Letterlijk: ‘kerkwording’.

²⁴ Noort, *Als een kerk*, 13-14.

²⁵ Organisch proces: voorbereiden, zaaien, kiemen, groeien, vrucht dragen en vermenigvuldigen. Molen, van der R., *Plant een kerk, Visie en inspiratie voor creatieve gemeentestichting*, Amsterdam: Ark Media 2008, 8.

²⁶ Deze term is afkomstig van de Latijns-Amerikaanse katholieke bevrijdingstheoloog Leonardo Boff. In Nederland wordt deze gedachte uitgewerkt door Gerrit Jan van der Kolm. Hij geeft bijvoorbeeld aan dat de waarheid ontdekt wordt in een voortgaand leerproces. Brouwer, *Levend lichaam*, 75-76.

²⁷ Boerrigter, *Visie werkgroep gemeentestichting*, 1.

²⁸ Noort, *Als een kerk*, 41.

gemeenschapsvorming”.²⁹ Gemeentestichting vanwege binnenkerkelijke motieven, zoals een kerkscheuring, worden in deze thesis niet meegerekend.

De Britse Baptistentheoloog Stuart Murray maakt onderscheid tussen vier vormen gemeentestichting:³⁰

1. *Pioneer planting*; gemeentestichting in gebieden die door het evangelie nog niet zijn bereikt. Bijvoorbeeld in Nederland de zogenoemde Vinex-locaties of het bereiken van nieuwe doelgroepen zoals de migrantenkerken.³¹
2. *Replacement planting*; gemeenten worden gesticht op plaatsen waar voorheen kerken bestonden, maar deze zijn verdwenen of ernstig verzwakt en nauwelijks levensvatbaar. Een voorbeeld is het Evangelisch Werkverband van de PKN dat in een vergrijsde kerk in de Haagse wijk Mariahoeve nieuwe vormen van ‘kerk-zijn’ ontwikkelt.³²
3. *Sectarian planting*,³³ tot gemeentestichting wordt overgegaan vanwege bepaalde leerstellingen en levensstijl. Veelal is sprake van vernieuwings- en opwekkingsbewegingen binnen kerken die niet positief ontvangen wordt.³⁴ Veel gemeenten in Nederland zijn op deze wijze ontstaan, bijvoorbeeld vele evangelische gemeenten in de *biblebelt* en het ontstaan van Rafaël Nederland.³⁵
4. *Saturation planting*; het stichten van zoveel mogelijk gemeenten met als doel zoveel mogelijk mensen met het evangelie te bereiken. Door gemeentestichting neemt de missionaire bereikbaarheid toe en worden bestaande gemeenten gestimuleerd. Een voorbeeld is de Nederlandse tak van DAWN (Disciple A Whole Nation).³⁶

1.3. Gemeentestichting vanuit theologisch en historisch perspectief

Deze paragraaf begint het leggen van een theologische basis voor gemeentestichting vanuit het Nieuwe Testament. Vervolgens wordt de geschiedenis van gemeentestichting in ‘christelijk’ Europa weergegeven. Deze geschiedenis bevat leerpunten voor hedendaagse gemeentestichting in een ‘christelijke’ Limburgse context. De paragraaf besluit met drie belangrijke theologische concepten die van belang zijn voor gemeentestichting; de *missio Dei*, het Koninkrijk van God en de incarnatiegedachte.

---

²⁹ Noort, *Als een kerk*, 15.

³⁰ Murray, *Church Planting*, 87-95.

³¹ Brouwer, R., Groot, de K., Roest, de H., Sengers, E., Stoppels, S., *Levend Lichaam: Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*, Kampen: Kok Kampen 2007, 72-73.

³² Brouwer, *Levend lichaam*, 74.

³³ Het begrip ‘sektarisch’ dient sociologisch opgevat te worden, dus niet als een besloten sektarische groep.

³⁴ Brouwer, *Levend lichaam*, 75.

³⁵ Brouwer, *Levend lichaam*, 75. En: Noort, *Als een kerk*, 18.

³⁶ DAWN kent zijn oorsprong in de Church Growth beweging van Peter Wagner en Donald McGavran. Zij streven ernaar dat over de wereld per 400 tot 1000 personen een gemeente aanwezig is. Zij zien gemeentestichting als het belangrijkste middel nieuwe gelovigen te winnen. Noort, *Als een kerk*, 93-94.

1.3.1. Gemeentestichting in het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament wordt de praktijk van gemeentestichting veelvuldig gevonden. Hedendaagse gemeentestichters ontvangen veel inspiratie en ondersteuning vanuit het Nieuwe Testament, maar een Bijbels mandaat voor gemeentestichting in het hedendaags Europa wordt in het Nieuwe Testament niet gevonden.³⁷

Toch pogen veel gemeentestichters een Bijbels mandaat voor hun functioneren te vinden, waarbij ze zich baseren op drie argumenten.³⁸ Ten eerste wordt de ‘Grote opdracht’ en evangelisatie benadrukt. Echter, volledige toewijding aan evangelisatie is mogelijk, zonder bij gemeentestichting betrokken te zijn. Ten tweede wordt de nadruk gelegd op de centrale rol van de gemeente als medewerker aan de missie van God. Gemeentestichting is een vereiste als uiting van deelname aan deze missie. Toewijding aan de gemeente hoeft echter geen gemeentestichting te veronderstellen. De gestelde claim is te groot; het Koninkrijk van God wordt begrensd tot de gemeente, terwijl God ook buiten de gemeente aan Zijn Koninkrijk werkt. Ten derde wordt gesteld dat gemeentestichting de eerste methode van evangelisatie in het Nieuwe Testament is en dat moet vandaag nog steeds zo zijn. De overtuiging dat gemeentestichting normatief was in het Nieuwe Testament, betekent niet dat het in de eenentwintigste eeuw in Europa eveneens normatief dient te zijn. Ten tijde van de vroege kerk waren geen christelijke gemeenschappen aanwezig, waardoor het niet verwonderlijk is dat toen veel gemeentestichtingen plaatsvonden.

In het Nieuwe Testament wordt geen Bijbels mandaat voor gemeentestichting gevonden. Echter, vanuit het Nieuwe Testament kan een Bijbelse basis gelegd worden voor gemeentestichting die voorzichtiger is in haar benadering.³⁹

Vanuit het Nieuwe Testament zijn vier aspecten te noemen die een Bijbelse basis vormen voor gemeentestichting. In het Nieuwe Testament komt gemeentestichting veelvuldig voor en is een valide optie voor deelname aan Gods missie en het vergroten van het Koninkrijk van God. Hoewel gemeentestichting een valide optie is, betekent dat niet dat zij de enige strategie is; het is afhankelijk van de situatie welke bijdrage het meest geschikt is. Vervolgens wordt in het Nieuwe Testament de gemeente gezien als een gemeenschap die deelneemt aan de missie van God. Doordat gemeentestichting ‘missie’ en ‘gemeenschap’ combineert op een manier die het Nieuwe Testament bevestigt, blijkt gemeentestichting een serieuze keuzemogelijkheid te zijn. Dit geldt met name in gebieden waar geen gemeenten bestaan en waar nieuwe gelovigen moeilijk aansluiting kunnen vinden bij bestaande gemeenten. Op de derde plaats richt het Nieuwe Testament zich niet alleen op gebieden, maar ook op groepen mensen; in het boek Handelingen komen steeds nieuwe groepen tot geloof.⁴⁰ Gemeentestichting biedt mogelijkheden het evangelie te laten horen aan specifieke groepen. Een bestaande kerk die zich op een bepaalde groep richt, mag gemeentestichting die zich op een andere doelgroep

³⁷ Murray, *Church Planting*, 63.

³⁸ Murray, *Church Planting*, 64-66.

³⁹ Murray, *Church Planting*, 67-72.

⁴⁰ Priesters (Hand. 6:7), Godvrezenden (Hand. 10:2), Grieken (Hand. 11:20) en heidenen (Hand. 13:46). Petrus richtte zich op de joden en Paulus op de heidenen.

richt, niet uitsluiten. Ten vierde zijn de missie van God en de uitbreiding van het Koninkrijk van God primair. Hierdoor kent het Nieuwe Testament situaties waar nieuwe kerkstructuren nodig zijn; nieuwe wijn behoort in nieuwe zakken (Mat. 9:16-17). Bestaande kerkstructuren mogen het doel van God niet hinderen. Als bestaande gemeenten effectief zijn, dan zijn geen nieuwe gemeenten nodig; wanneer dat niet het geval is, kan gemeentestichting overwogen worden.

Daarnaast worden in het Nieuwe Testament vele perspectieven voor gemeentestichting gevonden. Vanuit het Bijbelboek Handelingen kunnen praktische lessen getrokken worden en veel brieven in het Nieuwe Testament zijn geschreven binnen een context van gemeentestichting. De culturele context verschilt, maar de uitdagingen van gemeentestichters vertonen duidelijke parallellen.

De hedendaagse context in Limburg verschilt van de context ten tijde van het Nieuwe Testament. Ten tijde van de vroege kerk waren geen christelijke gemeenschappen aanwezig, terwijl het 'christelijk' Europa aan het begin van de eenentwintigste eeuw vele christelijke kerken kent. Daarom zijn aanvullende contextuele redenen nodig om in Limburg tot gemeentestichting over te gaan. In het vervolg van dit hoofdstuk worden deze redenen gegeven (met name paragraaf 1.4.).

1.3.2. Gemeentestichting van verleden naar heden

Gemeentestichting heeft een eerbiedwaardige geschiedenis. In het Nieuwe Testament doet het boek Handelingen verslag van de lange zendingsreizen van de apostel Paulus. Op deze zendingsreizen stichtte Paulus kleine huisgemeenten in stedelijke gebieden.⁴¹ De christelijke gemeenschappen die ontstonden werden gekenmerkt door een gezamenlijke maaltijd, waarbij de gemeenschap met God en elkaar werd gevoed. Voor Paulus was het bestaan en ontstaan van christelijke gemeenten van essentieel belang voor de verspreiding van het evangelie, omdat vanuit de gemeenten het evangelie werd verkondigd.⁴²

In de volgende eeuwen breidde het christendom zich verder uit over Klein Azië, Noord Afrika en Europa en steeds werden nieuwe gemeenten gesticht.⁴³ Vanaf de vierde eeuw was de Romeinse keizer Constantijn bij de uitbreiding van de kerk behulpzaam met als gevolg dat politieke machtsverhoudingen de kerk beïnvloedden.⁴⁴ In Nederland werd aan het einde van de zevende eeuw, met de komst van Willibrord,⁴⁵ de eerste christelijke kerk gesticht.⁴⁶ In de

---

⁴¹ Brouwer, *Levend lichaam*, 72.

⁴² Noort, *Als een kerk*, 23.

⁴³ Brouwer, *Levend lichaam*, 72.

⁴⁴ Noort, *Als een kerk*, 44.

⁴⁵ Clemens Willibrord (658-739) was een Rooms-katholieke aartsbisschop en missionaris van Angelsaksische afkomst.

⁴⁶ Het jaartal is 696. Noort, *Als een kerk*, 47.

Middeleeuwen zette de groei van de Rooms-katholieke kerk verder door, waarbij de Germaanse volken een collectieve overgang naar het christelijk geloof maakten.⁴⁷

Ten tijde van de reformatie kwamen nieuwe kerkverbanden op. De Reformatoren richtten zich niet op het stichten van nieuwe kerken, maar op de hervorming van de kerk waarbij Rooms-katholieke parochies getransformeerd werden tot Protestantse kerken.⁴⁸

Andere christelijke stromingen, die vanuit de reformatie zijn ontstaan, gingen zich toeleggen op evangelisatie en gemeentestichting in Europa. Hier wordt de basis voor Evangelicale gemeentestichting gevonden; *sectarian planting* in 'christelijk' Europa. Zij zagen 'christelijk' Europa als een zendingsgebied en kwamen in verzet tegen de aanwezige christelijke kerkelijke situatie. Vandaar dat gemeentestichting vanaf de zestiende eeuw vrijwel steeds voortkwam uit 'sectarische stromingen' in het christendom. Enkele belangrijke voorbeelden:

- Voor de anabaptisten gingen de veranderingen van de reformatie niet vergaand genoeg; zij streefden naar 'zuivere kerken', waarbij het lidmaatschap alleen gelovigen toekwam. Zij verzetten zich hiermee tegen de volkskerk en gingen over tot missionaire gemeentestichting.⁴⁹ Andersoortige gemeenten op grond van vrijwilligheid werden gesticht; de geloofsdoop op grond van wedergeboorte werd regel en de zuiverheid van de gemeente werd benadrukt.⁵⁰
- De puriteinen (eind zestiende eeuw scheidden de puriteinse separatisten zich af van de Engelse staatskerk) streefden naar een gemeenschap bestaande uit zichtbare heiligen.⁵¹ Ze stichtten gemeenschappen van gelovigen die op grond van gelijkwaardigheid samenkwamen.⁵² De egalitaire structuur van de gemeente werd benadrukt. Zij verzetten zich tegen de hiërarchie van de kerk en legden de nadruk op het priesterschap van alle gelovigen.⁵³ Het gezag berustte bij de vergadering (congregatio) van alle gelovigen; de gemeente kende een congregationalistische structuur.⁵⁴ Hieruit kwamen de eerste Baptistengemeenten in Europa voort.
- Bij het piëtisme (vanuit de Lutherse kerk in de achttiende eeuw in Duitsland) stond de persoonlijke relatie met God, op grond van wedergeboorte, centraal. De persoonlijke relatie met God kwam tot uiting in vroomheid en heiliging.⁵⁵ Het piëtisme benadrukte de Bijbel als leefregel en wilde laten zien hoe de vroege christelijke gemeenschap functioneerde; kennis en rituelen hebben niet de prioriteit, maar een verinnerlijkt geloof en de christelijke praktijk zijn belangrijk.⁵⁶ Het priesterschap van alle gelovigen

---

⁴⁷ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 22.

⁴⁸ Brouwer, *Levend lichaam*, 72. En: Noort, *Als een kerk*, 52-53.

⁴⁹ Brouwer, *Levend lichaam*, 75.

⁵⁰ Noort, *Als een kerk*, 53.

⁵¹ Grenz, S.J., *Renewing the Center: Evangelical Theology in a Post-Theological Era*, Michigan: Baker Academic 2000, 44, 47-48.

⁵² Grenz, *Renewing the Center*, 42.

⁵³ Vries, *Gelovig gedoopt*, 33.

⁵⁴ Vries, *Gelovig gedoopt*, 34-35.

⁵⁵ Grenz, *Renewing the Center*, 50. En: Noort, *Als een kerk*, 57.

⁵⁶ Grenz, *Renewing the Center*, 49-50.

werd gestimuleerd door de kerkleden zoveel mogelijk te betrekken bij het kerkelijke werk.⁵⁷

- Bij de Methodisten (opwekkingsbeweging in de achttiende eeuw in Engeland) stond de verkondiging van het evangelie en de persoonlijke beleving van het geloof centraal.⁵⁸ Zij verzetten zich tegen het nominalisme in het christendom en stelden daar het persoonlijk doorleefd geloof tegenover.

Christelijke stromingen zijn, vanuit onvrede met de aanwezige christelijke situatie, overgegaan tot *sectarian planting*. Deze christelijke stromingen hebben het Evangelicalisme diepgaand beïnvloed. Hedendaagse gemeentestichting kan leren van belangrijke aspecten van deze christelijke stromingen, bijvoorbeeld de vrijwillige gemeenschap van gelovigen, de egalitaire structuur en de congregationalistische organisatie.⁵⁹

In 1737 werd de eerste evangelische gemeente in Nederland door de Hernhutters (een piëtistische opwekkingsbeweging van de achttiende eeuw) gesticht. De eerste Nederlandse Baptistengemeente ontstond in 1845. De Vrije Evangelische Gemeenten en de Baptistengemeenten stichtten vanaf de negentiende eeuw gemeenten in Nederland.⁶⁰

In de jaren zestig tot negentig van de vorige eeuw ontstond in Nederland vanuit de evangelische beweging een grote impuls tot gemeentestichting.⁶¹ Deze werd in de jaren tachtig en negentig beïnvloed door de *Church Growth* beweging van Donald McGavran en Peter Wagner. Zij gingen ervan uit dat gemeentestichting het beste evangelisatiemiddel is dat bestaat.⁶² Toch was het gevolg van deze gemeentestichtingen niet dat vele niet-kerkelijke personen toetraden tot deze nieuwe gemeenten.⁶³

In Nederland zijn Rooms-katholieke kerken en Gereformeerde Protestanten terughoudend geweest ten aanzien van gemeentestichting in Nederland. Een dekkend netwerk van kerken was aanwezig, waardoor zij Nederland niet beschouwden als zendingsgebied.⁶⁴ Voor de Rooms-katholieke kerk betekent gemeentestichting het stichten van een nieuw bisdom; dit is in Nederland niet nodig omdat geheel Nederland een dekkend netwerk van bisdommen kent.⁶⁵

De laatste jaren is sprake van hernieuwde aandacht voor gemeentestichting in Nederland. Bestaande kerken verlangen vanuit een missionaire bewogenheid naar vernieuwing van de kerk.⁶⁶ Zij merken dat nieuwe gelovigen moeilijk aansluiting vinden bij bestaande kerken en

---

⁵⁷ Grenz, *Renewing the Center*, 48.

⁵⁸ Grenz, *Renewing the Center*, 55.

⁵⁹ Brouwer, *Levend Lichaam*, 90

⁶⁰ Noort, *Als een kerk*, 84. En: Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 23.

⁶¹ Noort, *Als een kerk*, 87.

⁶² De *Church Growth* beweging voegt het missionair en ecclesiologisch motief samen; gemeentestichting is niet een gevolg van succesvolle evangelisatie, maar is een middel van evangelisatie. Noort, *Als een kerk*, 87.

⁶³ Noort, *Als een kerk*, 87.

⁶⁴ Brouwer, *Levend lichaam*, 70. En: Noort, *Als een kerk*, 86.

⁶⁵ Noort, *Als een kerk*, 116.

⁶⁶ Brouwer, *Levend lichaam*, 72.

dat de christelijke traditie een obstakel kan vormen.⁶⁷ Gemeentestichting vindt op het moment veelal plaats vanuit evangelische gemeenten, (orthodox) Protestantse kerken en migrantengemeenten.⁶⁸ Martijn Vellekoop heeft de omvang en aard van gemeentestichting in Nederland onderzocht. Zijn onderzoek heeft 281 gemeentestichtingsinitiatieven opgeleverd in de periode vanaf 1990 tot en met 2008. Gemeentestichting blijkt in Nederland een levendige en mogelijk een groeiende activiteit te zijn.⁶⁹

1.3.3. Leidraad voor gemeentestichting

De *missio Dei*, het Koninkrijk van God en de incarnatiegedachte vormen een Bijbelse leidraad voor gemeentestichting. Zij zullen achtereenvolgens besproken worden.

A. *Missio Dei*

De *missio Dei*, ofwel de missie (zending) van God, komt voort uit het hart van een liefhebbende God.⁷⁰ Onder *missio Dei* wordt verstaan: “Gods betrokkenheid op en werkzaamheid in (de geschiedenis van) de wereld, gebaseerd op Zijn liefde voor de wereld.”⁷¹ De betrokkenheid van God wordt zichtbaar in het feit dat God een zendende God is; God de Vader heeft Zijn Zoon gezonden en de Vader en de Zoon hebben de Heilige Geest gezonden. De Vader, Zoon en Heilige Geest zenden de gemeente de wereld in.⁷² De gemeente heeft geen missie van redding te vervullen in de wereld, maar zij werkt mee aan de *missio Dei*.⁷³ De Rooms-katholieke theoloog Bevans schrijft dat de missie “de *raison d’être*” van de kerk is en intrinsiek behorend bij de aard van de kerk.⁷⁴

De *missio Dei* dient onderscheiden te worden van de *missiones ecclesiae*. Deze verwijzen naar activiteiten van de gemeente die een bijdrage leveren aan de *missio Dei*. Hiertoe behoort onder andere gemeentestichting; gemeentestichting is één van de mogelijkheden die de *missio*

---

⁶⁷ Brouwer, *Levend lichaam*, 72.

⁶⁸ Bijna 60% van initiatieven tot gemeentestichting vindt plaats vanuit de evangelische beweging, 10% orthodox Gereformeerd, 10% Protestantse Kerk Nederland, 20% hoort niet bij een kerkelijke stroming. Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 18, 76.

⁶⁹ Vellekoop heeft 281 initiatieven gevonden, maar denkt dat het werkelijke aantal hoger zal liggen. Hij geeft een schatting aan van 300 tot 500 initiatieven tot gemeentestichting. Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 12-13, 65.

⁷⁰ Bosch, D.J., *Transforming Mission, Paradigm Shifts in Theology of Mission*, New York: Orbis books 1991, 392.

⁷¹ Wierda, S.J., *Gezonden met perspectief: Naar een theologisch kader voor gemeentestichting met een missionair motief in Nederland*, Doctoraalscriptie Theologische Universiteit Apeldoorn 2001, 35.

⁷² Bosch, *Transforming Mission*, 390.

⁷³ Bosch, *Transforming Mission*, 390.

⁷⁴ Handelingen toont de sterke verbondenheid aan tussen de oorsprong van de gemeente en haar bewustzijn van de missie die zij had te volbrengen. Bevans, S.B., *Constants in context: A theology of Mission for Today*, New York: Orbis books 2005, 7-8, 30. En: Bosch, *Transforming Mission*, 391.

Dei kan dienen.⁷⁵ Door deze zienswijze wordt voorkomen dat gemeentestichting een doel op zichzelf wordt.⁷⁶

Vaak wordt bij de *missio Dei* begonnen met ‘de Grote opdracht’ uit Mat.28:19: “Gaaf dan heen, maakt alle volken tot discipelen, hen dopend tot de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest en hen lerend te bewaren alles wat Ik u heb geboden”. Dat verwondert niet aangezien wereldevangelisatie het opvallendste kenmerk is van de eerste christenen.⁷⁷ Echter, missie begint niet bij een opdracht, maar bij God zelf. De Bijbel, vanaf Genesis tot en met Openbaring, laat zien dat Gods zorg en heerschappij zich uitstrekt naar de mensen. Kort na de zondeval zoekt God Adam en Eva op; “Waar bent u?” (Gen. 3:9). In Gen. 12:1-3 roept God Abraham met het oog op alle volken. Vervolgens gaat God Zijn weg met Israël dat aan de heidenvolken moet laten zien dat God alle eer en glorie waard is (Ps. 96:3). En als ultieme toenadering van God naar de mens, zendt God de Vader zijn Zoon Jezus naar deze aarde. Voor de hemelvaart geeft Jezus zijn leerlingen en met hen de gemeente, ‘de Grote opdracht’. De gemeente ontvangt de kracht van de Heilige Geest om de wereld in te trekken (Hand. 1:8) en alle volken te bereiken. Bij de uitvoering van deze opdracht kijkt de gemeente vooruit naar het moment dat de nieuwe schepping zich zal voltrekken, doordat de oude schepping zal worden verlost.⁷⁸

In deze heilshistorische geschiedenis heeft de gemeente haar specifieke plaats en bestaansrecht ontvangen. De gemeente speelt een vitale rol door mee te werken aan Gods werk in deze wereld.⁷⁹ Dit mag op een creatieve manier worden vormgegeven, omdat de *missio Dei* verwijst naar God, Die Zijn veelzijdigheid toont in Zijn scheppingswerk. Het is niet waarschijnlijk dat God een grote diversiteit aan de dag legt met betrekking tot Zijn schepping en vervolgens uniformiteit verlangt bij het vormen van nieuwe gemeenten.⁸⁰

B. Het Koninkrijk van God

Gemeentestichting dient geplaatst te worden binnen het bredere kader van het Koninkrijk van God. Hierdoor wordt zichtbaar dat gemeentestichting geen doel op zichzelf is, maar ondergeschikt aan de uitbreiding van het Koninkrijk van God. De gemeente en het Koninkrijk van God mogen niet met elkaar geïdentificeerd worden, ondanks dat ze met elkaar in verbinding staan.⁸¹ Murray geeft een drietal redenen waarom de gemeente en het Koninkrijk van God onderscheiden dienen te worden.⁸² Ten eerste is de kerk een gemeenschap, terwijl het Koninkrijk van God een activiteit is. Dienstbaarheid aan het Koninkrijk van God geeft dynamiek aan de *missio Dei*. Doordat het Koninkrijk in beweging is, zal ook de missie

⁷⁵ Bosch, *Transforming Mission*, 10. En: Murray, *Church Planting*, 24-25, 32.

⁷⁶ Bevans, *Constants in context*, 7. En: Bosch, *Transforming Mission*, 5. En: Murray, *Church Planting*, 26.

⁷⁷ Wright, C.J.H., *De Bijbelse missie: Gods opdracht voor zijn kinderen*, Barneveld: De Vuurbaak 2011, 17.

⁷⁸ Wright, *De Bijbelse missie*, 30.

⁷⁹ Murray, *Church Planting*, 31.

⁸⁰ Murray, *Church Planting*, 33.

⁸¹ Bosch, *Transforming Mission*, 5. En: Murray, *Church Planting*, 26.

⁸² Murray, *Church Planting*, 41-44.

dynamisch zijn en passend bij de aanwezige context. Ten tweede is het Koninkrijk van God omvattender dan de gemeente; God werkt zowel binnen als buiten de gemeente. Vervolgens geeft het Koninkrijk van God en niet de gemeente aan hoe groot de omvang van de missie van God is. Dit voorkomt dat de *missio Dei* gereduceerd wordt tot het ‘winnen van zielen’. Gemeentestichting vanuit de Koninkrijksgedachte betekent dat Gods betrokkenheid in deze wereld meer is dan evangelisatie. Het omvat alle noden en behoeften die het menselijke leven kent, vandaar dat spirituele behoeften niet gescheiden mogen worden van materiële en sociale behoeften.⁸³ Het Redeemer Church Planting Center van de bekende presbyteriaanse gemeentestichter Timothy Keller⁸⁴ en de organisatie Urban Expression⁸⁵ benadrukken dat bij gemeentestichting een holistische visie nodig is.⁸⁶ Het Koninkrijk van God omvat meer dan de bekering van individuen,⁸⁷ hoewel de verkondiging een essentiële dimensie is.⁸⁸

Bij de verkondiging speelt het Koninkrijk van God een belangrijke rol omdat onder evangelisatie niet alleen verstaan wordt de geloofsverkondiging aan ongelovigen (Gal. 2:2,7; 2Thes. 1:8), maar ook het toerusten van gelovigen (Mat. 28:19; Rom. 1:15)⁸⁹ tot onderwerping aan de heerschappij van Christus in Zijn Koninkrijk.⁹⁰

Het Koninkrijk van God verschaft eschatologische perspectief van waaruit gemeentestichting deelneemt aan de missie van God. Hiermee wordt niet bedoeld dat de ogen alleen gericht moeten zijn op het toekomstig Koninkrijk met als gevolg dat geen interesse bestaat voor de bestaande realiteit.⁹¹ Echter, door de gerichtheid op het eschatologisch perspectief wijst de gemeente niet naar zichzelf, maar wijst zij boven zichzelf uit naar de komende Heer en Koning.⁹²

C. De incarnatie⁹³

De wijze waarop God in Zijn missie betrokken is in de wereld, is bepalend voor de wijze waarop de gemeente zending dient te bedrijven. God heeft Zijn Zoon Jezus Christus naar deze

---

⁸³ Bosch, *Transforming Mission*, 10.

⁸⁴ Deze organisatie komt voort uit de Redeemer Presbyterian Church in New York die Timothy J. Keller in 1989 heeft gesticht. Zij richt zich op gemeentestichting in stedelijke gebieden vanuit een orthodox Gereformeerde identiteit. Het internationale netwerk van Redeemer is wereldwijd omvangrijk. Noort, *Als een kerk*, 99-100.

⁸⁵ Urban Expression is een interkerkelijke organisatie die sinds 1997 bestaat en waarin veel Baptisten deelnemen. Zij richt zich met name op kerkplanting in achterstandswijken van de grote steden en gaat uit van een holistische visie. De Britse theoloog en gemeentestichter Stuart Murray is bij Urban Expression nauw betrokken. Noort, *Als een kerk*, 100-101.

⁸⁶ Noort, *Als een kerk*, 87. En: Murray, *Church Planting*, 26.

⁸⁷ Noort, *Als een kerk*, 88. En: Wright, *De Bijbelse missie*, 134-144.

⁸⁸ Bosch, *Transforming Mission*, 10-11.

⁸⁹ Ouweneel, W.J., *De Kerk van God I: ontwerp van een elementaire ecclesiologie*, Heerenveen: Medema 2010, 336.

⁹⁰ Paas, S., *De werkers van het laatste uur: De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008, 15.

⁹¹ Bosch, *Transforming Mission*, 5.

⁹² Bevans, *Constants in context*, 7.

⁹³ Incarnatie: vlees worden, vleeswording. Bosch, *Transforming Mission*, 512-513.

aarde gezonden; het ‘vleesgeworden’ (incarnatie) Woord van God (Joh.1:14). Jezus Christus is de vervulling van de *missio Dei* en Degene wiens leven, onderwijs en bediening maatgevend is en een voorbeeld ter navolging. Bij Jezus gaan Woord en Daad samen; zo bevestigen Zijn wonderen Zijn aanspraken op gezag.⁹⁴ Voor gemeentestichting is dit cruciaal; het verkondigen van het goede nieuws en leven vanuit het goede nieuws dat verkondigd wordt.⁹⁵

Deze incarnatiegedachte roept de vraag op naar de verhouding ‘in de wereld zijn’ en ‘van de wereld zijn’. Deelname aan de missie van God toont volgens Bosch aan dat God ‘ja’ tegen de wereld zegt; het Koninkrijk van God, de missie, gerechtigheid, vrede, zijn met elkaar verbonden. Tegelijkertijd zegt Bosch dat missie een ‘nee’ van God inhoudt ten aanzien van de wereld; een onderscheidendheid ten opzichte van de wereld. Een gesecculariseerde gemeente (deze identificeert zich geheel met de wereld) en een separatistische gemeente (deze richt zich alleen op bekering vanwege het hiernamaals) kunnen niet op een gelovige wijze deelnemen aan Gods missie.⁹⁶ Het leven van Jezus was betrokken en onderscheidend; een voorbeeld ter navolging voor gemeentestichting.

1.4. Motieven voor gemeentestichting in Limburg

Evangelicale gemeentestichting in Limburg komt voort uit vier motieven, namelijk een evangelisatorisch motief, vervolgens de bestaande kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en de Limburgers, ten derde verschillen in opvattingen op het gebied van soteriologie en ecclesiologie en als laatste kan gemeentestichting een innovatieve bijdrage leveren aan bestaande gemeenten.

1.4.1. Evangelisatorisch motief

Als motief voor gemeentestichting staat hier centraal: “Het goede nieuws van Jezus Christus delen met niet-christenen in woorden en daden, waardoor een proces kan ontstaan waarin mensen tot geloof komen in Jezus”.⁹⁷

Een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek uit 2009 geeft inzicht in de religieuze situatie van Limburg. Hieruit blijkt dat driekwart van de Limburgers Rooms-katholiek is en 18% onkerkelijk.⁹⁸

---

⁹⁴ Murray, *Church Planting*, 36.

⁹⁵ Murray, *Church Planting*, 37.

⁹⁶ Bosch, *Transforming Mission*, 10-11.

⁹⁷ Boerrigter, *Visie werkgroep gemeentestichting*, 1. Het onderzoek van Vellekoop toont aan dat dit het meest voorkomende motief voor gemeentestichting is. Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 74.

⁹⁸ Centraal bureau voor de Statistiek, *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*, Den Haag: OBT bv 2009, 43.

Rooms-katholieke kerk	75%
Nederlands Hervormde Kerk	1%
Gereformeerde Kerk ⁹⁹	0%
Protestantse Kerk Nederland	1%
Islam	3%
Andere gezindte	2%
Onkerkelijk	18%

Uit de resultaten van een onderzoek naar het geloof van Rooms-katholieken in Brunssum blijkt dat veel Rooms-katholieken in Brunssum hoofdzakelijk een formele relatie hebben met het christelijk geloof.¹⁰⁰ Meer dan driekwart van de Rooms-katholieken in Brunssum twijfelt aan het bestaan van ‘een god’ of gelooft dat er ‘iets’ moet zijn. Slechts 14% gelooft in een persoonlijke God. Jezus wordt door tweederde gezien als niet meer dan een mens. Bijna twee op de vijf Rooms-katholieken in Brunssum vindt een uitspraak over Jezus Christus en zonden niet relevant. Slechts 10% geeft aan dat Jezus Christus voor hun zonden gestorven is. De overige Rooms-katholieken twijfelen of zijn onwetend over orthodoxe geloofsopvattingen op het gebied van het heil. Over een leven na de dood wordt verschillend gedacht; bijna de helft van de Rooms-katholieken in Brunssum weet niet zeker of leven na de dood bestaat of gelooft daar niet in. Opmerkelijk is dat slechts een kwart van de Rooms-katholieken in een hemel gelooft, terwijl het geloof in een hel met 2% zo goed als uitgestorven is. 6% van de Brunssumse Rooms-katholieken die in een hemel gelooft, geeft aan op grond van de verlossing die Jezus op het kruis heeft volbracht in de hemel te komen, terwijl 11% hierbij een rol heeft weggelegd voor Maria. Conclusie is dat in het perspectief van de opwekkings- en heilingsstraditie zoals die in het Evangelicalisme wordt belichaamd, een groot deel van de Limburgers onbekend is met het evangelie.

Gemeentestichting als middel ter bevordering van de *missio Dei* in Limburg komt slechts in geringe mate voor. Uit het onderzoek van Vellekoop blijkt dat in Limburg weinig initiatieven tot gemeentestichting gevonden worden; slechts acht initiatieven in de periode 1990-2008.¹⁰¹ In Limburg wordt per inwoner van de bevolking de minste gemeentestichtingen gevonden in vergelijking met de overige provincies van Nederland. Ondanks dat Limburg een krimpg gebied wordt genoemd,¹⁰² staat het geringe aantal gemeentestichtingsinitiatieven niet in verhouding met het aantal inwoners van Limburg. Gemeentestichting is een vooralsnog nauwelijks beproefde aanpak in Limburg en verdient een serieuze kans als bijdrage aan de *missio Dei*.

⁹⁹ In Limburg bevinden zich de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerk. Het percentage is te verwaarlozen gezien de 0% die dit onderzoek aangeeft.

¹⁰⁰ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 27-45.

¹⁰¹ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 71.

¹⁰² Een krimpg gebied kent “de situatie waarbij de bevolking van een gebied, een gemeente daalt en waarbij ook de leeftijdsamenstelling snel verandert. Het aantal jongeren daalt sterk, terwijl het aantal ouderen en zeer ouderen vaak nog toeneemt”. Provincie Limburg, *Krimp*, 2012, [http://www.limburg.nl/Beleid/Economie en Financi%C3%ABn/Gemeentefinanci%C3%ABn/Toezicht Limburg/Onderwerpen/Krimp](http://www.limburg.nl/Beleid/Economie%20en%20Financi%C3%ABn/Gemeentefinanci%C3%ABn/Toezicht%20Limburg/Onderwerpen/Krimp) (Geraadpleegd: 07-02-2012).

De onbekendheid van veel Limburgers met het evangelie en het geringe aantal gemeentestichtingsinitiatieven zijn redenen voor Evangelicalen gemeentestichting te overwegen.

1.4.2. De kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en Limburgers

De aanwezige kloof tussen de Rooms-katholieke kerk in Limburg en onkerkelijken/Rooms-katholieke leden is een belangrijk aanvullend motief voor gemeentestichting in Limburg. Achtereenvolgens wordt beschreven; de moeilijke situatie waarin de Rooms-katholieke kerk zich op het moment bevindt, de verstoorte relatie tussen de Rooms-katholieke kerk en haar leden, de problematische aansluiting van de Rooms-katholieke kerk bij hedendaagse ontwikkelingen en de kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en onkerkelijken, de Limburgers die geen binding hebben met een kerk/religie.

A. De situatie van de Rooms-katholieke kerk

De Rooms-katholieke kerk in Limburg verkeert, volgens het bisdom Roermond, in “zwaar weer”.¹⁰³ Dat blijkt uit de nota “Blauwdruk 2020” die het bisdom Roermond in 2011 heeft opgesteld. Deze nota gaat in op de ontwikkelingen van de Rooms-katholieke kerk in Limburg. Het traditionele fijnmazige netwerk, waar meer dan driehonderd parochies onder vielen, werd en wordt grover. De aangegeven oorzaken zijn het teruglopend aantal kerkgangers, het priestertekort en gebrek aan financiële middelen.¹⁰⁴ Het bisdom Roermond heeft de afgelopen jaren forse stappen ondernomen door parochies samen te voegen; sinds 1992 zijn 44 kerken in Limburg gesloten.¹⁰⁵ Dit proces wordt de komende jaren voortgezet, doordat nog meer kerksluitingen zullen plaatsvinden; het bisdom gaat uit van tientallen tot mogelijk honderd. De onderlinge samenwerking tussen de parochies wordt vergroot doordat ze geclusterd worden in 50 parochiefederaties.¹⁰⁶ De verwachting voor 2020 is dat 120 priesters in het bisdom beschikbaar zijn, dat betekent twee en in sommige gevallen drie priesters per parochiefederatie.¹⁰⁷

De Rooms-katholieke kerk in Limburg is sterk verzwakt. Voor gemeentestichting biedt dit mogelijkheden; het dekkende aanwezige Rooms-katholieke netwerk wordt steeds grover

---

¹⁰³ De grenzen van de provincie Limburg vallen samen met de grenzen van het bisdom Roermond. Wiertz, F., *Blauwdruk voor 2020*, Roermond, 2011, <http://www.bisdome-roermond.nl/ktml2/images/uploads/files/blauwdruk%202020.pdf>, 10 (Geraadpleegd: 07-02-2012).

¹⁰⁴ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 11.

¹⁰⁵ Reenen, van J., “Rooms-katholiek Limburg seculariseert in snel tempo”, *Reformatorisch dagblad* 22-06-2011, http://www.refdag.nl/kerkplein/kerknieuws/rooms_katholiek_limburg_seculariseert_in_snel_tempo_1_571519 (Geraadpleegd 09-02-2012).

¹⁰⁶ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 11, 15.

¹⁰⁷ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 30.

waardoor op bepaalde plaatsen in Limburg de geografische afstand tot een Rooms-katholieke kerk té groot wordt. Reden voor Gemeentestichtingsinitiatieven na te gaan waar Rooms-katholieke kerken zijn gesloten, waar parochies zijn samengevoegd en welke andere kerken/gemeenten in het gebied aanwezig zijn.

Doordat veel bestaande Rooms-katholieke kerken in de 19e en begin 20ste eeuw zijn gebouwd, kan het voorkomen dat deze kerken niet (meer) op geschikte plaatsen staan. Zo bestaat in nieuwbouwwijken de vraag of een kerk aanwezig is. Gemeentestichting is dan een valide optie, omdat gereageerd wordt op de veranderde (demografische) omstandigheden.

Een andere situatie doet zich voor als zichtbaar wordt dat de Rooms-katholieke kerk of andere gemeenten geen verbinding hebben met een bepaalde buurt/wijk of tegen culturele verschillen aanlopen, bijvoorbeeld door de instroom van migranten in een wijk. Gemeentestichting kan een goede manier zijn hierop in te spelen door zich te verbinden met een bepaalde groep mensen waar andere gemeenten geen verbinding mee hebben.

B. De relatie van de Rooms-katholieke kerk met haar kerkleden

Naast bovengenoemde maatregelen wil het bisdom Roermond nieuwe geloofsbewegingen in het bisdom een kans geven, omdat zij heeft waargenomen dat de Rooms-katholieke kerk in andere landen hierdoor is opgebouwd.¹⁰⁸ Het bisdom wil “plaatsen van christelijke hoop creëren”.¹⁰⁹ Dit zijn plaatsen met een actieve geloofsgemeenschap, waar mensen worden uitgedaagd tot geloof en naastenliefde en antwoorden vinden op levensvragen. In kleine groepen ontmoeten gelovigen elkaar voor gebed, bezinning, catechese en ontmoeting.¹¹⁰ Dit proces is in 2006 reeds op gang gebracht met de vitaliseringsnota “Gij zult kracht ontvangen van de heilige Geest”. Deze wijst op nieuwe wegen tot vitalisering van het geloof,¹¹¹ waarbij gemeenschap en evangelisatie benadrukt worden.¹¹² Het bisdom Roermond maakt inmiddels gebruik van de Alpha-cursus en de beweging van de charismatische vernieuwing. De noodzaak van deze ‘vitaliserende groepen’ is volgens het bisdom Roermond met name in de parochies van de Limburgse dorpen nog niet doorgedrongen. Dit heeft te maken met de gedachte van parochianen dat de Rooms-katholieke kerk (nog steeds) de vanzelfsprekende volkskerk is.¹¹³

Waarom niet aansluiten bij deze ontwikkelingen van de Rooms-katholieke kerk in plaats van het stichten van nieuwe gemeenten? Volgens Murray worstelen kerken die met kerkverlating

---

¹⁰⁸ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 24.

¹⁰⁹ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 10.

¹¹⁰ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 11.

¹¹¹ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 24.

¹¹² Wiertz, *Gij zult kracht ontvangen van de Heilige Geest, Parochievernieuwing door geloofsverdieping, gemeenschapsopbouw en evangelisatie*, 2006, <http://www.bisdom-roermond.nl/ktml2/images/uploads/files/nota%20heilige%20geest.pdf>, 28-29 (Geraadpleegd: 09-02-2012).

¹¹³ Wiertz, *Blauwdruk voor 2020*, 22.

en kerksluiting te maken hebben met: ongeschikte gebouwen, slechte gemeenschapsrelaties en onbuigzame leiders.¹¹⁴ Deze kenmerken worden bij de Rooms-katholieke kerk in Limburg herkend. De kerkgebouwen zijn vaak groot en niet ingericht op het verwelkomen van kleine groepen. De betrokkenheid van Rooms-katholieke leden bij de Rooms-katholieke kerk is laag¹¹⁵ en veel Rooms-katholieken zijn teleurgesteld in de kerk.¹¹⁶ De Rooms-katholieke leden vinden de morele wetten van de kerk niet meer van deze tijd en deze worden genegeerd. Tussen kerkleden en priesters kan frictie ontstaan vanwege de invulling van kerkdiensten bij het ontvangen van de sacramenten,¹¹⁷ doordat priesters de betekenis anders invullen dan de kerkleden. Onbuigzaamheid van de priester wordt niet op prijs gesteld.¹¹⁸

Vanuit deze situatie is het moeilijk de missionaire doelstellingen in praktijk te brengen. Echter, deze algemene duiding van de Rooms-katholieke kerk in Limburg wil niet zeggen dat geen positieve uitzonderingen bestaan. Bij het verkennen van een gebied dient contact opgenomen te worden met bestaande kerken. Persoonlijk contact met de dienstdoende geestelijke is de eerste stap die ondernomen moet worden. Het leren kennen van elkaar en van elkaars instellingen en motieven, geeft inzicht of verdere stappen mogelijk zijn.

C. De Rooms-katholieke kerk en hedendaagse ontwikkelingen

De ontwikkelingen van de samenleving kunnen beschreven worden door middel van vijf 'i's': individualisering, informalisering, intensivering, internationalisering en informatisering.¹¹⁹ Bij de individualisering is ieder individu belangrijk en wordt gestreefd naar het geven van gelijke kansen. De eigen verantwoordelijkheid is groot en behoefte aan verbondenheid met anderen ontstaat. De informalisering wordt zichtbaar doordat Nederland minder hiërarchisch wordt. 'Instituten' worden losgelaten; het vertrouwen in het instituut kerk is zelfs op een dieptepunt beland. De intensivering laat zien dat er verlangen is naar intense emotionele ervaringen. Door de internationalisering en globalisering neemt het aantal migranten toe; 20% van de Nederlanders is migrant. Als laatste informatisering; sociale netwerken spelen een belangrijke rol in de samenleving.

Door deze ontwikkelingen te vergelijken met de Rooms-katholieke kerk in Limburg, wordt het volgende beeld zichtbaar: door de individualisering van religie bepaalt de Rooms-

---

¹¹⁴ Murray, *Church Planting*, 11.

¹¹⁵ Het kerkbezoek van de Rooms-katholiek in Brunssum laat het volgende beeld zien: regelmatig 18%; soms 28%; hoogst enkele keer 44%; nooit 10%. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 42.

¹¹⁶ De oudere generaties Rooms-katholieken vanwege de vele regels die hen werden opgelegd ten tijde van het 'rijke Roomsche leven' (1945-1965) en vanwege de recente onthullingen van seksueel misbruik. Elshof, T., *Van huis uit katholiek: Een praktisch theologisch, semiotisch onderzoek naar de ontwikkeling van religiositeit in drie generaties van rooms-katholieke families*, Delft: Eburon Academic Publishers 2008, 337.

¹¹⁷ Veel Rooms-katholieken maken gebruik van de sacramenten: het doopsel, het vormsel, de eucharistie, de biecht, het huwelijk en de ziekenzalving. Priesters kennen de priesterwijding. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 42.

¹¹⁸ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 15-16.

¹¹⁹ Unie van Baptistengemeenten, *Concept beleidsplan*, 1-4.

katholiek de eigen religiositeit en deze komt niet zozeer tot stand vanuit de Rooms-katholieke binding.¹²⁰ De Rooms-katholieke kerk heeft het karakter van een keuzekerk gekregen; slechts een kleine groep weet ze intensief aan te spreken en een grotere groep incidenteel.¹²¹ De rol die Rooms-katholiek aan hun kerk toekennen is bescheiden; de kerk dient datgene te verwoorden wat zijzelf als goed en dienstbaar beschouwen in de samenleving.¹²²

Het bisdom Roermond is zich aan het begin van de eenentwintigste eeuw bewust geworden van het belang van samenkomen in kleine groepen en geeft het een belangrijke plaats in haar toekomstig beleid.¹²³ Tegelijkertijd blijft ‘het instituut Rooms-katholieke kerk’ sterk overeind staan. Jongeren uit de Rooms-katholieke kerk geven aan dat ze behoefte hebben aan meer ‘menselijke vormen’ van samenkomen; nieuwe vormen van ‘kerk-zijn’ worden gewenst.¹²⁴ De geloofsbeleving wordt onder Rooms-katholieke jongeren gekenmerkt door een individuele zoektocht naar innerlijkheid en relationaliteit.¹²⁵ Rooms-katholiek theoloog Joke Elshof beschrijft: “De kerkelijke godsdienst komt aan deze behoefte niet of onvoldoende tegemoet: ze is plichtmatig, saai, onecht, belerend en ervaringsvreemd”.¹²⁶ Daarnaast vinden Rooms-katholieke jongeren de kerkelijke taal veelal nietszeggend.¹²⁷ De persoonlijke beleving en de ervaringen van herkenning en gemeenschappelijkheid worden gemist. Volgens Elshof zijn meer fluïde vormen van kerk nodig, zoals bijvoorbeeld de charismatische vernieuwing.¹²⁸ Ondanks pogingen van het bisdom Roermond de kloof te verkleinen tussen kerk en kerkleden, blijft een kloof bestaan. Zo is de afstand tussen het volgen van een Alpha-cursus in kleine kring en de kerkdienst groot; hierdoor kan de aansluiting met de kerkdienst gemist worden.

In de Rooms-katholieke kerk heeft na het tweede Vaticaans concilie een lekenopwaardering plaatsgevonden; het onderscheid tussen geestelijke en leek is verminderd.¹²⁹ Leken krijgen als vrijwilligers steeds meer taken in de kerk, echter van gelijkschakelijking is geen sprake. Bepaalde taken mogen alleen door de dienstdoende geestelijke worden verricht, zoals bijvoorbeeld de toepassing van sacramenten.

Door de globalisering groeit het aantal immigranten in Nederland. Uit een onderzoek (uitgevoerd tussen 2002-2004) blijkt dat binnen de Rooms-katholieke kerk vijftig migrantenparochies bestaan.¹³⁰ In hoeverre de aandacht van de Rooms-katholieke kerk in Limburg gericht is op migranten, is niet bekend. In de nota ‘Blauwdruk 2020’ wordt niet op het bestaan of de uitbreiding van migrantenparochies ingegaan.¹³¹ Evenmin besteedt het

---

¹²⁰ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 25, 80.

¹²¹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 88.

¹²² Elshof, *Van huis uit katholiek*, 417.

¹²³ Wiertz, *Blauwdruk 2020*.

¹²⁴ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 21, 91.

¹²⁵ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 21.

¹²⁶ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 21.

¹²⁷ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 21.

¹²⁸ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 91.

¹²⁹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 91.

¹³⁰ Noort, *Als een kerk*, 120.

¹³¹ Op de website van het Bisdom Roermond wordt alleen de diaconie ten bate van migranten genoemd in het tijdschrift ‘Diaconie en Parochie’ in de tweede helft van jaar 2005. De inhoud kan niet meer bekeken worden.

bisdom Roermond in haar beleidsnota voor de komende jaren aandacht aan sociale netwerken.

Gemeentestichting kan op bovenstaande inspelen door het aanbieden van nieuwe vormen van gemeente zijn; daarmee kan worden tegemoetgekomen aan de vraag naar alternatieve vormen van christelijke gemeenschap, naast de bestaande Rooms-katholieke monocultuur. Doordat uit de nota 'Blauwdruk 2020' blijkt dat de Rooms-katholieke kerk in Limburg zich de komende jaren niet richt op migranten, zou gemeentestichting ook met het oog op deze doelgroep gerechtvaardigd zijn.

D. De onkerkelijke Limburger

Van de inwoners van Limburg heeft 18% geen enkele binding (meer) met een kerk/religie en de verwachting is dat deze groep de komende jaren steeds groter wordt. De beschreven ontwikkelingen in de samenleving zijn ook op deze groep van toepassing. De kloof tussen de onkerkelijke en de Rooms-katholieke kerk zal voor velen groot zijn. Vanwege de traditionele vorm van Rooms-katholieke kerkdiensten is het voor de Rooms-katholieke kerk moeilijk, voor wat betreft de vorm, aan te passen aan de onkerkelijken. Gemeentestichting biedt mogelijkheden nieuwe kerkvormen te ontdekken en toe te passen.¹³² Niet één vorm is maatgevend, maar verschillende vormen kunnen gebruikt worden om de kloof tussen onkerkelijke en gemeente in een bepaalde context te overbruggen.¹³³ De incarnatiegedachte is belangrijk; het leven delen in een bepaalde context door dienstbaarheid te tonen. Een authentieke incarnationele missie uit zich in onderscheidende en cultuur rakende uitdrukkingen van gemeente zijn. Met name in gebieden waar sociale noden voorkomen, worden missionaire kansen geboden.¹³⁴ Keller, die zich op ervaringen in de Verenigde Staten baseert, stelt zelfs dat gemeentestichting het meest effectieve middel is om onkerkelijken te bereiken.¹³⁵

1.4.3. Confessioneel motief

Tussen de Rooms-katholieke kerk en Evangelicale gemeenten bestaan verschillen op het gebied van de soteriologie en ecclesiologie. De vraag dient zich aan of en in hoeverre onderlinge samenwerking mogelijk is als alternatief voor het stichten van

---

Bisdom Roermond, '*Diaconie en parochie' over migranten*, http://www.bisdom-roermond.nl/single/index.php?ID=362&CLmDemo_horizontal=12 (Geraadpleegd: 11-02-2012).

¹³² Murray, *Planting Churches*, 16.

¹³³ Murray, *Planting Churches*, 37.

¹³⁴ Murray, *Planting Churches*, 38.

¹³⁵ Noort, *Als een kerk*, 17.

protestantse/evangelische gemeenten. Achtereenvolgens zullen de overeenkomsten en verschillen beschreven worden.

A. Overeenkomsten

De Rooms-katholieke kerk houdt vast aan de apostolische geloofsbelijdenis en stelt het dogma van het sterven en de opstanding van Jezus Christus centraal. Christus wordt gezien als Redder en de enige middelaar tussen God en mensen (1Tim. 2:5-7). Het heil is alleen van Jezus Christus afkomstig.¹³⁶ De zondigheid van de mens is, volgens de Rooms-katholieke geloofsleer, begonnen bij Adam en Eva.¹³⁷ Door de zondeval draagt iedereen de erfzonde met zich mee, met als gevolg dat de mens verlossing nodig heeft.¹³⁸ In 1999 heeft de Rooms-katholieke kerk samen met de Lutherse kerk een gemeenschappelijke verklaring opgesteld met betrekking tot de rechtvaardigingsleer. Gemeenschappelijk belijden zij:

“Alleen uit genade in het geloof in de heilsdaad van Christus, niet op grond van enige verdienste van onze kant worden wij door God aangenomen en ontvangen wij de Heilige Geest, die onze harten vernieuwt en ons in staat stelt en oproept tot goede werken”.¹³⁹

Hiermee belijdt de Rooms-katholieke kerk dat de mens voor de rechtvaardiging op de genade van God aangewezen is; als zondaar is de mens niet in staat zichzelf te redden of zelf zijn rechtvaardiging te verdienen.¹⁴⁰ Het eeuwenoude meningsverschil over de rechtvaardigingsleer van Luther wordt met de ondertekening van deze zogenoemde ‘Verklaring van Augsburg’ beëindigd, hoewel verschillen in details blijven bestaan.¹⁴¹

Mgr. Raneiro Cantalamessa, de pastor van paus Benedictus XVI, sluit zich bij dit standpunt aan. Dit blijkt uit de toespraak die hij gehouden heeft op de wereldwijde Alphaconferentie in Londen in 2005.¹⁴² De pastor benadrukt dat het geloof in Jezus Christus centraal staat en dit dient verkondigd te worden. De aandacht van alle christelijke kerken, “in broederlijke

---

¹³⁶ Paus Johannes Paulus II, *Encycliek Redemptoris Missio*, “Niemand komt tot de Vader tenzij door mij”(Joh. 14:6), 1991, <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=4&id=3793> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹³⁷ Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschap, *Katechismus van de katholieke kerk*, Baarn: Gooi&Sticht 1995, 99.

¹³⁸ Paus Johannes Paulus II, *Encycliek Centesimus Annus*, 1991, <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=3&id=4382> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹³⁹ Curie – Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen, *Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer door de Rooms Katholieke kerk en Lutherse wereld federatie*, 1999, <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=698> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹⁴⁰ Curie, *Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer*.

¹⁴¹ RKNieuws, *Gemeenschappelijk luthers katholieke verklaring, naar aanleiding 500ste verjaardag reformatie*, 2011, <http://www.rorate.com/nieuws/nws.php?id=67695> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹⁴² Dit artikel is gepubliceerd in “*idea*” op 4 augustus 2006; het gemeenteopbouwblad van de Evangelische Alliantie. Cantalamessa, R., *Geloof dat de wereld overwint*, 2005, <http://www.stucom.nl/document/0173.pdf> (Geraadpleegd 20-03-2012).

eendracht”, moet hierop gericht te zijn. Tijdens het bezoek van paus Benedictus XVI in Duitsland in september 2011 was de oecumene een belangrijk aandachtspunt. Door Erfurt te bezoeken onderstreepte de paus dat Rooms-katholieken en protestanten, broeders en zusters zijn die samenwerken voor het welzijn van mensen door de boodschap van Christus te verkondigen, ondanks aanwezige verschillen.¹⁴³

Evangelicalen zijn zich vaak bewust van de verschillen met de Rooms-katholieke kerk. Echter, waar de eenheid in Christus gevonden wordt en de Bijbelse waarheid niet in gevaar komt, kan een bepaalde vorm van samenwerking tot stand komen, aldus het standpunt van de Lausanne beweging.¹⁴⁴ In deze beweging wordt de eenheid van het lichaam van Christus terecht erkend en herkend. Kerkleiders worden opgeroepen elkaar te erkennen en van andere denominaties te leren.¹⁴⁵ Op het derde Lausanne Congres over wereldevangelisatie in Kaapstad in 2010 waren eveneens gezaghebbende Rooms-katholieken aanwezig. Dit alles wijst op een groeiende wederzijdse openheid tussen Rooms-katholieken en Evangelicalen.

B. Verschillen

Tussen de Rooms-katholieke kerk en Evangelicalen bestaan verschillen van inzicht op het gebied van de soteriologie en ecclesiologie. Een zevental verschillen die van essentieel belang zijn voor gemeentestichting worden besproken:

1. Bij de rechtvaardigingsleer gaat de Rooms-katholieke kerk ervan uit dat de mens meewerkt aan de rechtvaardiging. Dat lijkt in tegenspraak met bovenstaande opvatting van de rechtvaardiging, maar de Rooms-katholieke kerk ziet het meewerken aan de rechtvaardiging als een werk door genade en niet een werk in eigen kracht.¹⁴⁶ Deze werken van genade dragen bij aan het ontvangen van de rechtvaardiging. Hier staat tegenover dat een mens gerechtvaardigd wordt door geloof zonder werken (Rom. 3:26). Het geloof is het menselijke antwoord op datgene wat door de Geest in het hart wordt bewerkt. God is initiatiefnemer, maar het antwoord hoort daar helemaal bij. Vervolgens wordt dit geloof zichtbaar in goede werken.
2. In de Rooms-katholieke kerk speelt het sacrament van het doopsel een grote rol. Bij het ontvangen van het doopsel worden zonden en de erfschuld vergeven. De dopeling wordt door middel van de doop een kind van God en ingelijfd in de kerk.¹⁴⁷ De

---

¹⁴³ Lombardi, P., *Interview met de meegerisde journalisten in het vliegtuig van Rome naar Berlijn*, 2011, <http://www.rkdOCUMENTEN.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=4307&id=0&highlight=oecumene+protestanten#al4> (Geraadpleegd 13-03-2012).

¹⁴⁴ De Lausanne beweging is een wereldwijde beweging die evangelische leiders mobiliseert voor wereldwijde evangelisatie. Lausanne beweging, *Het Manila Manifest*, <http://www.lausanne.org/nl/dutch/1570-manifesto.html> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹⁴⁵ Lausanne Nederland, *Het Cape Town commitment, Een geloofsbelijdenis en een oproep tot actie*, 2011, [http://eza.nl/media/upload/files/Het%20Cape%20Town%20Commitment%20NL\(1\).pdf](http://eza.nl/media/upload/files/Het%20Cape%20Town%20Commitment%20NL(1).pdf) (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹⁴⁶ Curie, *Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer*.

¹⁴⁷ Danneels, G., *Geloofsboek, de bisschoppen van België*, Tiel: Lannoo, 1994, 15.

catechismus leert: “Het doopsel is heilsnoodzakelijk... De kerk kent geen ander middel dan het doopsel om de toegang tot de eeuwige gelukzaligheid te verzekeren.”¹⁴⁸ Echter, door het geloof ontvangt de mens vergeving van zonden en het heil. Door de doop wordt de positie van de bekeerling op aarde duidelijk; deze hoort niet meer bij deze wereld, maar bij Jezus Christus en Zijn gemeente.

3. Bij de sacramenten wordt zichtbaar dat de kerk een bemiddelende rol heeft met betrekking tot het heil; de genade wordt door kerkleden ontvangen via een aangestelde geestelijke.¹⁴⁹ Zo mag de eucharistie alleen door een geestelijke worden bediend. Echter, de eerste christenen ‘braken brood’ aan huis, zonder dat een geestelijke aanwezig was (Hand. 2:46, 8:12,38; 10:48). Tussen God en mens is geen aangestelde geestelijke nodig die bemiddelt voor het ontvangen van Gods genade.
4. Het Tweede Vaticaans Concilie benadrukt de zekerheid van het heil; het is niet nodig te twifelen aan de verdienste van Christus. Tegelijkertijd dient een ieder zich zorgen te maken over zijn heil als gekeken wordt naar eigen zwakheid en gebreken.¹⁵⁰ Door gelovig te vertrouwen op Christus is geloofszekerheid mogelijk: “opdat u weet dat u eeuwig leven hebt, u die in de naam van de Zoon van God gelooft.” (1Joh. 5:13).
5. De Rooms-katholieke kerk leert dat Maria niet de plaats van Jezus als Verlosser van zonde(n) kan vervangen. De taak van Maria is mensen tot Jezus te leiden, vandaar dat zij verering verdient en deze toekomt.¹⁵¹ Maria neemt inderdaad een bijzondere plaats in doordat zij de moeder werd van de Heer Jezus. In de Bijbel is echter geen sprake van een bemiddelende functie of van verering van Maria.
6. De Rooms-katholieke kerk kent een gemeenschap van levenden en doden.¹⁵² De heiligen in de hemel, bijvoorbeeld Maria, zijn voorsprekers en voorbidders bij God (2 Makkabeeën 12:38-45; 15:11-15), terwijl Rooms-katholieke leden bidden voor de zielenrust van overledenen. Deze gedachte is in strijd met de exclusieve rol van Christus als pleitbezorger en middelaar (Rom. 8:34; Heb. 7:25; 1Joh. 2:1). Het bidden voor het zielenheil voor overledenen strookt niet met “het is de mensen beschikt éénmaal te sterven en daarna het oordeel” (Heb. 9:27).
7. De Rooms-katholiek kan de eucharistie slechts vieren in de eigen kerk, omdat de identiteit van ‘de Kerk’ gelijkgesteld wordt met de Rooms-katholieke kerk.¹⁵³ Hier wordt voorbijgegaan aan het lichaam van Christus waarvan alle gelovigen van alle denominaties deel uitmaken. Deelname aan de eucharistie is overal mogelijk waar gelovigen in een christelijke gemeenschap samenkomen.

Samenwerking met de Rooms-katholieke kerk met betrekking tot gemeentestichting ligt vanwege de beschreven theologische verschillen, niet voor de hand. Weinig succesvolle ervaringen met gemeentestichting tussen Protestanten en Rooms-katholieken wijzen erop dat

---

¹⁴⁸ Katechismus van de Katholieke kerk, *Artikel 1257*, 1995, <http://www.stvitus.nl/kkk/> (Geraadpleegd 20-03-2012).

¹⁴⁹ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 22.

¹⁵⁰ Curie, *Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer*.

¹⁵¹ Danneels, *Geloofsboek*, 42.

¹⁵² Korte, de G.J.N., Ouweneel, W.J., *Rome en Reformatie: Overeenkomsten en verschillen na vijfhonderd jaar Hervorming*, Heerenveen: Medema 2010, 24.

¹⁵³ Korte, *Rome en Reformatie*, 78.

de missionaire verlangens van Evangelicalen in veel gevallen zullen leiden tot gemeentestichtingen zonder de Rooms-katholieke kerk. Zo heeft bijvoorbeeld de Rooms-katholieke kerk zich teruggetrokken uit het oecumenische gemeentestichtingsproject 'De Tronk' in IJburg en is samenwerking bij het gemeentestichtingsproject tussen de PKN en Rooms-katholieke kerk in Leidsche Rijn bij Utrecht mislukt.¹⁵⁴

1.4.4. Innovatiemotief voor bestaande kerken en gemeenten

In Limburg is het aantal kerken/gemeenten die in de traditie van de Reformatie staan, klein: 1% Nederlands Hervormde Kerk, 1% PKN, 0% Gereformeerde Kerk en 2% andere gezindten waar de evangelische- en pinkstergemeenten onder vallen. Deze zijn veelal in Limburg gesticht aan het begin van de vorige eeuw vanwege de opening van de steenkolenmijnen en de daarmee gepaard gaande instroom van Protestantse arbeiders van boven de rivieren.¹⁵⁵ Bij deze gemeentestichtingen werd geen rekening gehouden met de Rooms-katholieke context, maar werd de vorm van kerk zijn gekopieerd vanuit de kerken waarmee men vertrouwd was. Het is niet verwonderlijk dat de aansluiting van deze gemeenten met de Rooms-katholieke context werd en wordt gemist. Het stichten van nieuwe gemeenten is een mogelijkheid deze aansluiting met de omringende omgeving te verbeteren door met creatieve vormen te experimenteren. Bestaande gemeenten kunnen daarmee hun voordeel doen; het zet aan tot vernieuwing en beschermt tegen stagnatie, achteruitgang en starheid. Op deze manier kan een bestaande gemeente vernieuwd worden door ervaringen van gemeentestichtingsinitiatieven.¹⁵⁶

1.5. Conclusie

Voor Evangelicale gemeentestichting in Limburg kunnen vier motieven gegeven worden: ten eerste het evangelisatorisch motief; veel Rooms-katholieke Limburgers zien hun Rooms-katholieke geloof hoofdzakelijk als een culturele groepsidentiteit en niet als een persoonlijke boodschap van heil. Voor Evangelicale christenen roept dit missionaire vragen op.

Het tweede motief is de aanwezige kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en de Limburgers. De Rooms-katholieke kerk in Limburg is behoorlijk verzwakt, waarbij het fijnmazige kerkelijke netwerk steeds grover wordt. De Rooms-katholieke kerk ondervindt moeilijkheden aan te sluiten bij de ontwikkelingen van de 21ste eeuw, met als gevolg een kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en kerkleden/onkerkelijken. Gemeentestichting, waarbij gebruik gemaakt wordt van nieuwe vormen, kan deze kloof verkleinen. Dit motief biedt mogelijkheden voor *pioneer planting* en *replacement planting*.

---

¹⁵⁴ Brouwer, *Levend lichaam*, 81-83. En: Noort, *Als een kerk*, 116, 163,

¹⁵⁵ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 9.

¹⁵⁶ Murray, *Planting Churches*, 46-47.

Op de derde plaats is er een confessioneel motief. Bestaande theologische verschillen tussen Rooms-katholieken en Evangelicalen op het gebied van soteriologie en ecclesiologie maken de kansen op gezamenlijke initiatieven tot gemeentestichting erg klein. Ondanks overeenkomsten op belangrijke geloofspunten, is samenwerking met de Rooms-katholieke kerk op het gebied van gemeentestichting moeilijk. Dit bleek ook uit verschillende praktische initiatieven tot oecumenische gemeenschapsvorming. Vanuit het confessionele motief kan zodoende tot *sectarian planting* overgegaan worden.

Het vierde motief, gericht op innovatie, geeft aan dat gemeentestichting kan aanzetten tot vernieuwing van bestaande gemeenten, doordat bij gemeentestichtingsinitiatieven geëxperimenteerd kan worden met nieuwe vormen.

Hoofdstuk 2. Het 'Limburgs eigene'

2.1. Inleiding

Gemeentestichting vindt altijd plaats binnen een bepaalde context. Vanwege de verbondenheid tussen gemeentestichting en context wordt in de tweede paragraaf ingegaan op het belang van contextualisatie voor gemeentestichting. Bij contextualisatie gaat het om concrete vragen en ervaringen van mensen die met het evangelie verbonden dienen te worden.¹⁵⁷ Contextualisatie kan op verschillende manieren plaatsvinden. In paragraaf drie worden vier modellen beschreven. Vanwege het belang van contextualisatie is verdieping in de Limburgse context voor gemeentestichting in Limburg nodig. In paragraaf vier wordt de Limburgse context geanalyseerd, waardoor kennis over kenmerkende Limburgse aspecten die van belang zijn voor gemeentestichting in Limburg, wordt verkregen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

2.2. Het belang van contextualisatie

Gemeentestichting richt zich op het interesseren van mensen voor het evangelie en hen in een gemeenschap te verzamelen.¹⁵⁸ In de literatuur wordt het belang van de context met betrekking tot gemeentestichting steeds benadrukt. Het rapport van de Church of England "*Mission-Shaped Church*", begint met het analyseren van sociale trends. Van hieruit worden mogelijkheden gezien het geloof in de huidige context door middel van nieuwe mogelijkheden te communiceren.¹⁵⁹ Hoogleraar Praktisch theologie Henk De Roest verwoordt het als volgt: "Contextanalyse is nodig en kan leiden tot nieuwe mogelijkheden voor gemeenschapsvorming".¹⁶⁰

Uit het onderzoek van Vellekoop blijkt sprake te zijn van een passieve praktijk ten aanzien van contextualisatie bij gemeentestichters in Nederland; meer aandacht voor het onderwerp contextualisatie is nodig vanwege de grote diversiteit en veranderingen die plaatsvinden binnen Nederland.¹⁶¹

Onder contextualisering wordt verstaan: "een kritische inschatting van datgene wat de context betekenisvol doet zijn in het licht van de communicatie van het evangelie."¹⁶² Het belang van

---

¹⁵⁷ Noort, *Als een kerk*, 235.

¹⁵⁸ Noort, *Als een kerk*, 326.

¹⁵⁹ *Mission-Shaped Church: Church planting and fresh expressions of church in a changing context*, Londen: Church House Publishing 2004, 1-15.

¹⁶⁰ Noort, *Als een kerk*, 253.

¹⁶¹ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 89.

¹⁶² Noort, *Als een kerk*, 235.

contextualisering voor gemeentestichting wordt door De Roest met vier argumenten onderbouwd.¹⁶³

1. Er vindt een onderlinge wisselwerking plaats tussen context, gemeentestichters en deelnemers. Bij contextualisering wordt het evangelie en de context nauw met elkaar verbonden, terwijl tegelijkertijd wordt vastgehouden aan de ‘kritische eigenheid’ van het evangelie. Op deze manier wordt de dualiteit tussen geloof en leven vermeden. De dialoog staat centraal; de gemeente kan vragen stellen, terwijl ze tegelijkertijd van de context leert.
2. Een nieuwe gemeente mag geen ‘kloon’ worden van een andere gemeente. De context is bepalend voor de vorm die gemeentestichting aanneemt.
3. Een gemeente is niet statisch; zij heeft een roeping ontvangen die door gemeentestichters en betrokkenen ingevuld moet worden. Iedere gemeente heeft een eigen verantwoordelijkheid voor de vormgeving en de inhoud.
4. Vanaf het begin is de identiteitsvraag de centrale vraag omdat gemeentestichting niet vanzelfsprekend is. Vragen naar de identiteit dienen vanaf het begin gesteld te worden.

Naast de Schrift en de traditie voegt Bevans in zijn contextuele theologie, als derde *locus* de context toe. Het is een feit dat mensen cultureel en historisch verbonden zijn; een waardevrije en cultuurvrije objectiviteit bestaat niet. Een verschil bestaat tussen de realiteit en het verstaan van de realiteit; noch de absolute God, noch de geschapen werkelijkheid kan door cultureel gebonden mensen absoluut begrepen worden.¹⁶⁴ David Bosch, professor in de missiologie, schrijft: “One therefore has to concede that *all* theology (or sociology, political theory, etc) is, by its very nature, contextual.”¹⁶⁵ De context is bepalend voor de theologie en de mens wordt gezien als een subjectieve bron van de realiteit.¹⁶⁶ Vellekoop verwoordt: “We beschikken niet over de waarheid zelf, maar hebben een beeld dat de waarheid benadert en dat beeld wordt mede gevormd door onze context.”¹⁶⁷ En: “Het evangelie (in woord en daad) krijgt vorm binnen een context en is daar onlosmakelijk mee verbonden”.¹⁶⁸ De transcendent werkelijkheid is een realiteit en het verstaan van deze transcendent werkelijkheid wordt door de context bepaald. Aansluiting van gemeentestichtingsinitiatieven bij transculturele tradities en praktijken is belangrijk. Vanuit de context kunnen nieuwe inzichten ontstaan met betrekking tot het verkondigen van het evangelie.

Contextualisering mag niet vervallen tot wereldgelijkvormigheid, relativering of syncretisme. Zo kan Bosch zich niet vinden in een vorm van contextualisering waarbij alles afhankelijk van de context is; er bestaan geloofstradities die alle christenen delen en die gerespecteerd en bewaard moeten worden.¹⁶⁹ Bij deze vorm van contextuele theologie is de transcendent

---

¹⁶³ Noort, *Als een kerk*, 236-239.

¹⁶⁴ Friedrich Schleiermacher (1768-1834) was één van de eerste theologen die zich realiseerde dat de theologie beïnvloed werd door de context waarin deze theologie was opgekomen: een pure boodschap bestaat niet. Bosch, *Transforming Mission*, 422. En: Bevans, *Models of Contextual Theology*, New York: Orbis books 2009, 4.

¹⁶⁵ Bosch, *Transforming Mission*, 423.

¹⁶⁶ Bevans, *Models of Contextual Theology*, 4.

¹⁶⁷ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 36.

¹⁶⁸ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 39.

¹⁶⁹ Bosch, *Transforming Mission*, 427.

werkelijkheid een realiteit. Bosch bevestigt de contextuele aard van de theologie en onderstreept tegelijkertijd terecht de universele en transcendente dimensie van de theologie.

2.3. Modellen van contextualisatie

Bij contextualisatie spelen visie op de Bijbel, de houding ten opzichte van traditie en de mate van interesse in de context een belangrijke rol. Vellekoop beschrijft vier modellen die de onderlinge relatie tussen Bijbel, traditie en context duidelijk naar voren brengt.¹⁷⁰ Bepalend voor de indeling is de mate waarin het verleden (de Bijbel en traditie) of het heden (de actuele context) als uitgangspunt worden gekozen. Elk model kan gebruikt worden in combinatie met een ander model. Geen model is overal en altijd toepasbaar. Deze paragraaf sluit af met het weergeven van de wijze waarop in deze thesis contextualisatie bij gemeentestichting in de Limburgse context zal worden gebruikt.

2.3.1. Het tegencultureel model¹⁷¹

Dit is het meest conservatieve model; het erkent het belang van de context, maar staat daar wantrouwend en kritisch tegenover. De context wordt als een bedreiging ervaren die het evangelie corrumpeert. Het model maakt gebruik van de Schrift en de traditie. Het evangelie is niet in de wereld te vinden, maar moet daar gebracht worden. De interactie bevindt zich in de analyse van de context en de authentieke verkondiging in woord en daad. Het evangelie heeft in dit model de prioriteit en kent een uitdagende en kritische functie ten aanzien van de context. De context moet gereinigd worden vanwege haar antichristelijke aard. De gemeente wordt onderscheiden van de wereld, waarbij zij ook ten aanzien van zichzelf kritisch is. De kracht van het model is de diepe verbondenheid met de Schrift en traditie, waarbij trouw gebleven wordt aan het evangelie. Het gevaar bestaat anticultureel en sektarisch te worden vanwege het vormen van een geïsoleerde gemeenschap.

2.3.2. Het vertaalmodel¹⁷²

Het meest gebruikte model is het vertaalmodel. Dit model plaatst de essentiële boodschap van het evangelie boven de context. De Bijbel wordt opgevat als (bijna) direct door God gedictieerd en minder als een weergave van menselijke ervaringen. De evangelieboodschap

---

¹⁷⁰ In deze indeling wordt het synthetisch model (het model dat alle andere modellen én culturen omvat) en het transcendentaal of subjectieve model (het model dat focust op het theologisch subject en niet op de inhoud) van Bevans buiten beschouwing gelaten. Bevans, *Models of Contextual Theology*, 37-88, 117-138, En: Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 69.

¹⁷¹ Ook het Countercultureel model genoemd.

¹⁷² Ook het Translation model genoemd.

vormt het startpunt, waarbij deze wordt onderscheiden van een contextueel gebonden uitdrukking. De context is secundair en is het instrument dat de boodschap overbrengt. Het evangelie wordt gezien als een hoeveelheid informatie die in allerlei contexten ‘vertaald’ wordt, zonder dat de betekenis verandert. De vormgeving mag aangepast worden, mits de inhoud onveranderd blijft. Bevans ziet een nadeel in dit model doordat Gods boodschap als propositioneel wordt opgevat; een lijst met waarheden die geloofd moet worden. Voorbijgegaan wordt aan de eigenheid van de context waarin het evangelie wordt ‘vertaald’.

2.3.3. Het situationeel model¹⁷³

In dit model vindt een intensieve wisselwerking plaats tussen de context en Gods boodschap; de context bepaalt de vorm én inhoud van de verkondiging. Het evangelie vertoont een bepaalde tijdelijkheid door veranderingen in de context; het evangelie is het goede nieuws, maar altijd in een bepaalde tijd en plaats. Dit evangelie is verbonden met het ‘context overstijgende evangelie’; datgene wat God in Jezus Christus heeft bewerkt in de eerste eeuw in Palestina. Het evangelie kan, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, alleen evangelie zijn wanneer het voor hedendaagse mensen goed nieuws is. De verbondenheid met de samenleving wordt benadrukt; de Bijbel en de context zijn beiden nodig, omdat het anders niet mogelijk is goed te functioneren. In de Bijbel zijn de hoofdlijnen van kerk en leven te vinden. Deze dienen in een andere context opnieuw geïnterpreteerd te worden. Daarom is het belangrijk de context te analyseren. Deze kennis draagt bij aan de boodschap van het evangelie en aan de praktijk van gemeente-zijn.

2.3.4. Het antropologisch model¹⁷⁴

Het beginpunt in het antropologisch model wordt gevonden in de menselijke ervaring. De mens wordt gelijkgesteld met Schrift en traditie. De Schrift wordt niet gezien als Woord van God. Centraal staat het aandachtig luisteren naar de verborgen aanwezigheid van God in een cultuur. Het evangelie is niet in staat een specifieke context te veranderen. Het evangelie is datgene wat mensen als evangelie ervaren; het goede nieuws dat op een bepaald moment beleefd wordt. De persoonlijke vragen en verlangens zijn leidend. De cultuur is vormgevend voor de wijze waarop het christelijk geloof wordt uitgedrukt. De kracht van dit model is volgens Bevans het serieus nemen van de menselijke realiteit en de zwakte is de onkritische houding ten aanzien van de cultuur.

---

¹⁷³ Dit model kent overeenkomsten met het Praxis model van Bevans.

¹⁷⁴ Ook het Anthropological model genoemd.

2.3.5. Contextualisatie bij gemeentestichting in Limburg

In de jaren dertig van de vorige eeuw migreerden Baptisten uit het Noorden van Nederland, vanwege werkgelegenheid, naar het Zuiden van Nederland. De gemeente die door deze Baptisten in Brunssum-Treebeek werd gesticht, de eerste Baptistengemeente in Limburg, was een kopie van de Noordelijke plattelandsgemeenten.¹⁷⁵ Hier was geen sprake van een wisselwerking tussen Limburgse context en gemeente. Hedendaagse gemeentestichting bij de Unie van Baptisten kent een andere omgang met contextualisatie: het geloof dat een christelijke gemeenschap voortkomt, onder de leiding van de Heilige Geest, uit de interactie tussen Gods heilsboodschap en de specifieke context.¹⁷⁶ Het situationele model van contextualisatie wordt in deze omschrijving herkend en dat model vormt in deze thesis het uitgangspunt. In deze paragraaf zal het perspectief van de Baptisten naar voren komen.

De interactie tussen Gods heilsboodschap en context laat zien dat de Limburgse context serieus genomen wordt en dat gemeentestichting verschillende vormen kan en mag aannemen. De belangrijkste vraag die hieruit voortkomt is: wat is het meest wezenlijke wat bij gemeentestichting aanwezig moet zijn? De Baptisten hebben een ‘ecclesiologisch minimum’ opgesteld: “De kerk is daar waar ‘twee of drie’ samenkomen en in verbondenheid met de kerk van alle tijden en alle plaatsen belijden dat Jezus Heer is en vormen zoeken om zijn heerschappij in steeds nieuwe situaties gestalte te geven door de kracht van het evangelie en de gaven van de Heilige Geest.”¹⁷⁷ Voor gemeentestichting betekent dit dat veel ruimte aanwezig is met nieuwe vormen te experimenteren, maar dat deze ruimte niet onbegrensd is. Aspecten als verbondenheid, de heerschappij van Jezus Christus, gaven van de Geest en de opdracht in de wereld dienen steeds bij gemeentestichting een plaats te krijgen.¹⁷⁸

Bij gemeentestichting hoort een zoektocht naar de verhouding tussen aloude geloofswaarheden en de manier waarop deze geloofswaarheden verbonden worden met een specifieke hedendaagse context. Het is een zoektocht waarmee ik, tijdens het schrijven van deze thesis, geconfronteerd werd. Jarenlange betrokkenheid bij een gemeente die gekenmerkt kan worden als tegencultureel (de wereld argwanend en met afstand bekijken), heeft mijn denken over contextualisatie beïnvloed. Mede door de literatuurstudie van deze thesis, heb ik de ruimte gekregen het situationele model van contextualisatie eveneens te beschouwen als een model dat bij gemeentestichting toegepast kan worden.

Door als theologisch kader voor gemeentestichting te kiezen voor *missio Dei*, het Koninkrijk van God en incarnatie (paragraaf 1.3.3.), wordt een theologische basis gelegd voor vergaande

---

¹⁷⁵ Vries, de O., *Gemeentestichting in een veranderende cultuur*, 2006.

<http://baptistenseminarium.nl/upload/Lezing%20HdeVries%20studiedag%20Gemeentestichting%20in%20een%20veranderende%20cultuur.pdf> (Geraadpleegd 05-07-2012).

¹⁷⁶ Blok, *Gemeentestichting een baptisten perspectief*, 1.

¹⁷⁷ Blok, *Gemeentestichting een baptisten perspectief*, 2. Deze uitgangspunten zijn afkomstig van Teun van der Leer, *De kerk op haar smalst. Op zoek naar een ecclesiologisch minimum voor de kerk aan het begin van de eenentwintigste eeuw*, Centre for Evangelical and Reformed Theology (CERT), Vrije Universiteit Amsterdam 2006, 85.

¹⁷⁸ Blok, *Gemeentestichting een baptisten perspectief*, 2.

contextualisatie. De verbinding van gemeentestichting met de *missio Dei* toont aan dat een gemeente niet ‘aan zending doet’, maar dat zending in dienst van God behoort tot de identiteit van de gemeente.¹⁷⁹ Door missie centraal te stellen, kunnen vele aspecten van ‘kerk-zijn’ opnieuw doordacht worden. Bij de *missio Dei* gaat het niet alleen om het overbrengen van ontdekte waarheden naar de wereld. Interactie is nodig; de medemens is niet slechts een object van zending, maar ook een subject. De verkondiging is geen hoeveelheid kennis die overgedragen moet worden, maar het samen ontdekken wat het evangelie inhoudt in een bepaalde context. Op deze manier kan de kerk zich opnieuw ontdekken en met nieuwe vormen experimenteren. De context dient nauwkeurig geobserveerd te worden en tegelijkertijd dienen de eigen kerkvormen en inhouden van de verkondiging tegen het licht gehouden te worden. Zo beïnvloedt de context wat gecommuniceerd moet worden vanuit het evangelie en op welke wijze dat dient te gebeuren.¹⁸⁰ Dit betekent niet dat contextualisatie verwordt tot wereldgelijkvormigheid en relativisme; het ‘context overstijgende evangelie’ van datgene wat God in Jezus Christus heeft gedaan in deze wereld, dient steeds een ‘kritisch tegenover’ te vormen.

De incarnatie is eveneens nauw verbonden met contextualisatie; gemeentestichting moet in de cultuur geïncarneerd zijn gezien het missionaire doel.¹⁸¹ De menswording van Jezus heeft culturele dimensies; Hij leefde in een specifieke joodse context van de eerste eeuw en tegelijkertijd bood Hij een tegencultuur aan.¹⁸² De gemeente zet het werk van Jezus Christus voort; ook zij dient te incarneren en Zijn dienstbaarheid als voorbeeld na te volgen (Joh. 13:15; Fp. 2:5-8; 1 Pt. 2:21; 1 Joh. 2:6). Dit betekent niet dat de gemeente in de cultuur oplost, maar dat zij evenals Jezus bij fundamentele uitgangspunten de confrontatie aangaat. Door vanuit de incarnatiegedachte contextualisatie te bezien, ontstaan gemeentestichtingsinitiatieven die opkomen uit de context.

De verbondenheid tussen contextualisatie en het Koninkrijk van God bij gemeentestichting zorgt voor een holistische visie; het heft de scheiding tussen evangelisatie en sociale betrokkenheid op. Door te luisteren naar de leefwereld, dienstbaarheid, groeien in contacten en het bouwen van een gemeente vanuit bestaande contacten, wordt een gemeente gevormd vanuit de aanwezige context.

Gebruik maken van het situationele model voor gemeentestichting in een Limburgse context betekent niet dat andere modellen van contextualisatie uitgesloten worden. Het tegenculturele model en het vertaalmodel kunnen het situationele model aanvullen.¹⁸³ Deze modellen wijzen erop dat de relatie tussen evangelie en context niet altijd harmonisch is; het evangelie roept ook verzet op. De principes van het antropologische model kunnen niet verenigd worden met de uitgangspunten die aan gemeentestichting in deze thesis ten grondslag liggen. Bij het

---

¹⁷⁹ Noort, *Als een kerk*, 266.

¹⁸⁰ Noort, *Als een kerk*, 236.

¹⁸¹ Vries, *Gemeentestichting in een veranderde cultuur*, 1.

<http://baptistenseminarium.nl/upload/Lezing%20HdeVries%20studiedag%20Gemeentestichting%20in%20een%20veranderende%20cultuur.pdf> (Geraadpleegd 05-07-2012).

¹⁸² Blok, O.W., ‘Creatieve gemeentestichting in de stad. Theologie, praktijk en spiritualiteit van Urban Expression’, *Soteria* 27 (2010), 16-27.

¹⁸³ Bevans, *Models of Contextual Theology*, 139.

antropologische model wordt de cultuur normatief en dat gaat in tegen het uitgangspunt van de heerschappij van Jezus Christus.

Bij de Unie van Baptisten wordt de intensieve wisselwerking tussen gemeentestichting en context teruggevonden; creativiteit en experimenten worden aangemoedigd om diverse mensen in verschillende culturen en contexten te bereiken.¹⁸⁴ Doordat gewerkt wordt met een aantal waarden, die “‘waardevol’ zijn voor een Baptisten perspectief voor gemeentestichting”, liggen de vormen niet vast.¹⁸⁵ Het situationele model van contextualisatie biedt mogelijkheden de vormen en inhouden te ontdekken die in een specifieke context geschikt zijn; een aanpassend vermogen en bereidheid zelf te leren en te veranderen zijn nodig. De uitgangspunten die in de waarden beschreven worden, kunnen in een context countercultureel zijn of niet begrepen worden; het countercultureel model en het vertaalmodel bieden mogelijkheden deze in een specifieke context uit te dragen.

Gemeentestichting in een Limburgse context sluit zich bij bovenstaande aan. Het situationele model is van groot belang omdat in Limburg vele Evangelicale gemeenten bestaan die gekopieerd zijn vanuit bestaande gemeenten van boven de grote rivieren. Het counterculturele model en het vertaalmodel worden aanvullend gebruikt; daar waar het ‘context overstijgende evangelie’ weerstand ondervindt van de Limburgse cultuur.

2.4. Analyse van de Limburgse context

Voor de contextanalyse van Limburg wordt gebruik gemaakt van de vijf culturele dimensies die door Hofstede beschreven worden.¹⁸⁶ Deze culturele dimensies zijn een onderdeel van datgene wat Bevans onder context verstaat.¹⁸⁷ Geert Hofstede is een Nederlands organisatiepsycholoog en geniet internationale bekendheid op het gebied van interculturele studies. Het cultuurmodel van Hofstede is tot stand gekomen na aanleiding van een grootschalig onderzoek onder medewerkers van de grote multinationale onderneming IBM; de respondenten kwamen uit meer dan vijftig landen. Het cultuurmodel van Hofstede is in staat nationale en regionale verschillen zichtbaar te maken en inzicht te geven in cultuurverschillen.

Vanwege twee redenen is voor de culturele analyse van Hofstede gekozen. Ten eerste maakt Hofstede gebruik van culturele dimensies waarin kenmerkende aspecten van een cultuur naar voren worden gebracht. Door vanuit deze culturele dimensies naar de Limburgse context te kijken, is het mogelijk kenmerkende aspecten van de Limburgse cultuur te ontdekken. Vervolgens maakt Hofstede gebruik van verschillende dimensies die in alle samenlevingen

---

¹⁸⁴ Boerrigter, *Visie werkgroep gemeentestichting*, 1.

¹⁸⁵ De waarden zijn: 1) Geloof in Jezus Christus 2) Geloof in gemeenschap 3) Doop op grond van belijdenis 4) De Bijbel als richtlijn voor het leven 5) Het priesterschap van alle gelovigen 6) Gewetensvrijheid en 7) Pionieren. Blok, *Gemeentestichting: een baptisten perspectief*, 3-5.

¹⁸⁶ Hofstede, G., *Allemaal andersdenkenden, Omgaan met cultuurverschillen*, Amsterdam: Contact 1991.

¹⁸⁷ De context bevat bij Bevans: de ervaringen in het persoonlijke- of gemeenschappelijke leven, de cultuur, de sociale omstandigheden en de realiteit van sociale veranderingen. Bevans, *Context of Contextual Theology*, 5-6.

een rol spelen. Hierdoor beperkt Hofstede zich niet tot één of enkele aspecten van de samenleving, maar kan een breder beeld van de Limburgse samenleving naar voren gebracht worden.

Het onderzoek van Hofstede is uitgebreid en in het kader van deze thesis is het niet mogelijk op alle aspecten in te gaan, omdat de aanwezige data niet toereikend zijn. Gekozen wordt voor die aspecten van Hofstede die door middel van literatuuronderzoek ingevuld kunnen worden. Op deze manier kunnen vanuit de culturele dimensies van Hofstede kenmerkende aspecten van de Limburgse cultuur benoemd worden.

Bij het literatuuronderzoek is grotendeel gebruik gemaakt van: Ad Knotter, *Dit is Limburg, Opstellen over de Limburgse identiteit*, uitgegeven door het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg; Carlo Borgt, *Constructie van het eigene*, dat publicaties bevat van het P.J. Meertens-instituut; Toke Elshof met haar dissertatie *Van huis uit katholiek*; Kim Knibbe met haar dissertatie *Faith in the familiar* en een afstudeerproject met een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Brunssum van Jacqueline Huth aan de Christelijke Hogeschool Ede.¹⁸⁸

Door de culturele dimensies van Hofstede kunnen culturen gekarakteriseerd worden en cultuurverschillen beter begrepen worden. Hofstede verstaat onder cultuur “de collectieve mentale programmering die de leden van één groep of categorie mensen onderscheidt van die van andere”.¹⁸⁹ Dit betreft bij Hofstede niet alleen landen, maar heeft ook betrekking op regio's.¹⁹⁰ Cultuur staat in tussen de persoonlijkheid (datgene wat het individu uniek maakt) en tussen de menselijke natuur (datgene wat alle mensen gemeenschappelijk hebben).¹⁹¹ Hofstede ontdekte dat in alle samenlevingen gemeenschappelijke problemen bestaan, maar dat deze in verschillende landen op een andere manier werden opgelost. Deze gemeenschappelijke probleemgebieden staan voor de culturele dimensies.¹⁹² Een culturele dimensie is “een aspect van waaruit een cultuur kan worden vergeleken met andere culturen.”¹⁹³ Een dimensie kent een aantal verschijnselen die in combinatie voorkomen.

Volgens de volgende vijf culturele dimensies wordt de Limburgse context geanalyseerd:

1. De machtafstand
2. Collectivisme versus individualisme
3. Masculiniteit versus femininiteit
4. Onzekerheidsvermijding

---

¹⁸⁸ Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., (red.), *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996. En: Elshof, Van huis uit katholiek. En: Huth, Gelovend Rooms-katholiek. En: Knibbe: *Faith in the familiar, continuity and change in religious practices and moral orientations in the south of Limburg, the Netherlands*, Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam 2007. En: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009.

¹⁸⁹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 16, 128.

¹⁹⁰ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 22.

¹⁹¹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 16-17.

¹⁹² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 25,26.

¹⁹³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 26.

5. Lange termijn versus korte termijn oriëntatie

De geschiedenis van Limburg zal beschreven worden. Op deze manier kunnen de kenmerkende culturele aspecten van de Limburgse samenleving geplaatst en geïnterpreteerd worden tegen de achtergrond van de geschiedenis van Limburg. Na deze historische achtergrond zullen de kenmerkende aspecten van de Limburgse context, vanuit de culturele dimensies van Hofstede, weergegeven worden.

2.4.1. De geschiedenis van Limburg

De provincie Limburg wordt gekenmerkt door een lange geschiedenis van versnippering, oorlogen, oproer en buitenlandse legers.¹⁹⁴ Tot de inlijving in de Franse Republiek in 1794, kent Limburg een grote staatkundige verbrokkeling. Na de Franse tijd (4 mei 1814) begint de vorming van de Nederlandse provincie Limburg;¹⁹⁵ dit is een gecompliceerd proces.¹⁹⁶ Bij het ontstaan van Limburg kan niet uitgegaan worden van één bepaalde datum; het bestrijkt de periode van 24 augustus 1815 tot 11 mei 1867. De integratie in het Koninkrijk der Nederlanden begint als de Nederlandse grondwet op 24 augustus 1815 in werking treedt en het bestuur van Limburg overgedragen wordt aan een Nederlandse gouverneur.¹⁹⁷ Koning Willem I krijgt al spoedig in Limburg te maken met een Rooms-katholieke en liberale oppositie; de Rooms-katholieken vanwege zijn grote bemoeienis met het geloof en de liberalen vanwege de grote macht van de koning.¹⁹⁸ Deze oppositie roept in 1830 de onafhankelijkheid van België uit, waarbij Nederlands Limburg voor België kiest. Een onzekere periode met veel krijgsrumoer volgt, tot in 1839 het grondgebied van de gehele provincie Limburg definitief scheidt in een Belgisch en Nederlands gedeelte.¹⁹⁹ Vanaf die tijd kent Limburg haar huidige vorm. Limburg wordt in 1839 als provincie bij Nederland opgenomen en wordt als lidstaat toegevoegd aan de Duitse Bond.²⁰⁰ Deze tweeslachtige staatkundige positie van Limburg zorgt niet voor toenadering met Nederland.²⁰¹ Door het

---

¹⁹⁴ Ubachs, P.J.H., *Handboek voor de geschiedenis van Limburg*, Hilversum: Verloren 2000, 19-20.

¹⁹⁵ De naam 'Limburg' slaat terug op een middeleeuws hertogdom ten zuiden van Aken. Vanwege de dynastieke ijdelheid van Willem I, werd aan de nieuwe provincie de naam "hertogdom Limburg" gegeven, ondanks dat het gebied oorspronkelijk elders had gelegen. Leerssen, J., 'De Limburgse identiteit: Laveren tussen regionalisme, provincialisme en chauvinisme', in: Dijk, van M., Hovens, F., Leerssen, J., *De kleine geschiedenis van Limburg in 25 dagen, Dag 25*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2010, 59. Zie ook: Ubachs, *Handboek voor de geschiedenis*, 23.

¹⁹⁶ Orbons, P., Spronck, L., 'Limburgers worden Nederlanders. Een moeizaam integratieproces', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 33-35.

¹⁹⁷ Orbons, 'Limburgers worden Nederlanders', 33.

¹⁹⁸ Venner, J.G.C., *Canon van Limburg: een historisch overzicht*, Venlo: Mooi Limburgs Boekenfonds 2009, 147.

¹⁹⁹ Venner, *Canon van Limburg*, 147.

²⁰⁰ Vanaf 1815 maakt het groothertogdom Luxemburg deel uit van de Duitse Bond. Bij de scheiding in 1839 wordt het Waalse deel aan België toegewezen. Ter compensatie ontvangt de Duitse Bond Limburg als lidstaat. Notermans, J., 'De moeizame geboorte van de provincie Limburg', in: Haye, de la R., Hovens, F., Notermans J., *De kleine geschiedenis van Limburg, Dag 11*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2008, 45.

²⁰¹ Orbons, 'Limburgers worden Nederlanders', 48.

uiteenvallen van de Duitse Bond wordt Limburg op 11 mei 1867 een volwaardige provincie van Nederland.²⁰² De Nederlandse nationaliteit is hiermee definitief, maar het betekent niet het einde van Limburgse grieven ten aanzien van het ‘Hollandse bestuur’. De verwachte vooruitgang en voorspoed blijven uit en de vraag naar compensatie vanwege de achterstelling van hun provincie wordt luid gesteld.²⁰³

Rond de eeuwwisseling van negentienhonderd is sprake van een kentering. De hechting van Limburg met Nederland groeit door verbeterde spoorwegverbindingen, kiesrechtuitbreiding en de neutraliteitspolitiek van Nederland in de Eerste Wereldoorlog.²⁰⁴ Het leven binnen de Nederlandse staatsgrenzen heeft Limburg goed gedaan.²⁰⁵

De wereldwijde economische crisis in de jaren dertig gaat niet aan Limburg voorbij, evenmin de tweede Wereldoorlog. Na de tweede Wereldoorlog staat de wederopbouw in Limburg centraal en de ontginning van Limburgse steenkolen spelen daarbij een grote rol. De sluiting van de steenkolenmijnen in 1965 is voor de Limburgse economie een zware slag. Limburg slaat na de mijnsluitingen op economisch gebied een nieuwe weg in; zij gaat zich richten op kenniseconomie, internationalisering en de individualisering van de samenleving.²⁰⁶ Aan het begin van de eenentwintigste eeuw richt Limburg zich niet alleen op Nederland, maar ook op Europa en de rest van de wereld.²⁰⁷

Naast bovenstaande economische ontwikkeling speelt tegelijkertijd een religieuze ontwikkeling; na de Tweede Wereldoorlog kent de Rooms-katholieke kerk in Limburg een periode van ongekennde invloed. Het zogenoemde ‘Rijke Roomsche leven’ komt tot volle bloei; vrijwel alles steunt op de macht van de krachtige Rooms-katholieke zuil en de kerkelijke leer bepaalt het leven van de Limburgers. Het bisdom Roermond is tot de jaren zestig gericht op beslotenheid ter bescherming tegen gevaren van de moderne tijd.

Ten tijde van bisschop Moors (1959-1970) wordt het kerkelijke leven door het bisdom aangepast aan de modernisering van de samenleving. Niet iedereen is het eens met dit progressieve beleid, met als gevolg de aanstelling van de conservatieve bisschop Gijssen (1972-1993).²⁰⁸

Midden jaren zeventig vinden veel kerkleden dat de tijd voorbij is dat de Rooms-katholieke kerk de samenleving dicteert; het benauwde kerkelijke leven van zonde en straf behoort definitief tot het verleden.²⁰⁹ Vanaf de jaren tachtig is sprake van een behoorlijke afname van het aantal kerkgangers en van het aantal dienstdoende geestelijken. De huidige bisschop

---

²⁰² Orbons, ‘Limburgers worden Nederlanders’, 34.

²⁰³ Orbons, ‘Limburgers worden Nederlanders’, 55.

²⁰⁴ Perry, J., ‘t Nachtegaaltje zingt’. Regionalisme in Nederlands-Limburg 1900-1950, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 192.

²⁰⁵ Orbons, ‘Limburgers worden Nederlanders’, 57.

²⁰⁶ Caljé, P.A.J., ‘Naar een nieuw Limburg’, in: Caljé, P.A.J., Hovens, F., *De kleine geschiedenis van Limburg, dag 23*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2010, 17.

²⁰⁷ Perry, ‘t Nachtegaaltje zingt’, 225.

²⁰⁸ Nissen, P.J.A., ‘Constructie en deconstructie van het katholieke Limburg’, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 112.

²⁰⁹ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 11.

Wiertz (1993) wordt positief ontvangen en hij draagt bij aan de vermindering van de polarisatie tussen progressieve en conservatieve Rooms-katholieken in zijn bisdom.²¹⁰ Aan het begin van de eenentwintigste eeuw is de positie van de kerk verschoven naar de rand van de samenleving en haar macht is drastisch afgenomen.²¹¹

2.4.2. De machtafstand

Deze dimensie geeft de ongelijkheid in de samenleving aan, oftewel de houding ten opzichte van gezag.²¹² Dit kan zichtbaar worden in de verhouding tussen werkgever en werknemer, maar ook tussen geestelijk voorganger en gemeentelid. De machtafstand is volgens Hofstede “de mate waarin minder machtige leden van instituties of organisaties in een land verwachten en accepteren dat de macht ongelijk verdeeld is.”²¹³ Nederland kent in het algemeen een grote waarde toe aan het gelijkheidsideaal.²¹⁴ In deze paragraaf wordt beschreven hoe Limburg met machtafstand omgaat.²¹⁵

In de geschiedenis van Limburg wordt zowel op het gebied van politieke overheersing, arbeidsverhoudingen als op religieus gebied een autocratisch/paternalistisch leiderschap in Limburg zichtbaar. Volgens Hofstede is het van belang na te gaan of door de ondergeschikten het optreden van de gezaghebbenden als autocratisch /paternalistisch beoordeeld wordt.²¹⁶

A. Politieke overheersing

Ten tijde van de inlijving van Limburg bij Nederland in de negentiende eeuw, is sprake van overheersing door het Nederlands bestuur en onmondigheid bij de Limburgers.²¹⁷ Bij Limburgers leeft het gevoel dat hun provincie als wingewest behandeld wordt en zij voelen zich achtergesteld en teleurgesteld.²¹⁸

B. Arbeidsverhoudingen

Gevoelens van overheersing en achterstelling worden versterkt ten tijde van de steenkolenmijnen. Door de komst van de steenkolenmijnen wordt de agrarische

---

²¹⁰ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 12.

²¹¹ Knibbe, *Faith in the familiar*, 186.

²¹² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 38.

²¹³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 39.

²¹⁴ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 41.

²¹⁵ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 38.

²¹⁶ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 42.

²¹⁷ Perry, “t nachtegaaltje zingt”, 203.

²¹⁸ Perry, “t nachtegaaltje zingt”, 194.

dorpssamenleving opengebrouwen en een immigratie van niet-Limburgers komt op gang.²¹⁹ Nederlanders afkomstig van buiten Limburg, ontvangen leidinggevende functies en worden in Limburg al snel ‘Hollanders’ genoemd. De Limburgers verrichten het zware, ongezonde werk, met als gevolg gevoelens van minderwaardigheid.²²⁰ Limburgers laten volgzzaamheid, zien, maar zetten zich tegelijkertijd tegen ‘de Hollanders’ af.²²¹ Hier wordt een contra-afhankelijkheid zichtbaar; volgens Hofstede betekent dit dat de afhankelijkheid wordt afgewezen en Limburgers tegen het gezag ageren.²²² Een patroon van polarisatie tussen leidinggevers en ondergeschikten tekent zich af.²²³ Het gezamenlijk afzetten van de Limburgers tegen ‘Hollanders’ is een bindend element voor de eenheid in Limburg geworden; de eigen aard, eigen taal, eigen cultuur en vooral het eigen geloof moeten verdedigd worden.²²⁴

C. Religieuze autoriteit

Op religieus gebied zijn Limburgers teleurgesteld in hun gezagdragers oftewel geestelijken. Tot midden jaren zestig van de vorige eeuw hebben de Rooms-katholieke geestelijken het gezag over alle aspecten van het leven van de Rooms-katholieke Limburger.²²⁵ Van de Limburgers wordt volgzzaamheid verwacht en uit hun gedrag wordt volgzzaamheid zichtbaar. Tijdens het begin van de deconstructie van het Rooms-katholieke Limburg leggen geestelijken de kerkelijke regels naast zich neer en Limburgers voelen zich verraden.²²⁶

Door de deconfessionalisering verliest de Rooms-katholieke kerk steeds meer gezag.²²⁷ Ondanks dat de subjectieve beleving steeds belangrijker wordt, heeft de religieuze autoriteit, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, niet volledig afgedaan. Het religieus gezag wordt op veilige afstand gehouden, waardoor een duidelijke afbakening zichtbaar wordt tussen het

---

²¹⁹ Nissen, P.J.A., ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn in de beide provincies Limburg na 1839’, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 89-90.

²²⁰ Nissen, ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn’, 90. En: Perry, ‘t nachtegaaltje zingt’, 190. En: Wijers, C.J.L., ‘In één hand de rozenkrans in de andere hand een glas bier’, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 141.

²²¹ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 142.

²²² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 42.

²²³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 43.

²²⁴ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 143. En: Meuwissen, J., ‘Waar het uniform regeert...! Collectieve identiteitsprocessen en de bloei van de Limburgse blaasmuziek (1950-1970)’, 170. En: Nissen, P.J.A., ‘Confessionele identiteit en regionale eigenheid’, in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 161-162. En: Nissen, ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn’, 91.

²²⁵ Knibbe, *Faith in the familiar*, 185. En: Nissen, ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn’, 91. En: Wijers, C.J.L., ‘Eén onder de Limburgse narrenkap’, in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 204.

²²⁶ Knibbe, *Faith in the familiar*, 164, 187.

²²⁷ Knibbe, *Faith in the familiar*, 188. En: Wijers, ‘Eén onder de Limburgse narrenkap’, 206.

domein van het individu en het domein van de kerk.²²⁸ Morele standpunten worden ingenomen door middel van beraad met familie, vrienden en de normen van de hedendaagse Nederlandse samenleving. De morele voorschriften van de Rooms-katholieke kerk spelen nauwelijks een rol en deze worden veelal als ouderwets gezien.²²⁹ Zolang de Rooms-katholieke kerk zich niet met de persoonlijke moraal bemoeit, wordt de confrontatie niet gezocht. Rooms-katholieke Limburgers volgen de kerkelijke regels niet meer op en vinden haar heerszucht verdacht.²³⁰

De Limburgse geschiedenis heeft de hedendaagse gezagsgetrouwheid en volgzaamheid bij Limburgers gestimuleerd heeft.²³¹

Hofstede gaat vervolgens na in hoeverre ondergeschikten bang zijn hun eigen mening te uiten ten aanzien van gezagsdragers.²³² Limburgers vinden het moeilijker gezagsdragers te benaderen en tegen te spreken.²³³ Met name in contact met gezagsdragers zijn Limburgers meer gericht op consensus dan op conflict. Een emotionele afstand tussen ondergeschikte en gezagsdrager wordt zichtbaar. Gezagsdragers worden in Limburg gewantrouwd en de negatieve ervaringen hebben de gevoelens van minderwaardigheid van Limburgers geïntensiveerd.²³⁴

Nederland kent een relatieve lage machtafstand. Bij Limburgers wordt gezagsgetrouwheid en volgzaamheid gevonden; de geschiedenis van Limburg heeft hieraan een bijdrage geleverd. Daarnaast bestaat een emotionele afstand tussen ondergeschikte en gezagsdragers. Van hieruit kan gesteld worden dat in Limburg de machtafstand groter is dan in de overige provincies van Nederland.

2.4.3. Collectivisme versus individualisme

Samenlevingen bevinden zich op een lijn tussen collectivisme en individualisme. Onder een collectivistisch samenleving wordt verstaan: “als individuen vanaf hun geboorte opgenomen zijn in sterke hechte groepen, die hun levenslang bescherming bieden in ruil voor onvoorwaardelijke loyaliteit”.²³⁵ Bij de individualistische samenleving zijn de onderlinge banden tussen individuen los: “iedereen wordt geacht uitsluitend te zorgen voor zichzelf en voor zijn of haar naaste familie”.²³⁶ Nederland behoort bij de landen die hoog scoren op de individualistische samenleving.²³⁷

---

²²⁸ Knibbe, *Faith in the familiar*, 193. Elshof, *Van huis uit katholiek*, 333.

²²⁹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 417, 427. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 188.

²³⁰ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 417. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 140, 141.

²³¹ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 142.

²³² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 40.

²³³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 43.

²³⁴ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 140.

²³⁵ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 71.

²³⁶ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 71.

²³⁷ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 73.

Hoewel het individualisme in Limburg belangrijk is, willen Limburgers “een bepaalde ... verbondenheid met de directe omgeving”, behouden.²³⁸ Limburg laat twee collectivistische kenmerken zien: de ‘wij-groep’ en de gerichtheid op consensus.

A. De ‘wij-groep’

Volgens Hofstede wordt in collectivistische samenlevingen een onderscheid gemaakt tussen de ‘wij-groep’ en de ‘zij-groep’. De ‘wij-groep’ brengt onderscheid aan tussen andere groepen in de samenleving.²³⁹ De ‘wij-groep’ wordt gevonden in Limburgse Rooms-katholieken tegenover de ‘zij-groep’ van Protestantse ‘Hollanders’.²⁴⁰ Bij de vorming van de identiteit van de ‘wij-groep’ speelt het Rooms-katholicisme in Limburg een dominante rol.²⁴¹ De kerkelijke homogeniteit is voor de Limburgse identiteit belangrijk geweest omdat verder, vanwege de langdurige verbroekeling, geen maatschappelijke samenhang aanwezig is. Het ‘Limburger zijn’ wordt onlosmakelijk verbonden met ‘Rooms-katholiek zijn’.²⁴² Limburgse Rooms-katholieke geestelijken hebben hieraan een belangrijke bijdrage geleverd door in de negentiende eeuw een eendrachtig ‘katholiek Limburg’ uit te dragen en tegelijkertijd zich af te zetten tegen ‘Holland’.²⁴³ De Rooms-katholieke identiteit wordt een sterke verbindende factor in Limburg en het Rooms-katholieke Limburg ontstaat; een Limburg dat vergaand door het Rooms-katholicisme beïnvloed wordt.²⁴⁴

De Rooms-katholieke kerkelijke zuil is tot de jaren zestig van de vorige eeuw de plaats van onderling contact en georganiseerde deelname aan de maatschappij.²⁴⁵ Bij de ontzuiling verandert dat; de invloed van de Rooms-katholieke kerk neemt af.²⁴⁶ Ten tijde van de deconfessionalisering zorgt het rijke Limburgse verenigingsleven voor een belangrijk vangnet.²⁴⁷ De Limburger als deelnemer aan het verenigingsleven wordt onder andere zichtbaar bij carnaval, de schutterijen en de blaasmuziek.²⁴⁸ Deze zijn een onderdeel van de Limburgse identiteit geworden; zo blijft Limburg zich onderscheiden van de overige provincies en blijft de ‘wij-groep’ bestaan.²⁴⁹

²³⁸ Knibbe, *Faith in the familiar*, 194.

²³⁹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 70.

²⁴⁰ Knotter, A., ‘Limburg bestaat niet. Paradoxen van een sterke identiteit’, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 271. En: Wijers: ‘In één hand de rozenkrans’, 134. En: Knotter, *Dit is Limburg!*, 17.

²⁴¹ Knotter, ‘Limburg bestaat niet’, 271.

²⁴² Knibbe, *Faith in the familiar*, 1, 45, 92.

²⁴³ Nissen, ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn’, 80-81. En: Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 82.

²⁴⁴ Venner, *Canon van Limburg*, 147-148. En: Nissen, ‘Confessionele identiteit’, 167.

²⁴⁵ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 72.

²⁴⁶ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 80.

²⁴⁷ Meuwissen, ‘Waar het uniform regeert...!’, 153, 159, 173.

²⁴⁸ De blaasmuziek ontwikkelt zich tot de muzikale en culturele ambassadeur van de provincie Limburg.

Meuwissen, ‘Waar het uniform regeert...!’, 162, 173. En: Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 84-85.

²⁴⁹ De regionale Limburgse identiteit is duidelijk zichtbaar in de nationale context. De vraag is of de betekenis van de Limburgse identiteit zal veranderen door de intensievere samenwerking in de grensoverschrijdende

De Limburger laat een gerichtheid op het gemeenschapsleven zien; collectieve processen van binding, zoals het verenigingsleven en familielevens, worden in ere gehouden.²⁵⁰ Het gemeenschapsleven wordt belangrijk gevonden voor het toetsen en delen van persoonlijke aspecten en voor het zoeken naar herkenning, bescherming en verbondenheid.²⁵¹ Het binnenkomen in de ‘wij-groep’ kost in Limburg tijd, omdat Limburgers gekenmerkt worden door een achterdochtige houding. Dat is niet verwonderlijk gezien de negatieve ervaringen die ze met de ‘zij-groep’ hebben opgedaan.²⁵²

B. De gerichtheid op consensus

In een collectivistische samenleving is het bewaren van de harmonie met de sociale omgeving een deugd.²⁵³ Dit aspect wordt in Limburg teruggevonden; de Limburger is op consensus gericht. Dit komt voort uit de Limburgse geschiedenis van overheersing; gevoelens van uitbuiting, minderwaardigheid en wantrouwen zijn het gevolg.²⁵⁴ Door deze gevoelens zullen Limburgers minder snel zeggen wat ze denken.²⁵⁵

Nederland kent een hoge score op de individualistische samenleving. Doordat Limburg gekenmerkt wordt door een ‘wij-groep’ en gerichtheid op consensus, is Limburg minder individualistisch dan de rest van Nederland.

2.4.4. Masculiniteit versus femininiteit

In een masculiene samenleving wordt belang gehecht aan inkomen en promotiekansen, waarbij assertiviteit en competitiviteit een grote rol spelen. In een feminiene samenleving worden goede werkrelaties belangrijk gevonden, wordt levenskwaliteit benadrukt en zijn

---

Europese regio. Het antwoord is bevestigend; de Limburgse identiteit komt onder druk te staan doordat Limburg meer de aandacht gaat richten op de omringende Europese regio. Dat neemt niet weg dat Limburgers zich positief identificeren met de eigen regio: “Limburgers zijn Limburgers omdat ze dat zo wensen te voelen, en haast liefdevol de resterende verschillen met de rest van Nederland cultiveren en beklemtonen”. Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 90. En: Knotter, ‘Limburg bestaat niet’, 276. En: Knotter, *Dit is Limburg*, 20. En: Meuwissen, “Waar het uniform regeert...!”, 173,174. En: Wijers, ‘Eén onder de narrenkap’, 206-207. En: Wijers, “In één hand de rozenkrans”, 129.

²⁵⁰ Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 90. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137, 140, 141.

²⁵¹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 73.

²⁵² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 90. En: Knibbe: *Faith in the familiar*, 93. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 141.

²⁵³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 79, 85.

²⁵⁴ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 140, 141.

²⁵⁵ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 141.

zorgzaamheid, relaties en gerichtheid op de sociale omgeving dominante waarden.²⁵⁶
Nederland behoort tot de feminiene landen.²⁵⁷

In Limburg wordt de kwaliteit van het leven benadrukt; een kenmerkend aspect van de femininiteit. De Limburger kan herkend worden door “zijn liefde voor het goede leven.”²⁵⁸ De Limburgse volksaard, die het kenmerkende karakter van de Limburger weergeeft, speelt hierbij een belangrijke rol.²⁵⁹ Limburgers worden gekenmerkt als gezellige levensgenieters, huiselijk, opgewekt, gemoedelijk, gastvrij, Bourgondisch en hulpbereid.²⁶⁰ Het Rooms-katholieke geloof met haar “blijde en extroverte levensinstelling” wordt gezien als een betekenisvolle factor bij de vorming van deze Limburgse volksaard.²⁶¹ Hier staat de Protestantse ‘Hollandse’ volksaard tegenover die getypeerd wordt met rationeel, ernstig, saai, zuinig, zakelijk, bedachtzaam, nuchter en in het bezit van een ondernemingsgeest.²⁶² Zo past carnaval bij de gezellige, gevoelvolle Rooms-katholieke Limburger en niet zozeer bij de serieuze Protestantse ‘Hollander’.²⁶³ Het onderscheid tussen de ‘wij-groep’ van Limburgse Rooms-katholieken en de ‘zij-groep’ van Protestantse ‘Hollanders’ wordt bij de volksaard eveneens zichtbaar. De uitspraak “werken om te leven”,²⁶⁴ een uitspraak die kenmerkend is voor femininiteit, is volledig op de Limburger van toepassing.

Nederland behoort bij de drie meest feminiene landen van de wereld. Vanuit de Limburgse volksaard wordt in Limburg de nadruk gelegd op de kwaliteit van het leven, waardoor in Limburg zelfs nog meer femininiteit gevonden wordt.

2.4.5. Onzekerheidsvermijding

Onzekerheidsvermijding laat de angst voor de toekomst in een cultuur zien. Het is “de mate waarin de leden van een cultuur zich bedreigd voelen door onzekere of onbekende situaties; dit gevoel wordt onder andere uitgedrukt in nerveuze spanning en in een behoefte aan voorspelbaarheid: aan formele of informele regels.”²⁶⁵ Een hoge onzekerheidsvermijding blijkt uit veel wetten en regels, veel sparen, religiositeit en zekerheid op het werk. Lage

²⁵⁶ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 108.

²⁵⁷ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 112.

²⁵⁸ Perry, “t nachtegaaltje zingt”, 226.

²⁵⁹ Het is niet mogelijk een objectieve grondslag voor de volksaard te geven en een collectief karakter toe te schrijven aan een groep mensen; de Limburgse volksaard bestaat niet. Echter, in de praktijk van het dagelijkse leven speelt het steeds een rol; “Deze culturele constructie als mentale realiteit” is van invloed op het gedrag van mensen en het zelfbeeld van de Limburgers wordt bevestigd. Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 140. En: Meuwissen, ‘Waar hun uniform regeert...’, 166.

²⁶⁰ Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 66. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 136-137.

²⁶¹ Wijers, ‘Eén onder de narrenkap’, 214. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 141. En: Perry, “t nachtegaaltje zingt”, 200.

²⁶² Wijers, ‘Eén onder de narrenkap’, 214. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 130, 135.

²⁶³ In Limburg is volgens Schrijnen de vreugde luidruchtiger die vaak leidt tot uitgelatenheid en buitensporig genot. Meuwissen, “Waar het uniform regeert...!”, 160. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 135. En: Wijers, ‘Eén onder de narrenkap’, 214.

²⁶⁴ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 122.

²⁶⁵ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 144.

onzekerheidsvermijding komt tot uitdrukking in weinig regels en het waarderen van verschillende meningen en afwijkend gedrag. De onzekerheidsvermijding gaat uiteindelijk over het zoeken naar Waarheid.²⁶⁶

Nederland kent een gemiddelde tot lage score betreffende onzekerheidsvermijding; het angstniveau is relatief laag.²⁶⁷ Een kenmerkend aspect bij de onzekerheidsvermijding is de religiositeit; religie helpt bij het accepteren van onzekerheden wanneer geen andere bescherming aanwezig is. Sommige religies bieden zekerheid voor een leven na de dood.²⁶⁸ In deze paragraaf wordt achtereenvolgens de historische religieuze achtergrond van Limburg, de secularisering in Limburg en de Rooms-katholieke religiositeit van Limburg, beschreven.

A. Historische achtergrond

Tot de jaren zestig van de vorige eeuw is een hoge onzekerheidsvermijding vanuit de Rooms-katholieke kerk in Limburg aanwezig.²⁶⁹ Van de kerkleden wordt verwacht dat zij de vele kerkelijke regels opvolgen; deze maken duidelijk wat goed en kwaad is.²⁷⁰ De verplichte biecht en het dreigen met verdoemenis en hel vergroot de greep van de geestelijken op de kerkleden. Het niet voldoen aan de kerkelijke regels heeft onthouding van sacramenten en sociale uitsluiting tot gevolg.²⁷¹ De biecht, die volgens Hofstede past bij een hoge onzekerheidsvermijding, legt de schuld bij het individu.²⁷² Het bisdom Roermond beijvert zich de homogene Rooms-katholieke identiteit van Limburg te behouden, waarbij ze gebruik maakt van een afschermingpolitiek;²⁷³ onzekerheden worden zoveel mogelijk tegengegaan.²⁷⁴ Het besef dringt vervolgens door dat Limburg niet langer geïsoleerd kan blijven en dat de Rooms-katholieke kerk zich moet aanpassen aan de veranderde samenleving.²⁷⁵ Het proces van “deconstructie van het katholieke Limburg” en van secularisatie wordt in gang gezet.²⁷⁶

---

²⁶⁶ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 213.

²⁶⁷ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 145.

²⁶⁸ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 142, 166.

²⁶⁹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 168.

²⁷⁰ Knibbe, *Faith in the familiar*, 44, 186. En: Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 149, 151.

²⁷¹ Knibbe, *Faith in the familiar*, 81, 185. En: Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 171. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 10.

²⁷² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 168.

²⁷³ Knibbe, *Faith in the familiar*, 44. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 10.

²⁷⁴ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 149.

²⁷⁵ Nissen, ‘De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn’, 91.

²⁷⁶ Knibbe, *Faith in the familiar*, 42. Knotter, *Dit is Limburg!*, 18. En: Nissen, ‘Constructie en deconstructie’, 111.

B. De secularisatie in Limburg

De secularisatie is aan het begin van de eenentwintigste eeuw diep doorgedrongen in Limburg.²⁷⁷ Secularisatie is: “het verminderen van de betrokkenheid op een als transcendent ervaren werkelijkheid”.²⁷⁸ De hoge onzekerheidsvermijding wordt losgelaten; religie is minder van belang voor het accepteren van bepaalde onzekerheden of voor de zekerheid van een leven na de dood.²⁷⁹ Het proces kan zich op drie manieren uiten; een aanpassing van godsdienstige systemen, een beperking van de reikwijdte van godsdienst en vermindering van de godsdienstigheid op individueel niveau.²⁸⁰ Deze aspecten zullen achtereenvolgens beschreven worden.

Binnen de Rooms-katholieke kerk hebben sinds de jaren zestig veranderingen voorgedaan die bijgedragen hebben aan de secularisatie in Limburg. Een belangrijke impuls tot verandering komt van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965); een grotere kerkelijke openheid voor de wereld wordt gestimuleerd.²⁸¹ Daarnaast versoepelt de geestelijke elite de kerkelijke regels en geeft zij de aanzet voorbij de grenzen van de eigen zuil te gaan kijken.²⁸²

De Rooms-katholieke kerk in Limburg staat niet meer in het centrum van de maatschappij, maar is naar de rand verschoven.²⁸³ De invloed en het gezag van de kerk is sterk afgenomen.²⁸⁴ De publieke functie wordt steeds minder; godsdienst is niet meer geïntegreerd in de levens van mensen en de verschillende aspecten van het leven staan los van de kerk.²⁸⁵ Het instituut kerk roept weerstand en wantrouwen op en een afkeer tegen regels wordt ervaren.²⁸⁶ De kerk is in een marktpositie terechtgekomen, waarbij ze moet gaan concurreren met andere aanbieders op de ‘religieuze markt’.²⁸⁷ Bij de zoektocht naar ‘waarheid’ wordt gebruik gemaakt van allerlei religieuze richtingen; een lage onzekerheidsvermijding wordt zichtbaar.²⁸⁸

De godsdienstigheid op individueel niveau binnen de Rooms-katholieke kerk neemt af.²⁸⁹ Rooms-katholieke Limburgers onttrekken zich aan de kerkelijke religiositeit; meer dan driekwart gelooft dat er ‘iets’ moet zijn of twijfelt aan het bestaan van God.²⁹⁰ De binding van

---

²⁷⁷ Dekker, G., Stoffels, H.C., *Godsdienst en samenleving, Een introductie in de godsdienstsociologie*, Kampen: Kok 2009, 119-156. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 13-20.

²⁷⁸ Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 253.

²⁷⁹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 142.

²⁸⁰ Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 119.

²⁸¹ Knibbe, *Faith in the familiar*, 69, 185.

²⁸² Knibbe, *Faith in the familiar*, 71, 164, 186-187. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 80.

²⁸³ Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 145. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 88.

²⁸⁴ Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 145. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 75. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 186, 71, 43.

²⁸⁵ Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 134. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 193.

²⁸⁶ Knibbe, *Faith in the familiar*, 188.

²⁸⁷ Knibbe, *Faith in the familiar*, 94.

²⁸⁸ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 167.

²⁸⁹ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 27-31.

²⁹⁰ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 30-31.

Rooms-katholieke leden met de kerk is zwak en nauwelijks wordt aan kerkelijke activiteiten deelgenomen.²⁹¹ De individuele zelfstandigheid en de vrijblijvendheid ten opzichte van de kerk neemt toe; deelname aan activiteiten geschiedt alleen vanuit een zelfbepaald doel.²⁹² Dat is vaak op de scharniermomenten in het leven.²⁹³ Kennis over het christelijk geloof is beperkt en orthodoxe christelijke standpunten worden losgelaten.²⁹⁴ De kerkelijke orthodoxe geloofsopvattingen worden slechts door een kleine groep Rooms-katholieken, veelal uit de hoogste leeftijdscategorieën, onderschreven.²⁹⁵ De oudere generaties, die zelf opgevoed zijn met doctrines van zonde en hel, zijn overwegend niet bezorgd over het zielenheil van jongere generaties.²⁹⁶ De verinnerlijking van het geloof wordt gemist. De inhoudelijke betrokkenheid bij het geloof is laag; de religieuze component staat niet centraal bij Rooms-katholieken in Limburg, maar de culturele invulling.²⁹⁷

Bij de Rooms-katholieke Limburger gaat de voorkeur uit naar een zelsamengestelde spiritualiteit.²⁹⁸ Rooms-katholieken kijken over hun kerkmuren heen met betrekking tot de invulling van hun religie en op eigen voorwaarden worden religieuze elementen toegelaten.²⁹⁹ De alternatieve spiritualiteit heeft haar plaats op de religieuze markt in Limburg verworven.³⁰⁰ Tolerantie en acceptatie van meningen en inzichten worden gewaardeerd en afwijkend gedrag wordt niet als een bedreiging ervaren.³⁰¹ De huidige individuele religiositeit wordt gekenmerkt door: chronisch zoekgedrag zonder vaststaande geloofswaarheden, waarbij geput wordt uit diverse religies, een grote rol is weggelegd voor de gevoelsmatige beleving en gezocht wordt naar positieve en optimistische elementen in religies.³⁰² Religie in Limburg houdt niet meer vast aan het geloof in een absolute Waarheid, maar neemt een meer relativistisch standpunt in, een lage onzekerheidsvermijding wordt zichtbaar.³⁰³

---

²⁹¹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 75, 89-90. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 189. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 42.

²⁹² Een instrumentele opvatting ten aanzien van de kerk en godsdienst wordt zichtbaar; mensen maken gebruik van kerk en godsdienst voor de realisering van eigen doelen. Elshof, *Van huis uit katholiek*, 90. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 43.

²⁹³ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 89. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek*, 41-42.

²⁹⁴ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 84, 90. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 36-41, 45.

²⁹⁵ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 41.

²⁹⁶ Knibbe, *Faith in the familiar*, 70.

²⁹⁷ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 41, 43. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 79, 439. En: Wijers, 'Eén onder de narrenkap', 206.

²⁹⁸ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 31-32, 45.

²⁹⁹ Knibbe, *Faith in the familiar*, 189.

³⁰⁰ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek*, 45. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 189.

³⁰¹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 152, 160, 167.

³⁰² Dekker, *Godsdienst en samenleving*, 123, 146-149. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 84, 94-96. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 95. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 19, 36.

³⁰³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 142, 213-214.

C. Rooms-katholieke religiositeit

Voor een beter begrip van de religiositeit van Rooms-katholieken wordt dieper ingegaan op de zienswijze van religiositeit binnen drie generaties Rooms-katholieke families. De grote omwenteling die in de Rooms-katholieke kerk heeft plaatsgevonden en de veranderde tijdsgeschiedenis zorgen voor eigen accenten in verschillende generaties. De Rooms-katholieke theoloog Toke Elshof heeft hiernaar onderzoek verricht waardoor zij een beeld gekregen heeft wat religie inhoudt voor Rooms-katholieke grootouders, ouders en kleinkinderen.³⁰⁴

Uit haar onderzoek komt één gemeenschappelijk kenmerk van alle drie de generaties naar voren: het geloof moet 'belichaamd' worden, dat wil zeggen dat 'het zijn' van een goede Rooms-katholieke zichtbaar moet worden door daden.³⁰⁵ De stelling is 'Als je maar goed genoeg leeft, ben je gelovig genoeg'.³⁰⁶ In de geloofsbeleving wordt de nadruk gelegd op hart en handen. Religieuze kennis en het spreken over religie wordt onder Rooms-katholieken niet als een toevoeging beschouwd, soms wordt het zelfs gewantrouwd.³⁰⁷ Rooms-katholieken vinden het moeilijk over het geloof te praten en ervaren een gebrek aan godsdienstige kennis.³⁰⁸

De grootouders (geboren 1925-1935) geloven in een transcendente goddelijke werkelijkheid, waarbij God, Maria en andere heiligen een belangrijke rol spelen.³⁰⁹ De aandacht voor het transcendente is in de loop van hun leven verminderd. Kenmerkend voor deze generatie is de relativisering van de kerk; God is liefdevoller dan de kerk. Lidmaatschap is een keuze en er bestaat ruimte voor persoonlijke gewetensvorming. Deze generatie staat open voor andere religies, met name voor de Protestantse kerken.

De aandacht voor het transcendente vervaagt bij het geloof van de ouders (geboren 1955-1965).³¹⁰ De geloofsbeleving is vooral immanent. Jezus wordt gezien als een mens die goede daden heeft gedaan. De religiositeit vertoont het vertrouwen in de eigen maakbaarheid. Zij staan open voor elementen uit andere religies, waarbij het individu kiest voor bepaalde religieuze elementen. Deze generatie staat wantrouwend tegenover de Rooms-katholieke kerk.

De zeer diverse religieuze markt wordt door de kleinkinderen (geboren 1975-1985) ervaren als een versplintering.³¹¹ Bij jongeren is transcendentie weer een thema; het vermoeden dat 'iets' aanwezig is. Zij moeten naar eigen inzicht hun levensbeschouwelijk gebied inrichten.

---

³⁰⁴ Toke Elshof heeft bij tien kerkelijke en onkerkelijke Rooms-katholieke families interviews afgenomen van drie opeenvolgende generaties. Elshof, *Van huis uit katholiek*, 128. En: Elshof, T., *Lezing LUCE 23 juni, 2009*, <http://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/luce-crc/teksten/pasoraat/2009-vanhuisuitkatholiek-elshof.pdf> (Geraadpleegd: 01-03-2012). LUCE is het centrum voor religieuze communicatie van de Faculteit Katholieke Theologie in Tilburg.

³⁰⁵ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 318, 320.

³⁰⁶ Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 40.

³⁰⁷ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 322-323.

³⁰⁸ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 330, 337. En: Huth, *Gelovend-Rooms-katholiek?!*, 28.

³⁰⁹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 345-351.

³¹⁰ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 351-359, 372-374.

³¹¹ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 374-395.

Veel jongeren hebben weinig tot niets meegekregen vanuit hun opvoeding en hebben niet het gevoel dat ze wat missen. Bij religie staat de zoektocht naar de eigen authenticiteit en identiteit centraal met als belangrijkste criteria: ‘wat past bij mij?’.

Aan de ene kant wordt een lage onzekerheidsvermijding bij Limburgers gevonden: Limburgers ervaren het leven niet als een voortdurende bedreiging, maar genieten van de goede momenten van het leven.³¹² De blijmoedige en levensgenietende volksaard ligt hieraan ten grondslag. Het levenstempo in Limburg is gemoedelijk en met minder stress verbonden.³¹³

Aan de andere kant wordt een hoge onzekerheidsvermijding in Limburg zichtbaar,³¹⁴ Limburgers houden vast aan tradities vanuit “een bepaalde continuïteit met het verleden”.³¹⁵ Gevoelens van vertrouwdheid, bekendheid en eigenheid worden bevestigd, gekoesterd en vastgehouden.³¹⁶ De volgende tradities in Limburg worden gevonden:

- Vanuit de traditie wordt vastgehouden aan de Rooms-katholieke kerk. De verbondenheid met de kerk heeft niet met de inhoudelijke aspecten van het geloof te maken, maar met het feit dat de kerk gezien wordt als een belangrijk teken van “continuïteit met het verleden van hun ouders”.³¹⁷ De kerk heeft culturele waarde gekregen.³¹⁸ Ondanks vele bezwaren die veel Rooms-katholieke leden tegen de Rooms-katholieke kerk hebben, blijven velen bij de kerk verbonden en wordt het lidmaatschap niet opgezegd. Het percentage Rooms-katholieke Limburgers dat het lidmaatschap opzegt, ligt lager dan het landelijk gemiddelde.³¹⁹
- De Rooms-katholieke sacramenten en rituelen zijn voor Limburgers een “belangrijke markering van het domein van het vertrouwde.”³²⁰ Het zijn tradities die veelvuldig in Limburg worden toegepast en die het uiterlijk vertoon bevestigen.³²¹ Hier is volgens Elshof sprake van “religieus toerisme”.³²² De Rooms-katholieke kerk is in de samenleving aanwezig door het aanbieden van rituelen en sacramenten bij belangrijke

---

³¹² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 144. En: Perry, ‘t nachtegaaltje zingt’, 226. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137-138.

³¹³ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137. En: Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 144, 160.

³¹⁴ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 160.

³¹⁵ Knibbe, *Faith in the familiar*, 194. En: Perry, ‘t nachtegaaltje zingt’, 226.

³¹⁶ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 139-141. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 102, 189.

³¹⁷ Knibbe, *Faith in the familiar*, 44, 189. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 132-133, 145-146. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 41.

³¹⁸ Wijers, ‘Eén onder de Limburgse narrenkap’, 216.

³¹⁹ In 2010 hebben 1400 Limburgse Rooms-katholieken zich laten uitschrijven bij de Rooms-katholieke kerk. Dat is zeventig procent meer in vergelijking met 2009. Deze toename van kerkverlating wordt toegeschreven aan de onthullingen van seksueel misbruik binnen de Rooms-katholieke kerk. Woordvoerder van het bisdom Roermond Stan Hoen benadrukt dat geen sprake is van leegloop. Het aantal uitschrijvingen bedraagt 0,2 procent van de Rooms-katholieken in Limburg, terwijl het aantal landelijke opzeggingen 0,6 procent bedraagt. Het aantal Rooms-katholieken in Limburg telt in 2011 in totaal 786.000 kerkleden. Goossen, H., *Katholieken, aantal uitschrijvingen gestegen*, 2011, <http://red.mgl.nl/tussenkerkengeloof/pivot/entry.php?id=581> (Geraadpleegd 08-03-2012).

³²⁰ Knibbe, *Faith in the familiar*, 84, 194.

³²¹ 85% van de Rooms-katholieken in Brunssum geeft aan de sacramenten te ontvangen en 87% brengt Rooms-katholieke rituelen in de praktijk. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 42-43.

³²² Elshof, *Van huis uit katholiek*, 408, 440.

momenten in het leven.³²³ Deze sacramenten en rituelen zijn voor Limburgers vanwege drie redenen belangrijk omdat ze ten eerste onderdeel zijn van het vertrouwde domein van familie en gemeenschap.³²⁴ Ondanks dat het toepassen van rituelen een individuele keuze is, wordt de verbondenheid met familie en gemeenschap gewenst. Ten tweede is het een teken van respect ten aanzien van de ouders.³²⁵ Het niet toepassen van de rituelen wordt door de oudere generatie als een pijnlijke breuk ervaren.³²⁶ De derde reden voor het deelnemen aan deze tradities is een uitdrukking van persoonlijk geloof; de herkenning dat ‘er iets meer is’ in het leven; een bekrachtiging van het bestaan met behulp van spiritualiteit.³²⁷ Naar eigen inzicht wordt een persoonlijke betekenis aan deze tradities gegeven en deze verschilt van de inhoud die de Rooms-katholieke kerk eraan geeft.³²⁸

- Een Limburgse traditie wordt ook in stand gehouden doordat in Limburg dialect gesproken wordt. Het Limburgs dialect, dat door buitenstaanders gekenmerkt wordt met zangerig, melodieus en onbegrijpelijk, heeft een culturele waarde gekregen bij de constructie van de Limburgse identiteit.³²⁹
- Carnaval wordt geduid als een traditioneel volksfeest met wortels in het verleden.³³⁰ Bij carnaval komen verschillende Limburgse identiteitsbepalende elementen samen; de Limburgse mentaliteit, het Rooms-katholicisme, het dialect en de aanwezigheid van een sterk saamhorigheidsgevoel.³³¹

Op het gebied van onzekerheidsvermijding kent Nederland een gemiddelde tot lage score. Limburg laat aan het begin van de eenentwintigste eeuw op het gebied van religie meer onzekerheid toe dan vroeger; de binding met de kerk is minder geworden en de individuele keuzevrijheid groter. De Rooms-katholieke Limburger geeft echter de voorkeur vast te houden aan datgene wat vertrouwd is. Hierdoor is bij veel Limburgers nog altijd een hogere onzekerheidsvermijding zichtbaar in vergelijking met de overige provincies van Nederland.

---

³²³ De redenen voor het ontvangen van de sacramenten: door het ontvangen van de sacramenten kom ik in de hemel 3%; door het ontvangen van de sacramenten laat ik zien dat ik in God geloof 27%; door het ontvangen van de sacramenten blijf ik in de geloofstraditie van mijn ouders 40%; ik wil geen sacramenten ontvangen 15%; weet ik niet 15%. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 42. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 83, 89. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 89.

³²⁴ Knibbe, *Faith in the familiar*, 83.

³²⁵ Knibbe, *Faith in the familiar*, 100.

³²⁶ Knibbe, *Faith in the familiar*, 83-84 93.

³²⁷ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 439. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 94, 100.

³²⁸ Dit blijkt uit het feit dat slechts 3% van de Rooms-katholieken in Brunssum de sacramenten wil ontvangen met als doel in de hemel te komen. Dit is opmerkelijk omdat de Rooms-katholieke leer aangeeft dat door het ontvangen van het sacrament van het doopsel, de dopeling een kind van God wordt. Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 41-42. En: Elshof, *Van huis uit katholiek*, 73. En: Knibbe, *Faith in the familiar*, 188.

³²⁹ Bertram, *Dat zijn nou typisch Limburgers*, Amsterdam: Krikke Pocket Books 2011, 49.

³³⁰ Wijers, ‘Eén onder de Limburgse narrenkap’, 201.

³³¹ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 142.

2.4.6. Lange termijn versus korte termijn oriëntatie

Bij deze dimensie wordt de mate aangegeven waarin de maatschappij gericht is op het heden of op de toekomst. De gerichtheid op de toekomst blijkt uit het maken van plannen, veel sparen, snel zorgen maken, een hoog doorzettingsvermogen en gedrevenheid. Een maatschappij die gericht is op het heden vindt vandaag en het verleden belangrijk; ‘*Carpe diem*’ (pluk de dag). Kenmerken zijn een groot respect voor tradities en het voorkómen van gezichtsverlies.³³² Nederland bevindt zich bij de landen die gemiddeld scoren op de lange termijn gerichtheid.³³³

De Limburgse samenleving wordt gekenmerkt door een overwegend korte termijn oriëntatie; het ‘*Carpe diem*’ is op de Limburgers van toepassing. Een viertal kenmerken van de kortetermijngerichtheid die Hofstede beschrijft, worden bij de Limburgers herkend.

Ten eerste staan Nederlanders bekend om hun zuinigheid,³³⁴ een kenmerk dat hoort bij de lange-termijngerichtheid.³³⁵ Limburgers bezitten deze eigenschap in mindere mate; vanuit hun volksaard zijn zij bereid geld uit te geven om van het leven te genieten.³³⁶

Het belang van het uitwendige en de uiterlijke vorm is een tweede kenmerk van de kortetermijngerichtheid.³³⁷ Dit wordt bij het Rooms-katholicisme in Limburg teruggevonden; het is “rijk in vertoon” en “arm van inhoud”.³³⁸ Voor Limburgers heeft het Rooms-katholieke geloof meer te maken met uiterlijke schoonheid en zichtbaarheid dan met doctrinaire geloofsstandpunten.³³⁹

Vervolgens wordt in Limburg de mening en opvattingen van anderen belangrijk gevonden.³⁴⁰ De positiebepaling van de ‘wij-groep’ is van invloed op eigen gedrag en gedachten. Het sluit aan bij het kenmerk van de korte-termijngerichtheid: “behoefte om je ‘gezicht’ te handhaven”.³⁴¹

Een laatste kenmerk van korte-termijngerichtheid is het vasthouden aan tradities.³⁴² Limburg wordt voorgesteld als een gebied dat “cultureel geworteld in tradities” is.³⁴³ Zoals bij de onzekerheidsvermijding reeds aangegeven, laten Limburgers een groot respect voor tradities zien.

---

³³² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 207-208, 211.

³³³ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 209.

³³⁴ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 210. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 130, 145.

³³⁵ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 216.

³³⁶ Perry, “t nachtegaaltje zingt’, 226. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137.

³³⁷ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 216.

³³⁸ Knibbe, *Faith in the familiar*, 44.

³³⁹ Perry, “t nachtegaaltje zingt’, 200.

³⁴⁰ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 216. En: Huth, *Gelovend Rooms-katholiek?!*, 13.

³⁴¹ Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 216.

³⁴² Hofstede, *Allemaal andersdenkenden*, 216.

³⁴³ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137.

Nederland kent een gemiddelde score op de lange termijn oriëntatie. Limburg is meer op de korte termijn gericht; het verleden en heden wordt in Limburg belangrijk gevonden.

2.5. Conclusie

Door de vijf culturele dimensies van Hofstede en de Limburgse cultuur te vergelijken met de overige provincies van Nederland, kan het volgende geconcludeerd worden:

In Limburg is de machtafstand groter in vergelijking met de overige provincies van Nederland. Bij Limburgers wordt gezagsgetrouwheid en volgzaamheid gevonden. De geschiedenis van Limburg met overheersing van het Nederlandse bestuur in de negentiende eeuw, de arbeidsverhoudingen en het gezag van de Rooms-katholieke kerk in de twintigste eeuw, hebben hieraan een bijdrage geleverd. De negatieve ervaringen hebben de gevoelens van minderwaardigheid bij de Limburgers geïntensiveerd. Bij Limburgers wordt een contra-afhankelijkheid zichtbaar; tegen het gezag wordt geageerd. In Limburg bestaat een emotionele afstand tussen gezagdrager en ondergeschikte.

Limburg is minder individualistisch dan de overige provincies van Nederland, doordat Limburg gekenmerkt wordt door twee collectivistische aspecten. In Limburg wordt een ‘wij-groep’ van Rooms-katholieke Limburgers gevonden tegenover een ‘zij-groep’ van Protestantse ‘Hollanders’. Door de ontzuiling wordt de confessionele tegenstelling kleiner en maken Limburgers gebruik van het verenigingsleven om het onderscheid met de ‘zij-groep’ te behouden. Limburgers houden het verenigings- en familieleven doorgaans in ere. Daarnaast zijn Limburgers meer gericht op consensus en zullen minder snel zeggen wat ze denken.

Hoewel Nederland behoort tot de meest feminie lander ter wereld, wordt in Limburg meer femininiteit gevonden doordat in Limburg de kwaliteit van het leven benadrukt wordt. De Limburgse volksaard, die beïnvloed is door de blijde en extroverte Rooms-katholieke levensinstelling, ligt hieraan ten grondslag.

In Limburg wordt overwegend een hogere onzekerheidsvermijding zichtbaar in vergelijking met de overige provincies van Nederland. Op religieus gebied laat Limburg meer onzekerheid toe; de kerkelijke binding is minder geworden en de individuele keuzevrijheid groter. Tegelijkertijd wordt het lidmaatschap van de Rooms-katholieke kerk niet opgezegd en tradities in ere gehouden. De Limburgse bevolking geeft de voorkeur vast te houden aan datgene waarmee ze vertrouwd is.

In vergelijking met de overige provincies van Nederland is de Limburgse samenleving meer gericht op de korte termijn oriëntatie; het ‘*Carpe diem*’ is op de Limburgers van toepassing, want Limburgers zijn bereid geld uit te geven om te genieten van het leven, er wordt belang gehecht aan uiterlijke schoonheid en in Limburg wordt respect voor tradities gevonden.

3. Ervaringen van Limburgse gemeentestichters

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden aan de hand van praktijkonderzoek de ervaringen van gemeentestichters in Limburg beschreven, met als doel na te gaan welke kenmerkende aspecten deze gemeentestichters aan de Limburgse context toeschrijven en of deze overeenkomt met de contextanalyse van Limburg vanuit de culturele dimensies van Hofstede uit het vorige hoofdstuk. Daarnaast wordt onderzocht op welke manier de gemeentestichters met de Limburgse context omgaan; welk contextualisatiemodel hanteren zij voornamelijk en hoe uit zich dat in de praktijk? Daarin komt niet alleen hun kennis van de context, maar ook hun waardering van de context tot uiting. Paragraaf twee beschrijft de onderzoeksopzet, de respondenten worden in paragraaf drie voorgesteld, waarna in paragraaf vier wordt ingegaan op hun motieven voor gemeentestichting in Limburg. De ervaringen met de Limburgse context en het aansluiten bij de Limburgse context met gemeentestichting, komen achtereenvolgens in paragraaf vijf en zes aan bod. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie in paragraaf zeven.

3.2. De onderzoeksopzet

In deze paragraaf worden achtereenvolgens het onderzoeksdesign, de onderzoekspopulatie, de dataverzameling en de data analyse van het onderzoek onder gemeentestichters in Limburg weergegeven.

3.2.1. Onderzoeksdesign

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is kwalitatief beschrijvend onderzoek verricht, waarbij één methode van dataverzameling is gebruikt; het semi-gestructureerde interview. Deze manier levert veel informatie op doordat de nadruk gelegd wordt “op het ‘begrijpen’ of doorgronden van individuele mensen, groepen of situaties”.³⁴⁴ Informatie wordt verkregen door tijdens het interview in te gaan op achterliggende meningen, motivaties en behoeften. Het kwalitatief onderzoek biedt daarnaast ruimte voor het ontdekken van niet voorziene aspecten.

---

³⁴⁴ Baarda, D.B., Goede, de M.P.M., Teunissen, J., *Basisboek kwalitatief onderzoek, Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers 2009, Inleiding: zonder paginanummering.

3.2.2. Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit gemeentestichters in Limburg. Gestreefd werd naar een minimum van vier en een maximum van zeven gemeentestichters. Criterium voor deelname aan het onderzoek is dat de gemeente niet langer dan twintig jaar bestaat.

Het vinden van gemeentestichters in Limburg bleek niet eenvoudig, vandaar het ruime criterium voor deelname aan dit onderzoek. Gemeentestichters in Limburg blijken veelal niet op de hoogte te zijn van andere gemeentestichtingsinitiatieven. Door navraag bij personen die betrokken zijn bij gemeentestichtingsinitiatieven in Nederland en op internet na te gaan welke kerken en gemeenten zich in Limburg bevinden, was het mogelijk zeven gemeentestichtingsinitiatieven te benaderen voor het onderzoek.

Via e-mail zijn zeven gemeentestichters benaderd met de vraag of ze bereid waren mee te werken aan dit onderzoek. Eén gemeentestichter heeft hiervan afgezien, zonder opgave van reden. De overige zes gemeentestichters waren bereid mee te werken aan het onderzoek. De zes gemeentestichters hebben een verschillende denominationele achtergrond; van de Gereformeerde Bond binnen de Protestantse Kerk in Nederland tot een Evangeliegemeente.

De respondenten hebben via e-mail een informatiebrief ontvangen (bijlage 1.), waarin uitleg gegeven wordt over het doel van het onderzoek, de werkwijze en de verwerking van de gegevens. In deze e-mail wordt aangegeven bij vragen contact op te nemen met de onderzoeker; hier is geen gebruik van gemaakt. Alle gemeentestichters weten dat de onderzoeker theologiëstudente is aan de Vrije Universiteit van Amsterdam.

3.2.3. Dataverzameling

De zes interviews hebben plaatsgevonden in de periode van 22 maart 2012 tot en met 30 maart 2012. De keuze waar het interview zou plaatsvinden, werd aan de respondenten voorgelegd. Alle zes respondenten kozen ervoor het interview bij hen thuis te laten plaatsvinden. Bij het kwalitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst en werd gewerkt met een half open procedure, waarbij de onderzoeker beslissingen nam tijdens het onderzoek en niet vooraf (bijlage 2.). De beginvraag van het interview luidde: "Hoe bent u tot gemeentestichting in Limburg gekomen?". Afhankelijk van het antwoord heeft de onderzoeker beslist of doorvragen nodig was. De onderzoeker hield toezicht dat alle opgestelde vragen tijdens het interview aan bod kwamen. De interviews duurden tussen de tachtig en honderd minuten. Na het eerste interview bleek een vraag onduidelijk te zijn; deze vraag werd bij de volgende interviews in andere bewoordingen gesteld.

Alle respondenten gaven toestemming het interview op een voice recorder op te nemen. Het voordeel was dat de onderzoeker zich volledig kon concentreren op het gesprek. Na het interview werd de tekst letterlijk uitgetypt (transcriptie). De interviewtekst werd, indien nodig, geredigeerd om het lezen te vergemakkelijken, waarbij de woordkeuze en betekenis

van het gesprokene hetzelfde is gebleven. De tekst werd aan de respondenten voorgelegd, zodat zij konden nagaan of zij correct zijn geciteerd. Alle respondenten gingen akkoord met de uitwerking van de interviews. In de these worden delen van de getranscribeerde tekst verwerkt, zodat de verbinding tussen de oorspronkelijke gegevens en de interpretatie zichtbaar wordt.

3.2.4. Data analyse

Begonnen werd met het verwijderen van informatie die niet relevant is vanuit de uitgetypte tekst. Vervolgens werd het onderzoeksmateriaal onderverdeeld in fragmenten. Voor deze analyse eenheid werd gekozen, omdat op deze manier de verschillende aspecten van een bepaald onderwerp en de relatie tussen de verschillende aspecten naar voren komt. Bij het doornemen van de tekst, werd het begin en het einde van een fragment bepaald (de bij elkaar horende tekst). De fragmenten ontvingen een kenmerkende omschrijving, oftewel een bijbehorende code(s). Hiermee werd de inhoud van het fragment zo goed mogelijk weergegeven. De fragmenten die met hetzelfde begrip werden gecodeerd, zijn bij elkaar gezet, waardoor thema's naar voren kwamen. Deze werden vervolgens gerangschikt, waardoor een drietal hoofdthema's zichtbaar werden: de motieven voor gemeentestichting in Limburg, de Limburgse context en contextualisatie in de Limburgse context. Omdat de gemeentestichtingsinitiatieven onderling zeer verschillen, wordt van ieder afzonderlijk initiatief een korte beschrijving gegeven. Het interpreteren van de interviews wordt hierdoor vereenvoudigd.

3.3. De respondenten

De onderzochte zes gemeentestichtingsinitiatieven liggen verspreid over heel Limburg, waarvan de meeste initiatieven zich in Zuid-Limburg bevinden. De kenmerkende factoren worden per gemeentestichtingsinitiatief beschreven.

3.3.1. Gemeentestichtingsinitiatief 1.

Dit gemeentestichtingsinitiatief vindt plaats in een achterstandswijk van Maastricht en gebeurt onder de vlag van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. Vijf jaar geleden is deze niet-Limburgse gemeentestichter in een andere wijk begonnen met een team van mensen die in de wijk zijn gaan wonen. Deze christelijke gemeenschap werd met drieëntwintig personen te groot, met als gevolg een nieuw initiatief in een nieuwe wijk. Inmiddels woont en werkt de gemeentestichter hier twee jaar. Gemeentestichting wordt gezien als “het opbouwen van een gemeenschap die Jezus wil volgen en die gericht is op het bereiken van niet-christenen”. Het

doel is niet alleen kerkplanting, maar “kerken planten die vervolgens zelf weer kerken planten”. Gestreefd wordt dat authentieke Limburgers deze gemeenten gaan leiden en overnemen. De werkwijze van gemeentestichting is: *belonging*, *believing* en *behaving*. Dit betekent dat allereerst relaties worden opgebouwd. Vervolgens wordt het evangelie gedeeld en als laatste volgt een veranderd gedrag vanuit het christelijke geloof. De drempel om bij de gemeenschap aan te sluiten is laag, maar de discipelschapsfocus is hoog. Evangelisatie wordt gezien als een levensstijl, oftewel incarnationeel: “het leven delen met mensen zowel persoonlijk als gemeenschappelijk” (1.Thes. 2:8). Kenmerkend van de christelijke gemeenschap is “de gerichtheid op het kruis”, waarbij geen duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen mensen die zich ‘binnen’ de gemeenschap bevinden en mensen die zich ‘buiten’ de gemeenschap bevinden. Bij het huidige gemeentestichtingsinitiatief is, door verschillende oorzaken, het kernteam het afgelopen jaar gekrompen.

3.3.2. Gemeentestichtingsinitiatief 2.

Een ‘Hollandse’ gemeentestichter, die in de CAMA traditie staat, heeft een missionair verlangen voor Limburg. In 2003 start hij een nieuwe gemeente met twintig personen die afkomstig zijn uit een gemeentescheuring. Deze gemeentestichting loopt uit op een teleurstelling en houdt op te bestaan. De oorzaak wordt gezocht bij de “negatieve bagage” die deze personen uit hun scheuringsituatie hebben meegenomen. Een jaar geleden wordt een nieuw gemeentestichtingsinitiatief in dezelfde stad gestart, want “Limburg kent immers veel ‘witte plekken’.” Aansluiting bij de Limburgse context vindt naar eigen zeggen plaats door te kiezen voor “het huiskerk principe”. Evangelisatie vindt niet plaats door middel van activiteiten, maar de christelijke levensstijl wordt benadrukt, waarbij het leven delen met mensen centraal staat. De slogan is “open aan de rand, toegewijd aan de kern en samen onderweg richting Jezus”. Het doel is “dat mensen Jezus leren kennen, Hem vinden en toegewijde volgelingen worden.” De levensheiliging wordt benadrukt. De gemeente kent geen traditionele kerkstructuren, zoals een vaste liturgie of preek. Het onderlinge gesprek wordt belangrijk gevonden, omdat het geloofsverdieping tot gevolg heeft. Ook hier wordt geen onderscheid gemaakt tussen mensen die zich ‘binnen’ of ‘buiten’ de gemeenschap bevinden. De missionaire strategie is “vermenigvuldigen door te delen”; als de gemeenschap groter wordt dan tien tot vijftien personen, wordt een nieuwe gemeenschap gestart. Na een jaar zijn inmiddels twee huiskerken actief, nadat de eerste huiskerk groter werd dan vijftien personen.

3.3.3. Gemeentestichtingsinitiatief 3.

Deze Limburgse gemeentestichter is na zijn theologiestudie in Amerika, samen met zijn vrouw en kinderen, teruggekeerd naar Limburg met het doel een gemeente in Limburg te stichten. Onder gemeentestichting wordt verstaan “het bouwen en samenstellen van een groep mensen die toegewijd zijn aan aanbidding, heiliging en evangelisatie”. In 2010 wordt met het

gemeentestichtingsinitiatief begonnen. Vanaf het begin bestaat contact met twee gezinnen die zich bij het gemeentestichtingsinitiatief aansluiten, met als gevolg dat een vaste kern van mensen aanwezig is. Begonnen wordt met wekelijkse Bijbelstudies. Deze wordt op het moment door twintig personen bezocht. Aangezien deze personen ook op zondag wensen samen te komen, wordt gezocht naar een openbare locatie voor de zondagse samenkomst. Bewust wordt gekozen voor een openbare locatie, omdat de gemeentestichter een ‘gesloten’ indruk wil voorkomen en de mogelijkheid bestaat verder in aantal te groeien. De gemeentestichter onderscheidt de volgende fasen bij gemeentestichting: begonnen wordt met evangelisatie, vervolgens de doop, gevolgd door discipelschap en onderwijs en als laatste het aanstellen van leiders in de gemeente. Evangeliseren wordt door middel van activiteiten op openbare plaatsen uitgevoerd, zoals het aanspreken van mensen op de markt, het verspreiden van evangelisatiefolders, advertenties en de website. De doelgroep is breed; geprobeerd wordt iedereen in aanraking te brengen met het evangelie.

3.3.4. Gemeentestichtingsinitiatief 4.

Deze niet-Limburgse gemeentestichter is veertien jaar geleden begonnen met gemeentestichting in Limburg vanuit de evangeliegemeenten ‘De Deur’. Door middel van straatevangelisatie en het verspreiden van evangelisatiefolders is deze gemeente ontstaan. Gemeentestichting wordt praktisch benaderd; “door de straat op te gaan vinden bekeerlingen plaats en één voor één wordt de kerk gebouwd door wedergeborenen te verzamelen.” Benadrukt wordt dat gemeentestichting door God wordt bewerkt. Bij het gemeentestichtingsinitiatief is evangelisatie het speerpunt, het wordt belangrijker gevonden dan de gemeente. Evangelisatie vindt plaats door middel van het verspreiden van evangelisatiefolders en straatevangelisatie, bijvoorbeeld gesprekken, preken, zingen en drama. In de gemeente ontvangen gelovigen onderwijs om evangeliseren tot een levensstijl te maken. Het gemeentestichtingsinitiatief gaat uit “van het principe van vermenigvuldiging van gemeenten”; hiermee wordt bedoeld dat dit gemeentestichtingsinitiatief weer een nieuw gemeentestichtingsinitiatief dient voort te brengen. De benadering van evangeliseren is in heel Nederland gelijk en de vorm van de gemeente is wereldwijd hetzelfde. In het begin van het gemeentestichtingsinitiatief kwamen een klein aantal personen bij elkaar voor de Bijbelstudie bij de gemeentestichter thuis. Met de kerkdiensten werd begonnen op het moment dat zeven mensen de Bijbelstudie bezochten. De eerste vijf jaren werden als moeilijk ervaren; een gering aantal mensen bezochten de activiteiten. Na veertien jaar kent de gemeente een vaste kern van vijfenveertig personen.

3.3.5. Gemeentestichtingsinitiatief 5.

Deze Zuid-Hollandse gemeentestichter is naar Limburg gekomen vanuit een missionair verlangen. Het doel dat de gemeentestichter nastreeft is “een zelfstandige gemeente onder

leiding van de plaatselijke bevolking”. In 1993 werd begonnen met een aantal evangelisatieactiviteiten; het aanspreken van mensen op straat, Bijbels uitdelen en evangelisatieactiviteiten die vanuit evangelisatiekampen werden uitgevoerd. In 1994 werd met een klein aantal personen begonnen met kerkdiensten. Dit gemeentestichtingsinitiatief komt voort uit de Gereformeerde Bond, maar “kent inmiddels een eigen kleur doordat mensen met verschillende achtergronden de gemeente bezoeken; evangelischen, Gereformeerden en Rooms-katholieken”. Het gemeentestichtingsinitiatief richt zich op de plaatselijke bevolking. Geprobeerd wordt de Limburger met evangelisatieactiviteiten te bereiken; straat-evangelisatie, het uitdelen van evangelisatiefolders en advertenties. Het resultaat is miniem, maar presentie wordt getoond. De ervaring heeft geleerd dat persoonlijke uitnodigingen tot beter resultaat leiden, want hierdoor groeit de gemeente in aantal. De gemeente wordt getypeerd als traditioneel; sober met een lange preek. De gemeente bereikt met name de gelovige Rooms-katholiek van vijftig jaar en ouder, de seculiere Limburger wordt niet bereikt. Gezocht wordt naar nieuwe mogelijkheden om de Limburger met Gods heilsboodschap bekend te maken. Na achttien jaar heeft de gemeente een vaste kern van vijfenvijftig mensen, onder wie twintig Limburgers.

3.3.6. Gemeentestichtingsinitiatief 6.

Vanuit een Rafaëlgemeente werd in 2001 een echtpaar uitgezonden naar Limburg om een gemeente te stichten. De man is een geboren en getogen Limburger en getrouwd met een niet-Limburgse vrouw. Hun verlangen is “mensen in de aantrekkingskracht van God te brengen en hen vervolgens een geestelijk huis te bieden”. Zij willen dit bereiken door middel van vriendschapsevangelisatie. Daarnaast wordt tweewekelijks de kinderbijbelclub gehouden en jaarlijks de Alpha-cursus. Het echtpaar betreurt dat niet gewerkt wordt vanuit een kernteam, waardoor zij het gemeentestichtingsinitiatief alleen moeten dragen. Gemeentestichting wordt gezien “als het starten van een geestelijk huis, waarbij niet de kerkdienst op zondag centraal staat, maar iedere dag Jezus volgen, dus incarnationeel ‘christen-zijn’.” Het echtpaar kiest voor het ‘huiskerk principe’; niet de georganiseerde godsdienst staat centraal, maar “lekker dicht bij Jezus komen”. Het aantal mensen dat zich aangetrokken voelt, is minimaal; in tien jaar tijd zeven mensen. Drie mensen bezoeken inmiddels vanwege verschillende oorzaken geen activiteiten meer, vier mensen zijn trouw aanwezig op de tweewekelijkse Bijbelstudie. Vooral snog vinden geen kerkdiensten plaats.

3.3.7. Evaluatie

De onderzochte gemeentestichtingsinitiatieven zijn onderling zeer verschillend wat betreft denominatie, locatie en het aanvangsjaartal van het gemeentestichtingsinitiatief. Het grootste onderscheid betreft de werkwijze; drie gemeentestichtingsinitiatieven (1,2,6) kiezen voor het ‘huiskerk principe’ en benadrukken het relationele en incarnationele karakter van missionair

werk. De overige drie gemeentestichtingsinitiatieven (3,4,5) houden vast aan de hun bekende traditionele kerkvorm en evangelisatieactiviteiten. Daarnaast heeft iedere gemeentestichter te maken met een specifieke achtergrond en omgeving die van invloed is op het gemeentestichtingsinitiatief; zo verschilt een gemeentestichting in een achterstandswijk van een stad met een gemeentestichting in een dorp of een Vinex-locatie.

3.4. Motieven voor gemeentestichting in Limburg

Gemeentestichters in Limburg geven verschillende motieven aan waarom ze tot gemeentestichting in Limburg zijn overgegaan. Deze motieven kunnen als volgt worden onderverdeeld: de persoonlijke roeping, een missionair verlangen, een sectarisch motief en de toepassing van nieuwe vormen van 'kerk-zijn'. Deze motieven worden beschreven en vervolgens geëvalueerd.

3.4.1. Roeping

Alle gemeentestichters hebben een persoonlijke roeping van God ontvangen voor het stichten van een gemeente:

“...een bepaalde drang in je eigen hart, waarvan je weet dat God wil dat je dat gaat doen voor Hem.”(3)

Daarnaast hebben vijf gemeentestichters de leiding van God ervaren voor gemeentestichting specifiek in Limburg. Een niet-Limburgse gemeentestichter, die reeds in Limburg woonde, verwoordt het als volgt:

“God liet mij zien dat ik alleen mijn deur hoefde uit te stappen, ik zat al in mijn zendingsveld.”(1)

Voor de Limburgse gemeentestichters (3,6) geldt een betrokkenheid ten aanzien van het “eigen volk” (6).

3.4.2. Evangelisatorisch motief

Bij alle gemeentestichters leeft een missionair verlangen de heilsboodschap te delen met Limburgers:

“Het goede wat ik van God heb mogen ontvangen, dat gun ik mijn medemens.”(6)

Alle gemeentestichters geven aan dat het heil exclusief in Jezus Christus te vinden is. Gemeentestichting wordt door alle gemeentestichters gezien als een middel het heil te delen met de Limburgers:

“Ik wil dat mensen Jezus leren kennen... Gemeentestichting is voor mij het middel om het evangelie te planten in de harten van mensen.”(1)

Twee gemeentestichters (3,4) verwijzen naar de Bijbelse Opdracht uit Mat. 28:19. Evangelisatie en de gemeente worden als volgt met elkaar verbonden:

“Je evangeliseert altijd met het doel mensen in een gemeenschap te verzamelen.”(3)

3.4.3. Sectarisch motief

Volgens alle gemeentestichters zijn meer Evangelicale gemeenten in Limburg nodig. Zij beseffen dat Limburg, voor wat betreft het aantal Evangelicale gemeenten, achterblijft in vergelijking met de overige provincies van Nederland:

“...Limburg kent veel witte plekken. Dat raakte ons zo, dat we zoiets hadden; daar moeten we zijn!”(2)

Bij vier gemeentestichters (1,2,3,6) leeft het verlangen dat iedere wijk in een stad of ieder dorp een eigen christelijke gemeente heeft, omdat op deze manier de heilsboodschap met meer Limburgers gedeeld kan worden. De zesde gemeentestichter heeft bewust gekozen in een nieuwbouwwijk te gaan wonen, omdat daar nog geen gemeente aanwezig was.

Een tweetal gemeentestichters (2,4) kijken over de Limburgse grens naar Duitsland, omdat zij vinden dat ook daar nieuwe gemeentestichtingsinitiatieven nodig zijn:

“Onze visie blijft het uitsturen van werkers, dat wil zeggen dat een echtpaar vanuit onze kring uitgezonden zou kunnen worden naar over de grens, omdat in Duitsland weinig kerken zijn.”(4)

3.4.4. Innovatiemotief

Drie gemeentestichtingsinitiatieven (1,2,6) houden rekening met de Limburgse context en passen de vorm van ‘kerk-zijn’ aan. Alle drie de gemeentestichters hebben bewust gekozen voor het ‘huiskerk principe’:

“Ik heb hiervoor gekozen, omdat ik het beter vind passen bij de Limburgse context; de kleine groepen, het familie- en verenigingsleven. Hier zit mijn aansluiting.”(2)

Naast bovengenoemde motivatie voor de huiskerk worden nog twee motieven genoemd; Limburgers hebben moeite met het instituut kerk en veel gemeenten in Limburg zijn gekopieerd vanuit de overige provincies van Nederland.

Deze drie gemeentestichters benadrukken dat evangeliseren een levensstijl is; het is incarnationeel:

“Gemeentestichting is het leven delen, het geloof delen door het zijn, meer dan het doen.”(2)

Twee gemeentestichters wijzen evangelisatieactiviteiten, zoals het verspreiden van evangelisatiefolders of op markten staan, af (1,2). Deze activiteiten sluiten volgens hen niet aan bij de hedendaagse Limburgse samenleving.

Alleen de eerste gemeentestichter wenst dat de uitzendende kerk leert van de incarnationele werkwijze van evangelisatie die in het gemeentestichtingsinitiatief wordt toegepast. Gebruik maken van de incarnatiegedachte betekent het voorbeeld van Jezus navolgen (Fp.2:5-7). In dienstbaarheid is Hij de toenmalige cultuur van de eerste eeuw ingegaan; het was Zijn weg naar het kruis. Missionair bezig zijn vanuit de incarnatiegedachte is het zoekend ingaan in de cultuur en via deze weg de heilsboodschap met medemensen delen.³⁴⁵

3.4.5. Evaluatie

Alle gemeentestichters hebben een persoonlijke roeping van God ontvangen en vijf hebben de leiding van God ervaren voor gemeentestichting in Limburg. De belangrijkste motivatie voor alle gemeentestichters is het delen van de boodschap van heil met de Limburgers. Zij sluiten aan bij het meest voorkomende motief voor gemeentestichting.³⁴⁶ Daarnaast vinden alle gemeentestichters dat in Limburg meer Evangelicale gemeenten nodig zijn en dat gemeentestichting hieraan een belangrijke bijdrage kan leveren. Bij vier gemeentestichters wordt een verlangen naar *saturation planting* zichtbaar; zoveel mogelijk gemeenten stichten zodat met veel Limburgers de heilsboodschap gedeeld kan worden.

Gemeentestichters gaan voorbij aan de aanwezigheid van de Rooms-katholieke kerk in Limburg. *Sectarian planting* wordt zichtbaar; gemeentestichting vanuit bepaalde overtuigingen die onderscheidend is van de Rooms-katholieke kerk. Geen gemeentestichter geeft aan een voorkeur te hebben voor een oecumenisch gemeentestichtingsinitiatief met de Rooms-katholieke kerk.

De zesde gemeentestichter heeft bewust gekozen voor een Vinex-locatie en sluit daarmee aan bij *pioneer planting*. Voor drie gemeentestichters (1,2,6) geldt dat zij kiezen voor nieuwe vormen van ‘kerk-zijn’, omdat zij de kloof tussen Limburgers en de gemeente willen verkleinen. Daarvoor maken zij gebruik van het ‘huiskerk principe’. Alleen de eerste

---

³⁴⁵ Paas, *Jezus als Heer*, 29-31.

³⁴⁶ Vellekoop, *Nieuwe kerken in een nieuwe context*, 74.

gemeentestichter spreekt de wens uit dat zijn gemeentestichtingsinitiatief bijdraagt aan vernieuwing van bestaande kerken.

3.5. De Limburgse context

Gemeentestichters ervaren bij hun gemeentestichtingsinitiatief kenmerkende aspecten van de Limburgse samenleving; het Rooms-katholicisme en de Limburgse mentaliteit. Deze zullen achtereenvolgens beschreven worden nadat nagegaan is op welke manier de gemeentestichters in Limburg zich georiënteerd hebben op de Limburgse samenleving. Aan het einde van de paragraaf worden de bevindingen geëvalueerd aan de hand van de literatuurstudie. Nagegaan wordt of de Limburgse gemeentestichters een realistisch beeld hebben van de Limburgse context en met welke houding zij de Limburgse context benaderen.

Voor het leren kennen van de Limburgse context geven vier gemeentestichters (1,2,3,5) het belang van luisteren naar de Limburgers aan:

“Als je gaat evangeliseren is het heel belangrijk dat je weet met wie je gaat praten.” (3)

De eerste gemeentestichter heeft veel geleerd van de Limburgers door zijn leven te delen met zijn doelgroep, de wijkbewoners. Vijf gemeentestichters (1,2,3,5,6) hebben zich in verschillende mate verdiept in Limburg door het lezen van boeken over Limburg.

3.5.1. Het Rooms-katholicisme

Vijf gemeentestichters (1,2,3,5,6) geven aan dat het Rooms-katholicisme een behoorlijke stempel heeft gedrukt op de Limburgse samenleving:

“Ik denk dat het helemaal in de cultuur zit.”(1)

Ook wordt verwezen naar culturele Rooms-katholieke uitingen, zoals de kerk in het midden van het dorp (1,2,3,4), de kruisbeelden en kapelletjes (2,5), de Rooms-katholieke namen van verenigingen (3), het inzegenen van motoren (2) en het in ere houden van de feestdagen (3,5). Volgens de tweede gemeentestichter kennen deze gebruiken weinig diepgang, omdat Rooms-katholieke Limburgers hierover zeggen:

“dat doen we gewoon zo, dat is gewoon van hier, ik ben katholiek.”(2)

Vijf gemeentestichters (1,2,3,4,5) merken op dat de invloed van de Rooms-katholieke kerk in de huidige tijd steeds minder wordt; de oudere generatie is beduidend meer gestempeld door het Rooms-katholicisme dan de jongere generatie.

De ervaringen van gemeentestichters met Rooms-katholieken laten een divers beeld zien. De eerste gemeentestichter geeft de volgende indeling van Rooms-katholieken betreffende hun

omgang met religie: de eerste kleine groep is de trouwe Rooms-katholiek die naar de kerk gaat. De tweede groep is de oudere generatie Rooms-katholieken die zegt te geloven, maar een antipathie heeft tegen het instituut kerk. De laatste groep is de jongere generaties die geen kennis hebben van het christelijk geloof en geen gevoelsmatige binding hebben met het instituut kerk. Bij hen wordt een openheid met betrekking tot religiositeit gevonden. Deze gedachtegang wordt ook bij de tweede gemeentestichter gevonden, hij benadrukt met name dat Rooms-katholieken anti-instituut zijn.

De vijfde gemeentestichter heeft echter een andere ervaring:

“Degene die ik bereik zijn vooral vijftig jaar en ouder..., die op een bepaalde manier al betrokken zijn op de Bijbel of het geloof.”

De overige Rooms-katholieken vertonen volgens hem een houding van onverschilligheid waarbij ze in ‘iets’ geloven. Het geconstateerde onderscheid tussen de gemeentestichters kan te maken hebben met de verschillende benaderingswijzen; gemeentestichter één en twee benadrukken het relationele en kunnen een lange religieuze zoektocht begeleiden, terwijl de vijfde gemeentestichter zich richt op kortdurende evangelisatieactiviteiten .

De derde gemeentestichter ervaart bij Rooms-katholieken “een respect voor het geloof”; een zekere mate van geloof in God is aanwezig. De vierde gemeentestichter vindt het makkelijker Rooms-katholieke mensen te bereiken dan Gereformeerden, omdat Rooms-katholieken geen discussies aangaan. De zesde gemeentestichter legt de nadruk op de secularisatie van de Rooms-katholieken:

“Het christelijke geloof is een leeg omhulsel.”

Een viertal gemeentestichters (1,2,3,5) maken melding van argwaan bij Limburgers ten aanzien van niet-Rooms-katholieken; Evangelicale gemeenten worden als sektarisch gezien. De oorzaak hiervan wordt gezocht in het feit dat Limburgers weinig in aanraking komen met christenen uit andere gemeenten en dat het geloof een privé zaak is (5).

Een drietal gemeentestichters (1,2,5) hebben in hun omgeving contact gezocht met de pastoor(s) van de Rooms-katholieke kerk. Deze contacten worden als positief ervaren:

“We zijn verschillend, maar we hebben allebei het verlangen om het Woord, de Bijbel, na te volgen.”(5)

Contact opnemen met de pastoor kent nog een ander voordeel (1,2); door te verwijzen naar het onderlinge contact met de pastoor wordt het denken onder Limburgers dat de gemeentestichting sektarisch is, weggenomen.

3.5.2. De Limburgse mentaliteit

Een zekere mate van eensgezindheid onder gemeentestichters bestaat bij het onderwerp ‘de Limburgse mentaliteit’. Door vier gemeentestichters (1,2,3,6) wordt vermeld dat de

Limburgse samenleving een “rijker familie- en verenigingsleven” kent in vergelijking met de overige provincies van Nederland. De onderlinge verbondenheid is hechter, waardoor de drempel hoger ligt voor het aansluiten bij een niet-Rooms-katholieke gemeente (3).

In de Limburgse samenleving geldt een “ons kent ons” (1,2) cultuur volgens vier gemeentestichters (1,2,4,5); het werkt voornamelijk via onderlinge contacten. Relatienetwerken is daarom van groot belang (1), want het kost moeite vertrouwen te winnen (5) en dat gaat makkelijker door te werken via contacten met anderen (1).

Limburgers zijn introverter, meer op zichzelf gericht en argwanend:

“Hier hebben de mensen het idee; ze willen mij ergens inluizen of zo.”(5)

“Er is een beetje argwaan; als je niet katholiek bent dan weet ik niet of jij wel goed bent.”(3)

Limburgers worden door drie gemeentestichters (1,2,6) getypeerd als “levensgenieters”. Genieten van eten en feesten wordt door Limburgers belangrijk gevonden en volgens gemeentestichters is dit een positieve eigenschap; feesten is een Bijbelse aangelegenheid (1), de koffie met vlaai wordt als prettig ervaren (2) en de Limburger durft te genieten:

“Op een kinderlijk zotte manier leven onder Gods zon die overvloed geeft.”(6)

Vier gemeentestichter (1,2,5,6) ervaren moeite met Limburgers op het gebied van communicatie; Limburgers zeggen niet wat ze denken:

“Met de mond iets zeggen en met het hart iets anders denken.”(5) oftewel een “dubbele communicatie.”(6)

De directheid en eerlijkheid worden gemist (5). Limburgers hebben een mening, maar uiten die niet direct (5). De roddelcultuur wordt ervaren als een negatieve eigenschap van Limburgers (1,2).

Alle gemeentestichters maken melding van het “hiërarchische denken” dat bij Limburgers aanwezig is:

“De baas is in Limburg nog echt de baas. Dat is niet het poldermodel van het Noorden.”(1)

Tegelijkertijd valt op dat Limburgers tegen het gezag aanschoppen (1,6), een slachtofferrol aannemen (2), gaan klagen (4) en zelf geen verantwoordelijkheid nemen (1,3,5). Het leiderschap in de gemeente wordt niet geambieerd, omdat de Limburger “een mentaliteit heeft om maar te volgen”(3). De oorzaak wordt gezocht bij de hiërarchische structuur van de Rooms-katholieke kerk (1,3) en de mijngeschiedenis van Limburg waar de ‘Hollanders’ de bestuursfuncties ontvingen (2,3,5,6). Negatieve gevolgen zijn dat gaven en talenten van de Limburgers niet tot volle ontplooiing komen (2,4), ze geen verantwoordelijkheid op zich nemen (1) en gemeentestichting veelal een ‘Hollands’ initiatief blijft (1).

Volgens drie gemeentestichters (1,2,4) hebben Limburgers gevoelens van minderwaardigheid:

“Tegelijkertijd zijn ze trots op hun cultuur en voelen ze zich op een bepaalde manier minderwaardig aan anderen”.

Het belang van de buitenkant wordt door twee gemeentestichters (1,6) als kenmerkend voor Limburgers genoemd. Limburgers zijn “veel meer met hun uiterlijk bezig” (6), met als gevolg dat “ook een stukje oppervlakkiger” (6) wordt geleefd.

Het leven in Limburg wordt door twee gemeentestichters (3,4) getypeerd als minder jachtig dan in de Randstad. Daarnaast worden ze omschreven als “conservatiever van aard” (1), meer behoudend (3) en meer trouw aan de eigen omgeving (4). Volgens drie gemeentestichters (2,4,6) voelen Limburgers zich in Nederland “er een beetje bij bungelen”(6).

Alle gemeentestichters verstaan het dialect, maar alleen de zesde Limburgse gemeentestichter spreekt het. In persoonlijke gesprekken kan hij daarvan gebruik maken, maar bij het geven van Bijbelstudies is dat niet mogelijk omdat niet iedereen het verstaat. Het spreken wordt door de anderen als moeilijk ervaren:

“Ik probeer het wel, maar word telkens uitgelachen.”(1)

Vier gemeentestichters (1,2,4,5) moedigen het spreken in het dialect aan. De vierde gemeentestichter is trots op zijn typische Limburgse kerk waar mensen dialect spreken.

Carnaval wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de Limburgse cultuur (1,2,4,5). De tweede gemeentestichter verbaast zich dat carnaval het hele jaar door leeft. De zesde gemeentestichter staat toe dat zijn dochter meezingt met een carnavalsliedje, terwijl de vierde gemeentestichter carnaval ontvlucht en niet kan wennen aan het feit dat de bank tijdens carnaval gesloten is. Het vooroordeel ten aanzien van carnaval bleek niet te kloppen:

“Ik dacht dat iedereen lallend over straat ging, maar dat is alleen rondom de cafés.”(5)

3.5.3. Evaluatie

De gemeentestichters in Limburg blijken de Limburgse context goed te kennen. Vele kenmerkende aspecten van de Limburgse samenleving komen tijdens het onderzoek naar voren die overeenkomsten bevatten met de contextanalyse van Limburg vanuit de culturele dimensies van Hofstede. Deze dimensies zullen achtereenvolgens besproken worden, waarbij wordt nagegaan hoe de houding van de gemeentestichters is ten aanzien van deze Limburgse culturele dimensies.

Alle gemeentestichters benoemen dat een hiërarchisch denken bij Limburgers aanwezig is. Het zit diep verankerd in de Limburgse cultuur en bevestigt de bevindingen uit de literatuur dat bij Limburgers een machtafstand bestaat tussen gezagdrager en ondergeschikte. Op een negatieve manier wordt het hiërarchisch denken van de Limburgers door de gemeentestichters beoordeeld: Limburgers schoppen tegen het gezag aan en nemen zelf geen verantwoordelijkheid. De negatieve gevolgen van dit aspect worden benoemd: Limburgers willen in de gemeente geen leidinggevende functies op zich nemen.

De onderlinge verbondenheid in Limburg wordt door vier gemeentestichters als ‘hechter’ getypeerd en het belang van onderlinge contacten wordt onderstreept. Gemeentestichters benaderen dit aspect veelal negatief want het winnen van vertrouwen kost tijd en het is moeilijker voor een Limburger bij een Evangelicale gemeente aan te sluiten. Gemeentestichters ervaren het als negatief dat Limburgers geen open communicatie kennen. Grote overeenstemming blijkt te bestaan bij het vergelijken van deze bevindingen met de Limburgse literatuur.

Limburgers zijn volgens drie gemeentestichters ‘levensgenieters’. Dit aspect wordt overwegend als positief gezien. De daaraan ten grondslag liggende volksaard wordt door de gemeentestichters verder niet benoemd.

Het Rooms-katholicisme zit volgens vijf gemeentestichters diep verankerd in de Limburgse cultuur. Over het Rooms-katholicisme wordt overwegend negatief geoordeeld door de gemeentestichters: de Rooms-katholieke uitingen kennen weinig diepgang, de grootste openheid wordt gevonden bij jongeren die geen binding hebben met de Rooms-katholieke kerk en het christelijk geloof wordt omschreven als een ‘leeg omhulsel’. De positieve uitingen beperken zich tot een beperkte groep Rooms-katholieken: de oudere generatie die betrokken is bij het geloof en de positieve contacten met de pastoors. De omgang met religie die verschillende gemeentestichters bij verschillende generaties hebben opgemerkt, sluit aan bij het onderzoek van Elshof.³⁴⁷ Gevoeligheid wordt opgemerkt ten aanzien van Rooms-katholieken die argwanend staan ten opzichte van een nieuwe christelijke gemeente. Limburgers worden door de helft van de gemeentestichters als behoudend geclassificeerd. Dat de traditie van belang is voor het lidmaatschap van de Rooms-katholieke kerk en veel Rooms-katholieken gebruik maken van sacramenten en rituelen komt in het onderzoek niet naar voren.

Limburgers vinden, volgens de gemeentestichters, de buitenkant belangrijk en het levenstempo is minder jachtig. Deze kenmerken komen overeen met de literatuurstudie.

Gemeentestichters in Limburg hebben kennis over kenmerkende aspecten van de Limburgse bevolking. Uit het onderzoek blijkt echter niet dat deze kennis gebruikt wordt om te ontdekken wat het goede nieuws van het evangelie specifiek voor Limburgers inhoudt. De Limburgse cultuur wordt door gemeentestichters overwegend negatief benaderd, met uitzondering van de ‘levensgenietende’ volksaard van Limburgers. Een wisselwerking tussen evangelie en de context wordt nauwelijks gevonden; de houding van de gemeentestichters laat zien dat zij weten wat het goede nieuws voor Limburgers is. Ze benaderen de Limburgse context overwegend vanuit het counterculturele en vertaalmodel; de context wordt argwanend bekeken en met de eigenheid van de context wordt weinig rekening gehouden. De volgende paragraaf over de omgang van gemeentestichters met contextualisatie, gaat hier verder op in.

---

³⁴⁷ Zie paragraaf 2.4.5. onderdeel C.

3.6. Contextualisatie bij de Limburgse gemeentestichters

In deze paragraaf wordt naar aanleiding van de interviews beschreven op welke wijze de Limburgse gemeentestichters omgaan met de Limburgse context bij hun gemeentestichtingsinitiatief. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van drie modellen van contextualisatie: het tegencultureel model waarbij de context als een bedreiging wordt ervaren die het evangelie corrumpeert. Vervolgens het vertaalmodel waarbij het evangelie wordt ‘vertaald’ in een bepaalde context en de inhoud van het evangelie niet verandert. Het situationele model, dat in deze thesis de voorkeur heeft, waarbij de context bepalend is voor de vorm én inhoud van de verkondiging.

Achtereenvolgens wordt beschreven hoe gemeentestichters in Limburg omgaan met het leveren van een sociale bijdrage aan de samenleving, op welke wijze zij evangeliseren en welke vorm van ‘kerk-zijn’ hun gemeentestichtingsinitiatief aanneemt. Deze paragraaf besluit met een evaluatie van de bevindingen.

3.6.1. De bijdrage aan de samenleving

Twee gemeentestichters (1,2) sluiten aan bij de Limburgse samenleving door in sociale noden te voorzien. De eerste gemeentestichter wordt zelf “onderdeel van de wijk”. Door zijn leven te delen, wil hij laten zien:

“...dat iemand hen liefheeft... Dat is wat hier ontbreekt: liefde.”

De tweede gemeentestichter heeft een moeilijk opvoedbare tienerdochter in huis opgenomen. De ouders bezoeken de huiskerk. In de zomer gaat hij aansluiting zoeken bij hangjongeren. De zesde gemeentestichter ziet het belang in van sociale betrokkenheid, maar beschikt niet over de praktische mogelijkheden een bijdrage te leveren.

De overige gemeentestichters maken geen gebruik van sociaal dienstbetoon. Evangelisatie wordt bij de derde gemeentestichter belangrijker gevonden dan een sociale bijdrage leveren aan de samenleving. Op indirecte wijze wordt bij het vierde gemeentestichtingsinitiatief een bijdrage aan de samenleving geleverd: door de bekering van een aantal drugsverslaafden wordt de samenleving, volgens deze gemeentestichter, beter. De vijfde gemeentestichter geeft aan niet bezig te zijn met liefdadigheidsprojecten, maar legt de nadruk op evangeliseren.

3.6.2. Evangeliseren in een Limburgse context

Onder de geïnterviewden is een tweedeling zichtbaar: enerzijds de gemeentestichters (1,2,6) die het opbouwen van relaties en het incarnationele benadrukken en anderzijds de

gemeentestichters (3,4,5) die zich voornamelijk richten op de kortdurende traditionele evangelisatieactiviteiten.

Drie gemeentestichters benadrukken dat evangeliseren een manier van leven is, incarnationeel:

“Missie is geen activiteit, maar een levensstijl.”(1)

“Het woord evangelisatie wil ik niet gebruiken... Ik denk dat het meer is dan een activiteit; je huizen en levens openstellen.”(2)

Het middel van evangeliseren is de opbouw van relaties:

“Begin bij je werkveld, de buurman, het werk, op school.”(6)

De bedoeling is dat deze Limburgse contacten, weer nieuwe contacten opleveren:

“Want als Limburgers de mensen vragen, dan komen ze.”(2)

Als belangrijk wordt genoemd niet boven de mensen te staan (1) en eenvoudige woorden te gebruiken (6). Twee gemeentestichters wijzen de traditionele methoden van evangeliseren af (1,2).

De andere groep gemeentestichters (3,4,5) benadrukken het belang van evangelisatie in de openbare ruimten. Zij willen zoveel mogelijk mensen bereiken door bijvoorbeeld op markten en op straat mensen aan te spreken over het christelijk geloof (3,4,5), door op straat te zingen en te preken (4), evangelisatiefolders te verspreiden (3,4,5), advertenties te plaatsen in regionale bladen (3,5), door gebruik te maken van de website (3,5) en christelijke lectuur uit te delen (3,5). Deze gemeentestichters vinden dat de presentatie eigentijds mag zijn; van een drumstel mag gebruik gemaakt worden (4) en de evangelisatiefolders mogen hedendaags eruit zien (3).

De wijze van evangelisatie is voor de vierde gemeentestichter overal gelijk:

“Ik getuig hier net zoals in het oerwoud.”

De vijfde gemeentestichter ziet dat evangelisatieacties niet het gewenste effect tot gevolg hebben, maar door persoonlijke contacten de gemeente groeit. De reden die hij hiervoor aandraagt is dat Limburgers wantrouwend zijn. Toch blijft hij met acties doorgaan omdat hij de gemeente meer bekendheid wil geven onder Limburgers.

Vijf gemeentestichters (1,2,3,5,6) vinden een respectvolle houding ten aanzien van de Rooms-katholieke kerk belangrijk. Rituelen van de Rooms-katholieke kerk bieden mogelijkheden het evangelie uit te leggen; bijvoorbeeld de betekenis uitleggen van “Zie het Lam Gods dat de zonder der wereld wegneemt” (2,5) of te wijzen op een wegekruis (5). Volgens gemeentestichter vijf treft de genade het innerlijk van de Limburgers:

“Limburgers hoeven geen goede werken te doen, het evangelie moet alleen maar aangenomen worden.”

Gemeentestichter drie besteedt tijd en aandacht aan aspecten van de Rooms-katholieke leer die naar zijn mening in strijd zijn met de Bijbelse leer.

Gemeentestichter vier zoekt niet naar overeenkomsten met de Rooms-katholieke kerk:

“Ik sluit geen compromis met Gods Woord.”

Hij gaat uit van een bepaalde demonische invloed als mensen vasthouden aan de Rooms-katholieke kerk. Een tegengestelde reactie wordt bij gemeentestichter twee gevonden; hij moedigt mensen aan naar de Rooms-katholieke kerk te gaan, want:

“Anders vervreemden ze van hun families.”

3.6.3. De kerkvorm bij de Limburgse gemeentestichtingsinitiatieven

Onder gemeentestichters bestaat een brede visie ten aanzien van aanpassing van de kerkvorm aan de Limburgse samenleving; enerzijds volledige aanpassing en anderzijds geen aanpassing. Overeenstemming wordt bij alle gemeentestichters gevonden; de heilsboodschap mag niet aan verandering onderhevig zijn, de inhoud blijft hetzelfde, maar de vorm mag verschillen. Dat komt het meest overeen met het vertaalmodel van contextualisatie.

Voor drie gemeentestichtingsinitiatieven (3,4,5) geldt dat zij zich niet of nauwelijks aanpassen wat betreft de vorm van ‘kerk-zijn’ in de Limburgse context:

“De gereformeerde bondsgemeente is sober..., maar dat vinden katholieke mensen weer prima, die zijn dat uitbundige ook niet zo gewend.”(5)

Deze gemeentestichter bereikt met name de oudere generatie Rooms-katholieken. De vorm van kerk-zijn bij gemeentestichter vier is bij zijn denominatie wereldwijd hetzelfde en in Limburg wordt deze kerkvorm niet aangepast. Volgens de derde gemeentestichter mag de vorm die in de Bijbel teruggevonden wordt, niet veranderd worden, bijvoorbeeld:

“de preek is een vaste vorm”(3).

Daarnaast kent de gemeente die hij heeft gesticht een behoudende kijk op muziek en wordt “de moderne manier van aanbedding” afgewezen.

Gemeentestichtingsinitiatief zes zoekt aansluiting bij de Limburgers door zich te richten op:

“het goede voelen, bijvoorbeeld koffie met vlaai en gezelligheid”.

In Limburg hebben zij bewust gekozen voor een kleine groep; de huiskerk. Gemeentestichter twee begint de kerkdienst met een gezamenlijke maaltijd. Daarnaast past deze gemeentestichter zich aan doordat de kerkdienst niet op zondag plaatsvindt, maar op vrijdagavond, omdat de zondag in Limburg gevuld is met familiebezoeken en het verenigingsleven. Tijdens deze kerkdiensten wordt de levensheiliging uitgediept:

“In een gewone kerk of bij een preek, kan dat niet... Iedereen knikt braaf en je ziet ze denken... Hier gaan we veel verder dan in een confessionele kerkomgeving.”(2)

De eerste gemeentestichter probeert zo volledig mogelijk aan te sluiten bij de Limburgse context: hij richt zich op het familiegevoel van ‘kerk-zijn’. De kerkdienst wordt ook doordeeweeks gehouden. De intentie is elke dag kerk te zijn bij alles wat gedaan wordt:

“Niet alleen op zondag, maar leven als een gemeenschap. Ons ‘kerk-zijn’ is net zo goed samen boodschappen doen,... omdat je de gerichtheid hebt het evangelie te delen met de mensen om je heen.”(1)

Deze vorm van ‘kerk-zijn’ betreft mensen bij het dagelijks leven. De Bijbelstudie is aangepast aan de doelgroep; Bijbelse verhalen uit het dagelijkse leven sluiten beter aan bij de doelgroep. Een gestructureerde Bijbelstudie is te moeilijk. De discipelschapsfocus is hoog:

“Veel mensen willen er wel bij horen, maar discipel zijn is een tweede.”(1)

3.6.4. Evaluatie

Een tweedeling tussen de gemeentestichtingsinitiatieven wordt zichtbaar; bij drie gemeentestichtingsinitiatieven (1,2,6) wordt belang gehecht aan sociale betrokkenheid, wordt het relationele aspect bij de verkondiging benadrukt en wordt rekening gehouden met de Limburgse context voor de invulling van hun vorm van ‘kerk-zijn’. De overige drie gemeentestichtingsinitiatieven (3,4,5) vinden sociale betrokkenheid minder belangrijk, verkondigen het geloof veelal door middel van evangelisatieactiviteiten en passen de vorm van hun ‘kerk-zijn’ niet aan. Hun aanpak lijkt het meest overeen te komen met een tegenculturele benadering van contextualisatie.

Bij drie gemeentestichters wordt een holistische aanpak zichtbaar; niet alleen de bekering van Limburgers is van belang, maar ook sociale aspecten worden bij het gemeentestichtingsinitiatief betrokken. Deze gemeentestichters willen een bijdrage aan de samenleving leveren. Uit het onderzoek blijkt echter geen wisselwerking tussen sociale bijdrage en het evangelie; het situationele model van contextualisatie wordt niet toegepast, doordat het gaat om een vertaling van een in wezen ongewijzigde en bovenculturele boodschap. Echter, door de holistische aanpak wordt de scheiding tussen evangelisatie en sociaal dienstbetoon bij de verkondiging opgeheven. De incarnatiegedachte wordt in het onderzoek gevonden; het leven delen met de medemens. Bij de overige gemeentestichters wordt deze holistische visie gemist, waardoor bij hen de verkondiging van het evangelie in daden niet aanwezig is en deze daden de verkondiging met woorden niet ondersteunt.

De helft van de gemeentestichters beperkt veelal evangelisatie tot de traditionele kortdurende evangelisatieactiviteiten. Bij de vierde gemeentestichter wordt zichtbaar dat hij gebruik maakt van het tegencultureel model; hij getuigt in Limburg op dezelfde manier als in het oerwoud en zoekt niet naar overeenkomsten met de Rooms-katholieke kerk. Daarnaast maken deze

gemeentestichters spaarzaam gebruik van het vertaalmodel; de evangelisatiefolder mag een eigentijdse uitstraling hebben.

Drie gemeentestichters verstaan onder evangelisatie: “het leven delen” met de Limburgers. Vertrouwen wordt opgebouwd door relaties met Limburgers aan te gaan waarbij de Limburger ruimte en tijd krijgt voor de religieuze zoektocht. Op deze manier willen de gemeentestichters het evangelie aan de Limburgers aanbieden. Hier wordt het vertaalmodel toegepast. Bij het omgaan met Rooms-katholieke uitingen komt dat eveneens naar voren; deze uitingen worden gebruikt om het evangelie in een vorm die bij de Limburgers past, over te brengen.

De kerkvorm wordt door drie gemeentestichters niet aan de Limburgse context aangepast. Hierdoor kan een kloof bestaan tussen de kerkdienst en de Limburgers, wat nadelig kan zijn voor de missionaire intenties. Bij deze gemeentestichters wordt een tegencultureel model gevonden; de kerkvorm is wereldwijd gelijk, het houden van sobere kerkdiensten en de kerkvorm die volgens de gemeentestichter in de Bijbel te vinden is, wordt toegepast.

De overige drie gemeentestichters houden vast aan het evangelie en passen tegelijkertijd de kerkvorm aan de Limburgse bevolking aan. Ze kiezen voor huiskerken die het familiale aspect benadrukken en een tegenwicht bieden tegen de institutionele kerk. Ze houden rekening met de Limburgse context en zijn bereid de kerkvorm aan te passen; hier is sprake van het vertaalmodel. De eerste gemeentestichter komt het dichtst bij het situationele model; een wisselwerking tussen evangelie en de context wordt zichtbaar door bijvoorbeeld de wijze van Bijbelstudie, de Limburger is niet alleen ontvanger van het evangelie, maar de gemeentestichter leert ook van de Limburger.

De Limburgse gemeentestichters maken bij hun gemeentestichtingsinitiatief grotendeels gebruik van het tegencultureel en vertaalmodel; de inhoud blijft gelijk, maar de vorm mag in, meerdere of mindere mate, veranderen. Er is nauwelijks sprake van een situationele benadering; alleen de eerste gemeentestichter lijkt te beseffen dat het leren van de context noodzaak is, ook wat betreft de inhoud.

3.7. Conclusie

Gemeentestichting in Limburg is een praktijk die niet veelvuldig voorkomt. Er werden zeven gemeentestichtingsinitiatieven gevonden, waarvan zes gemeentestichters bereid waren deel te nemen aan het onderzoek. Deze gemeentestichtingsinitiatieven kennen onderling grote verschillen voor wat betreft denominatie, locatie en werkwijze.

Het belangrijkste motief voor gemeentestichting in Limburg is het delen van de boodschap van heil met de Limburgse bevolking. Volgens de gemeentestichters zijn meer Evangelicale gemeenten nodig, vandaar dat zij overgaan tot *sectarian planting*.

De Limburgse gemeentestichters blijken de Limburgse context goed te kennen. Kenmerkende aspecten van de Limburgse samenleving komen tijdens het onderzoek naar voren. Deze aspecten laten veel overeenkomsten zien met de contextanalyse van Limburg vanuit de culturele dimensies van Hofstede. De waardering van de Limburgse cultuur door Limburgse gemeentestichters is echter overwegend negatief, met name op het gebied van het christelijk geloof. Zo wordt de kennis van de Limburgse cultuur niet gebruikt om te ontdekken wat het goede nieuws van het evangelie in Limburg is. De Limburgse gemeentestichters benaderen de Limburgse context overwegend vanuit het tegencultureel en vertaalmodel; de context wordt veelal argwanend bekeken en met de eigenheid van de context wordt in verschillende mate rekening gehouden.

De manier waarop Limburgse gemeentestichters hun gemeente stichten sluit bij voorgaande bevindingen aan; in de praktijk wordt grotendeels het tegencultureel en vertaalmodel toegepast. Limburgse gemeentestichters laten nauwelijks blijken dat ze van de Limburgse context willen leren; de Limburgse context wordt voornamelijk als ontvanger gezien. De inhoud van het evangelie is bij de gemeentestichters niet aan verandering onderhevig, terwijl de vorm, in mindere of meerdere mate, aan verandering onderhevig mag zijn.

In de praktijk wordt een tweedeling in de werkwijze tussen de gemeentestichtingsinitiatieven zichtbaar. Drie gemeentestichtingsinitiatieven hechten belang aan sociale betrokkenheid, benadrukken het opbouwen van relaties bij de verkondiging van het evangelie en houden rekening met de Limburgse context voor de invulling van hun vorm van 'kerk-zijn'. Een holistische werkwijze wordt zichtbaar. Dit biedt op termijn mogelijkheden de Limburgse context te leren kennen en vertrouwen bij de Limburgers op te bouwen. Deze gemeentestichters passen de vorm van hun gemeente bij de Limburgers aan; zij kiezen voor de huiskerk. Het vertaalmodel wordt toegepast; de vorm verandert maar de inhoud niet. Deze benadering kan op den duur leiden tot beïnvloeding van de manier van 'kerk-zijn' en bij de verkondiging. Eén gemeentestichter past al enigszins het situationeel model toe, waarbij een wisselwerking tussen evangelie en context zichtbaar is.

Drie gemeentestichtingsinitiatieven vinden sociale betrokkenheid minder belangrijk, verkondigen het geloof veelal door middel van evangelisatieactiviteiten en passen de vorm van 'kerk-zijn' niet aan. Bij evangelisatieactiviteiten mag de vorm aan de context aangepast worden. Doordat bij de kerkvorm geen rekening wordt gehouden met de Limburgse context, kan een kloof ontstaan tussen de gemeente en de Limburgers. Uit het onderzoek blijkt dat deze gemeentestichters het tegencultureel en enigszins het vertaalmodel gebruiken.

Hoofdstuk 4. Conclusies en aanbevelingen

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusies van het onderzoek vanuit het literatuuronderzoek en het kwalitatieve onderzoek onder gemeentestichters in Limburg. Vervolgens worden de aanbevelingen voor gemeentestichting in een Limburgse context in paragraaf drie beschreven. Deze aanbevelingen willen een stimulans zijn voor gemeentestichting in Limburg die tegelijkertijd een Evangelicale en Limburgse identiteit uitdrukt. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen voor verder onderzoek.

4.2. Conclusies

Het doel van Evangelicale gemeentestichting in Limburg is een proces op gang brengen waarbij de Limburgers geholpen worden bij hun religieuze zoektocht en bijeengebracht worden in een nieuwe christelijk gemeenschap. Deze Evangelicale gemeentestichting ligt in het verlengde van de ‘sectarische stromingen’ die in het verleden ‘christelijk’ Europa als zendingsgebied zagen en tot gemeentestichting zijn overgegaan. Door als leidraad voor het functioneren van gemeentestichting te kiezen voor de theologische grondlijnen van *missio Dei*, het vergroten van het Koninkrijk van God en de incarnatiegedachte, is vergaande contextualisatie mogelijk. Het situationele model van contextualisatie wordt als uitgangspunt genomen bij de aanbevelingen in deze thesis; christelijke gemeenschappen komen voort uit de intensieve wisselwerking tussen Gods heilsboodschap en de context. Het situationele model wordt indien nodig aangevuld met het countercultureel en vertaalmodel; de relatie tussen evangelie en cultuur is immers nooit alleen harmonieus.

Door de Limburgse cultuur te vergelijken met de overige provincies van Nederland met behulp van de culturele dimensies van Hofstede, wordt het volgende beeld zichtbaar: de ervaringen uit de geschiedenis hebben ertoe bijgedragen dat bij Limburgers een grotere machtafstand aanwezig is tussen gezagdragers en ondergeschikten. De negatieve ervaringen met gezagsdragers hebben de minderwaardigheid van de Limburgse bevolking versterkt en gezagsgetrouwheid en volgzaamheid gestimuleerd. Limburg is minder individualistisch doordat vastgehouden wordt aan collectieve bindingen en doordat de Limburgse bevolking een gerichtheid op consensus laat zien. In Limburg wordt de levenskwaliteit benadrukt; hoewel Nederland tot de meest feminie lander van de wereld behoort, wordt in Limburg nog meer femininiteit gevonden vanwege de levensgenietende volksaard. Ondanks dat op religieus gebied de Limburger meer onzekerheid toelaat, wordt in Limburg een hogere onzekerheidsvermijding zichtbaar doordat Limburgers vasthouden aan datgene waarmee ze vertrouwd zijn en tradities in ere houden. De Limburgse samenleving is meer gericht op de korte termijn oriëntatie; het ‘*Carpe diem*’ is op de Limburgers van toepassing. Limburgers

zijn meer gericht op heden en verleden; belang wordt gehecht aan uiterlijke schoonheid en respect tonen voor tradities.

De Limburgse gemeentestichters blijken de Limburgse context goed te kennen; de ervaringen van gemeentestichters met de Limburgse context vertonen grote overeenkomsten met bovengenoemde kenmerkende aspecten van de Limburgse context. De waardering van de Limburgse cultuur is echter overwegend negatief; met argwaan wordt de Limburgse context bekeken en een interactie tussen evangelie en context wordt nauwelijks gevonden. De kennis van de Limburgse context wordt niet gebruikt om te ontdekken wat het goede nieuws van het evangelie speciaal voor de Limburgse bevolking betekent. De Limburger wordt benaderd als de ontvanger van het evangelie en veelal niet als iemand van wie geleerd kan worden. De Limburgse gemeentestichters hanteren overwegend het tegencultuur en vertaalmodel; de inhoud van het evangelie wordt niet veranderd, maar de vorm mag in zekere mate veranderen. Sommige gemeentestichters kiezen voor de huiskerk en passen de vorm van de kerk aan de Limburgers aan. De overige gemeentestichters passen de kerkvorm niet aan, hoewel ze bereid zijn bij evangelisatieactiviteiten de vorm in zekere mate aan te passen.

Ondanks dat bij gemeentestichters kennis aanwezig is van de Limburgse context, maken zij voornamelijk gebruik van de traditionele modellen van contextualisatie. Slechts spaarzaam wordt een meer situationele benadering zichtbaar. Bij de aanbevelingen vormt het situationele model van contextualisatie het uitgangspunt.

4.3. Aanbevelingen voor gemeentestichting in Limburg

Voor gemeentestichting in Limburg worden zes aanbevelingen gegeven die achtereenvolgens beschreven worden: benader de Limburgse context positief, bevestig de eigenwaarde van de Limburgers, maak gebruik van sacramenten en rituelen, toon het christelijk geloof in daden, bouw relaties met Limburgers op en bevorder de onderlinge gemeenschap.

4.3.1. Benader de Limburgse context positief

Uit het onderzoek blijkt dat de benadering van de gemeentestichters van de Limburgse context overwegend negatief is, met name op het gebied van het christelijk geloof. Daardoor worden voornamelijk bedreigingen gesignaleerd en wordt voorbijgegaan aan het goede dat de Limburgse context te bieden heeft. Geen enkele context is heilig, ook de Limburgse context niet, maar iedere context bezit goede aspecten.³⁴⁸ Dat geldt ook op het gebied van het christelijk geloof in Limburg; de Limburgse context bevat elementen die waardevol zijn voor Evangelicale gemeentestichting. Bereidheid van de Limburgse gemeentestichters om te leren van de Limburgse context kan nieuwe inzichten in het evangelie naar voren brengen.

---

³⁴⁸ Paas, *Jezus als Heer*, 49-51.

Bij gemeentestichting is een tweeledige houding ten aanzien van de cultuur nodig. Kritisch zijn ten opzichte van datgene wat vreemd is aan het evangelie en bevestigend van datgene wat gevonden wordt aan waarheid (Fp. 4:8).³⁴⁹ De apostel Paulus is een voorbeeld; hij past zich zoveel mogelijk aan verschillende groepen mensen aan (joden, heidenen en zwakken) met als doel enigen te behouden (1Kor. 9:22). Deze houding vraagt van Limburgse gemeentestichters de bereidheid deel te nemen in de Limburgse cultuur en deze context positief te benaderen.

4.3.2. Bevestig de eigenwaarde van de Limburgse bevolking

Het goede nieuws van het evangelie is specifiek voor de Limburgse bevolking de bevestiging van de eigenwaarde. De geschiedenis van negatieve ervaringen met gezagdragers hebben de gevoelens van minderwaardig zijn en achtergesteld voelen van Limburgers geïntensiveerd.³⁵⁰ Limburgers laten delen in de heilsboodschap betekent Limburgers te laten delen in de aanvaarding door God in Christus. God aanvaardt de Limburger en Hij heeft dat getoond in Zijn Zoon Jezus Christus op het kruis van Golgotha. De waarde die de Limburger voor God heeft, wordt daar zichtbaar.

In de gemeente kan de eigenwaarde positief bevestigd worden door gebruik te maken van het Bijbelse principe van het ‘priesterschap van alle gelovigen’ en een ‘egalitaire structuur’; door op grond van gelijkwaardigheid samen te komen.³⁵¹ Dit is een tegencultureel aspect in de Limburgse samenleving, doordat het ingaat tegen het hiërarchisch denken dat bij de Limburgse bevolking aanwezig is. Echter, samen nadenken, beslissingen nemen en verantwoordelijkheid dragen, schept mogelijkheden de gaven en talenten van de Limburgers te ontdekken en in te zetten. De gemeentestichter dient hierbij een begeleidende en bevestigende rol te vervullen en voor de noodzakelijke toerusting te zorgen. In Limburg zal dit proces heel veel tijd kosten. De ontdekking waardevol voor God te zijn en de bevestiging vanuit de praktijk, kan een positieve uitwerking op de eigenwaarde van de Limburger hebben.

4.3.3. Maak gebruik van sacramenten en rituelen

Vanuit de traditie maken veel Rooms-katholieke Limburgers gebruik van sacramenten en rituelen. Bij een Limburgs gemeentestichtingsinitiatief is het aan te bevelen sacramenten en rituelen een plaats te geven tijdens de kerkdiensten. Het stimuleert gevoelens van vertrouwdheid en is een positieve bevestiging voor de Limburgers. Rituelen en sacramenten maken de heilsboodschap zichtbaar en tastbaar; proef en zie dat de Heere goed is (Ps. 34:9). Zichtbare en tastbare uitingen kunnen een bijdrage leveren het christelijk geloof te ervaren en

---

³⁴⁹ Paas, *Jezus als Heer*, 49.

³⁵⁰ Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 140.

³⁵¹ De structuur die de puriteinen bij hun gemeentestichtingsinitiatieven toepassen. Grenz, *Renewing the Center*, 42. En: Vries, *Gelovig gedoopt*, 33-35. En: Brouwer, *Levend Lichaam*, 90.

kunnen een brug slaan naar de geloofsinhoud die voor veel Rooms-katholieke Limburgers onbekend is. Het avondmaal met de uitspraak “Het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt”, het aansteken van een kaars, gezamenlijk het ‘Onze Vader’ bidden en een kruis neerzetten, zijn concrete voorbeelden.

4.3.4. Toon het christelijk geloof in daden

Het gemeenschappelijke kenmerk van alle Rooms-katholieken is dat het christelijk geloof ‘belichaamd’ moet worden; het christelijke geloof moet blijken uit daden.³⁵² Dit is een leerpunt voor een Limburgs gemeentestichtingsinitiatief; woorden én daden zijn beiden nodig. Deze gedachte sluit aan bij het vergroten van het Koninkrijk van God; Gods betrokkenheid in deze wereld is meer dan evangelisatieactiviteiten; het omvat alle noden en behoeften die het menselijke leven kent. Spirituele behoeften mogen niet gescheiden worden van materiële en sociale behoeften.³⁵³ Hierdoor wordt een holistische visie op gemeentestichting zichtbaar; de verkondiging is verbonden met sociale betrokkenheid en gerechtigheid.

Bij gemeentestichting in Limburg is sociale betrokkenheid onmisbaar voor het uitdragen van het Koninkrijk van God. Op deze manier wordt zichtbaar dat de Limburger waardevol is. Sociale betrokkenheid is tevens dienstbaar voor het leggen van contacten met de Limburgse bevolking; een ingang in de lokale context wordt gevonden en vertrouwen wordt opgebouwd. Een incarnationele werkwijze wordt zichtbaar; de gemeente is de zoekende geworden en gaat naar de mensen toe.³⁵⁴ In dienstbaarheid strekt de gemeenschap zich uit naar de omgeving door het leven te delen met Limburgers. Hierdoor kunnen activiteiten ondernomen worden die niet alleen voor hen worden gedaan, maar ook met hen. Door op grond van gelijkwaardigheid gezamenlijke activiteiten te ondernemen, kan de eigenwaarde van de Limburgers bevestigd worden.

De boodschap van God wordt op deze manier ‘belichaamd’ door Zijn volgelingen. Door uit het geloof te leven wordt verwezen naar de inhoud. De verkondiging in daden ondersteunt de verkondiging met woorden en het geloof wordt niet bedreigend, maar uitnodigend gebracht. Gesprekken over het geloof kunnen het gevolg zijn. Luister aandachtig naar de manier waarop de Limburger met religie omgaat, toon respect daarvoor en neem dat als vertrekpunt voor de verdere verkondiging. Benader de Limburger als gelijkwaardig en ga samen met de Limburger de religieuze zoektocht in.

---

³⁵² Elshof, *Van huis uit katholiek*, 318, 320.

³⁵³ Bosch, *Transforming Mission*, 10.

³⁵⁴ Murray, *Church after Christendom*, 77-78.

4.3.5. Bouw relaties met Limburgers op

Uit het onderzoek onder gemeentestichters in Limburg blijkt dat in Limburg onderlinge relaties en contacten belangrijk zijn. Het is aan te bevelen dit kenmerkende aspect van de Limburgse bevolking in het gemeentestichtingsinitiatief te integreren. In een collectivistische cultuur waarin buitenstaanders wantrouwend tegemoet getreden worden en vertrouwen opgebouwd moet worden, is het opbouwen van relaties van groot belang. De opgebouwde relaties bieden mogelijkheden de heilsboodschap te delen met de Limburgers. Deze benaderingswijze heeft de voorkeur boven kortdurende evangelisatieactiviteiten. Deze activiteiten gaan aan een vijftal aspecten van de Limburgse samenleving voorbij: ten eerste is bij Limburgers weinig kennis over het christelijk geloof aanwezig, op de tweede plaats zijn Rooms-katholieke Limburgers niet gewend over het christelijk geloof te spreken, ten derde is het nodig vertrouwen met Limburgers op te bouwen en dat kost tijd, vervolgens komt bijna iedereen tot bekering door langdurige relaties met christenen en op de vijfde plaats is het persoonlijk aannemen van de heilsboodschap een proces.³⁵⁵ Doordat de secularisatie in Limburg toeneemt, zal het aantal Limburgers die kennis hebben van het christelijk geloof verder afnemen en zal het opbouwen en onderhouden van relaties met Limburgers steeds meer nodig zijn. Dit kan op verschillende manieren plaatsvinden door lid te worden van een vereniging, vrijwilligerswerk, lid te worden van een wijkteam of ontmoetingen in een buurtcafé.

4.3.6. Bevorder de onderlinge gemeenschap

De Limburgse bevolking laat een gerichtheid op het gemeenschapsleven zien; collectieve processen van binding worden doorgaans in ere gehouden.³⁵⁶ Dit is een aspect dat van de Limburgse samenleving geleerd kan worden en dat een belangrijke plaats dient in te nemen bij gemeentestichting in Limburg; het stichten van christelijke gemeenschappen waarbij de gemeenschap met God en elkaar wordt gevoed. De gemeenschap staat in Gods plan centraal; het christelijk geloof is geen individuele aangelegenheid, maar gelovigen zijn geroepen in verbondenheid te leven met Jezus Christus (1Kor. 1:9) en met elkaar (1Joh.1:7). De verbondenheid in een liefdevolle gemeenschap waar iedereen gewaardeerd wordt, bevestigt de eigenwaarde van de Limburger.

Voor het bevorderen van deze onderlinge gemeenschap in Limburg wordt de aanbeveling gedaan te kiezen voor kleine groepen, waar de onderling zorg in een familieachtige setting goed naar voren komt. Twee gemeentestichters hebben goede ervaringen met het “huiskerk principe”. De huiskerk is een gemeentevorm die in Limburg geschikt is, omdat zij de volgende voordelen kent: de onderlinge gemeenschap draagt bij aan gevoelens van verbondenheid, bescherming en herkenning en dat vindt de Limburgse bevolking

---

³⁵⁵ Noort, *Als een kerk*, 252.

³⁵⁶ Leerssen, ‘De Limburgse identiteit’, 90. En: Wijers, ‘In één hand de rozenkrans’, 137, 140, 141.

belangrijk,³⁵⁷ de aanwezige weerstand die Limburgers ervaren tegen het instituut kerk wordt tegengegaan en het biedt mogelijkheden een authentieke Limburgse gemeente te worden. Samenkomen in een ongedwongen en huiselijk sfeer is een levendige plaats voor missie. Zo wordt ruimte geboden de onderlinge dialoog en het gesprek met God aan te gaan, waarbij de bereidheid bestaat van elkaar te leren.

Om een authentieke Limburgse gemeente te kunnen worden is het wenselijk dat een tweetal kenmerkende Limburgse aspecten bij de gemeentestichting een plaats krijgen: “het genieten van het leven” dient een belangrijke plaats in de christelijke gemeente in te nemen; zoals het genieten van gezamenlijke maaltijden, de christelijke feestdagen tot een feest maken en gemeenschappelijke activiteiten ondernemen. Samen vieren en genieten van het goede dat God geeft, bevordert de onderlinge verbondenheid. Vervolgens dient het gemeentestichtingsinitiatief zich aan te passen aan het Limburgse levenstempo; Limburg is minder jachtig en gemoedelijker dan de rest van Nederland.

4.4. Aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit onderzoek richt zich op kenmerkende aspecten van de Limburgse context voor gemeentestichting in Limburg en de wijze waarop contextualisatie in de Limburgse context plaatsvindt. Het onderzoek biedt aanknopingspunten voor vervolgonderzoek.

- Onderzoek naar de wijze waarop individuele Limburgers tot geloof zijn gekomen geeft inzicht welke aspecten bij de verkondiging voor hen van invloed waren tot deze keuze te komen. De resultaten kunnen een bijdrage leveren met betrekking tot de verkondiging van het evangelie in woorden en daden.
- Onderzoek naar geschikte plaatsen voor nieuwe gemeentestichtingsinitiatieven in Limburg zijn nodig. Nieuwe gemeentestichtingsinitiatieven kunnen van deze kennis gebruik maken bij het kiezen van een locatie, zodat een evenwichtige verdeling in Limburg zichtbaar wordt.
- Gemeentestichting is in Limburg veelal een ‘Hollandse’ aangelegenheid. Diepgaand onderzoek naar de oorzaken en gevolgen hiervan is nodig, zodat Limburgers beter toegerust kunnen worden met het oog op actieve deelname bij gemeentestichtingsinitiatieven.

---

³⁵⁷ Elshof, *Van huis uit katholiek*, 73.

Samenvatting

Het doel van Evangelicale gemeentestichting in Limburg is een proces op gang brengen waarin de Limburgse bevolking geholpen wordt bij hun religieuze zoektocht en bijeengebracht wordt in een nieuwe christelijke gemeenschap.

Vier motieven kunnen gegeven worden voor Evangelicale gemeentestichting in Limburg: ten eerste het evangelisatorisch motief; veel Rooms-katholieke Limburgers zien hun geloof niet als een persoonlijke boodschap van heil. Het tweede motief betreft de aanwezige kloof tussen de Rooms-katholieke kerk en de Limburgers. Op de derde plaats het confessioneel motief; bestaande theologische verschillen tussen Rooms-katholieken en Evangelicalen maken de kansen op gezamenlijke initiatieven tot gemeentestichting erg klein. Het vierde motief is gericht op innovatie; door middel van het gemeentestichtingsinitiatief bestaande gemeenten aanzetten tot vernieuwing.

Door de Limburgse cultuur te vergelijken met de overige provincies van Nederland, vanuit de culturele dimensies van Hofstede, wordt het volgende beeld zichtbaar: bij Limburgers is een grotere machtafstand aanwezig tussen gezagdragers en ondergeschikte. De negatieve ervaringen met gezagsdragers hebben de minderwaardigheid van de Limburgse bevolking versterkt. Limburg is minder individualistisch doordat vastgehouden wordt aan collectieve bindingen en de Limburgse bevolking een gerichtheid op consensus laat zien. In Limburg wordt de levenskwaliteit benadrukt, vandaar dat in Limburg meer femininiteit gevonden wordt. Een hogere onzekerheidsvermijding wordt in Limburg zichtbaar doordat Limburgers vasthouden aan datgene waarmee ze vertrouwd zijn. De Limburgse samenleving is meer gericht op de korte termijn oriëntatie; het '*Carpe diem*' is op de Limburgers van toepassing.

De Limburgse gemeentestichters kennen de Limburgse context goed. De waardering van de Limburgse cultuur is echter overwegend negatief; met een argwanende houding wordt de Limburgse context veelal tegemoet getreden, met name op het gebied van het christelijk geloof. De Limburger wordt benaderd als de ontvanger van het evangelie en een wisselwerking tussen context en evangelie vindt grotendeels niet plaats. De Limburgse gemeentestichters hanteren overwegend het tegencultuur en vertaalmodel; de inhoud van het evangelie wordt niet veranderd, de vorm mag in zekere mate veranderen.

Het situationele model wordt als uitgangspunt genomen bij de aanbevelingen in deze thesis; christelijke gemeenschappen komen voort uit de intensieve wisselwerking tussen Gods heilsboodschap en de context. Het situationele model wordt, indien nodig, aangevuld met het counterculturele en vertaalmodel; daar waar de heilsboodschap zich verzet tegen de Limburgse cultuur.

De volgende zes aanbevelingen worden voor gemeentestichting in een Limburgse context gegeven: benader de Limburgse context positief, bevestig de eigenwaarde van de Limburgers, maak gebruik van sacramenten en rituelen, toon het christelijk geloof in daden, bouw relaties met Limburgers op en bevorder de onderlinge gemeenschap.

Bibliografie

Baarda, D.B., Goede, de M.P.M., Teunissen, J., *Basisboek kwalitatief onderzoek, Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers 2009

Bakker, H., *De weg van het wassende water: Op zoek naar de wortels van het baptisme*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008

Bertram, J., *Dat zijn nou typisch Limburgers*, Amsterdam: Krikke Pocket Books 2011

Bevans, S.B., *Models of Contextual Theology*, New York: Orbis books 2009

Bevans, S.B., Schroeder, R.P., *Constants in context: A theology of Mission for Today*, New York: Orbis books 2005

Blok, O.W., 'Creatieve gemeentestichting in de stad. Theologie, praktijk en spiritualiteit van Urban Expression', *Soteria* 27 (2010), 16-27

Blok, O.W., *Gemeentestichting een baptisten perspectief*, 2008

Boerrigter, A., Blok, O.W., Horjus, D.J., Poppe, E., *Visie werkgroep gemeentestichting*, Barneveld 2012

Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs H., 'Een groeiende belangstelling voor de eigen regio', in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 1-25

Bosch, D.J., *Transforming Mission, Paradigm Shifts in Theology of Mission*, New York: Orbis books 1991

Brouwer, R., Groot, de K., Roest, de H., Sengers, E., Stoppels, S., *Levend lichaam: Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*, Kampen: Kok Kampen 2007

Caljé, P.A.J., 'Naar een nieuw Limburg', in: Caljé, P.A.J., Hovens, F., *De kleine geschiedenis van Limburg, dag 23*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2010

Centraal bureau voor de Statistiek, *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*, Den Haag: OBT bv 2009

Chester, T., Timmis, S., *Total Church, Evangelie en gemeenschap*, Amerongen: Stichting The Media Alliance 2011

Danneels, G., *Geloofsboek, de bisschoppen van België*, Tielt: Lannoo 1994

Dekker, G., Stoffels, H.C., *Godsdienst en samenleving, Een introductie in de godsdienstsociologie*, Kampen: Kok Kampen 2009

Elfshof, T., *Van huis uit katholiek, Een praktisch theologisch, semiotisch onderzoek naar de ontwikkeling van religiositeit in drie generaties van rooms-katholieke families*, Delft: Eburon Academic Publishers 2008

Grenz, S.J., *Renewing the Center: Evangelical Theology in a Post-Theological Era*, Michigan: Baker Academic 2000

Hinskens, F., 'Dialectnivellering in Limburg. Verlies van regionale identiteit?', in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996

Hofstede, G., *Allemaal andersdenkenden, Omgaan met cultuurverschillen*, Amsterdam: Contact 1991

Huth, J., *Gelovend Rooms-katholiek?!, Een onderzoek naar het geloof van de Rooms-katholiek in Limburg*, Afstudeerproject van de Christelijke Hogeschool Ede 2010

Knibbe, K.E., *Faith in the familiar, continuity and change in religious practices and moral orientations in the south of Limburg, the Netherlands*, Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam 2007

Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009

Knotter, A., 'Limburg bestaat niet. Paradoxen van een sterke identiteit' in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 263-277

Kooi, van der C., Staalduine-Sulman, van E., Zwiep, A.W. (red.), *Evangelical Theology in transition*, Amsterdam: VU University Press 2012

Korte, de G.J.N., Ouweneel, W.J., *Rome en Reformatie: Overeenkomsten en verschillen na vijfhonderd jaar Hervorming*, Heerenveen: Medema 2010

Leer, van der T., *Zo zijn onze manieren! In gesprek over gemeentetheologie*, Barneveld: Baptisten Seminarium 2009

Leerssen, J., 'De Limburgse identiteit: Laveren tussen regionalisme, provincialisme en chauvinisme', in: Dijk, van M., Hovens, F., Leerssen, J., *De kleine geschiedenis van Limburg in 25 dagen, Dag 25*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2010, 56-93

Meuwissen, J., '“Waar het uniform regeert...!” Collectieve identiteitsprocessen en de bloei van de Limburgse blaasmuziek (1950-1970)', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 151-174

Mission-Shaped Church: *Church planting and fresh expressions of church in a changing context*, Londen: Church House Publishing 2004

- Molen, van der R., *Plant een kerk, Visie en inspiratie voor creatieve gemeentestichting*, Amsterdam: Ark Media 2008
- Murray, S., *Church after christendom*, Carlisle: Paternoster 2004, 15
- Murray, S., *Church Planting: Laying Foundations*, Carlisle: Paternoster 1998
- Murray, S., *Planting Churches in the 21st century: A guide for those who want fresh perspectives and new ideas for creating congregations*, Scottsdale: Herald Press 2010
- Nissen, P.J.A., 'Confessionele identiteit en regionale eigenheid', in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 155-172
- Nissen, P.J.A., 'Constructie en deconstructie van het katholieke Limburg', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 99-114
- Nissen, P.J.A., 'De ontplooiing van het regionaal zelfbewustzijn in de beide provincies Limburg na 1839', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 73-97
- Noort, G., Paas, S., Roest, de H., Stoppels, S., *Als een kerk opnieuw begint: Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008
- Notermans, J., 'De moeizame geboorte van de provincie Limburg', in: Haye, de la R., Hovens, F., Notermans J., *De kleine geschiedenis van Limburg, Dag 11*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2008, 10-53
- Orbons, P., Spronck, L., 'Limburgers worden Nederlanders. Een moeizaam integratieproces', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 33-60
- Ouweneel, W.J., *De Kerk van God I: ontwerp van een elementaire ecclesiologie*, Heerenveen: Medema 2010
- Paas, S., *De werkers van het laatste uur: De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*, Zoetermeer: Boekencentrum 2008
- Paas, S., 'Ecclesiologie in Context: Urban Church Planting in the Netherlands', in: Kooi, van der C., Staalduine-Sulman, van E., Zwiep, A.W., *Evangelical theology in transition*, Amsterdam: VU Uitgeverij 2012, 136-138
- Paas, S., *Jezus als Heer in een plat land, Op zoek naar een Nederlands evangelie*, Zoetermeer: Boekencentrum 2001
- Perry, J., 't Nachtegaaltje zingt'. Regionalisme in Nederlands-Limburg 1900-1950, in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 187-227

Rooijackers, G., 'De ideologie van het heem', in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 5-25

Secretariaat Rooms-Katholiek kerkgenootschap, *Katechismus van de katholieke kerk*, Baarn: Gooi&Sticht 1995

Ubachs, P.J.H., *Handboek voor de geschiedenis van Limburg*, Hilversum: Verloren 2000

Unie van Baptistengemeenten, *Concept beleidsplan 2013-2016*, 2012

Vellekoop, M., *Nieuwe kerken in een nieuwe context: Onderzoek naar gemeentestichting in Nederland en de rol van contextualisatie*, Masterscriptie Vrije Universiteit Amsterdam 2008

Venner, J.G.C., *Canon van Limburg: een historisch overzicht*, Venlo: Mooi Limburgs Boekenfonds 2009

Vloet, van der J., *Katholieken wat ze geloven*, Antwerpen: Halewijn 2006

Vries, de O.H., *Gelovig gedoopt, 400 jaar baptisme 150 jaar in Nederland*, Kampen: Kok 2009

Wierda, S.J., *Gezonden met perspectief: Naar een theologisch kader voor gemeentestichting met een missionair motief in Nederland*, Doctoraalscriptie Theologische Universiteit Apeldoorn 2001

Wijers, C.J.L., 'Eén onder de Limburgse narrenkap', in: Borgt, van der C., Hermans, A., Jacobs, H., *Constructie van het eigene, Culturele vormen van regionale identiteit in Nederland*, Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut 1996, 201-218

Wijers, C.J.L., 'In één hand de rozenkrans, in de andere hand een glas bier'. De Limburgse identiteit onder de loep', in: Knotter, A. (red.), *Dit is Limburg! Opstellen over de Limburgse identiteit*, Zwolle: Waanders Uitgevers 2009, 127-149

Wright, C.J.H., *De Bijbelse missie: Gods opdracht voor zijn kinderen*, Barneveld: De Vuurbaak 2011

Geraadpleegde websites:

Bestuur van de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland, 2011, <http://www.pkn.nl/vacare/site/uploadedDocs/JaarrekeningenjaarverslagDO.pdf> (Geraadpleegd 11-03-2012)

Bisdom Roermond, *'Diaconie en parochie' over migranten*, http://www.bisdom-roermond.nl/single/index.php?ID=362&CLmDemo_horizontal=12 (Geraadpleegd: 11-02-2012)

Cantalamesa, R., *Geloof dat de wereld overwint*, 2005, <http://www.stucom.nl/document/0173.pdf> (Geraadpleegd 20-03-2012)

Centraal bureau voor de Statistiek, *Krimpgemeenten: meer ouderen en westerse allochtonen*, 2012, <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/nederland-regionaal/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-krimpgemeenten-art.htm?RefererType=RSSItem> (Geraadpleegd: 07-02-2012)

Curie – Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen, *Gemeenschappelijke verklaring over de rechtvaardigingsleer door de Rooms Katholieke kerk en Lutherse wereld federatie*, 1999, <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=698>. En: <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=700>. En: <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=338&id=705> (Geraadpleegd 16-02-2012)

Elshof, T., *Lezing LUCE 23 juni*, 2009, <http://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/luce-crc/teksten/pasoraat/2009-vanhuisuitkatholiek-elshof.pdf> (Geraadpleegd: 01-03-2012)

Goossen, H., *Katholieken, aantal uitschrijvingen gestegen*, 2011 <http://red.mgl.nl/tussenkerkengeloof/pivot/entry.php?id=581> (Geraadpleegd 08-03-2012)

Katechismus van de Katholieke kerk, *Artikel 1257*, 1995, <http://www.stvitus.nl/kkk/> (Geraadpleegd 20-03-2012)

Lausanne beweging, *Het Manila Manifest*, <http://www.lausanne.org/nl/dutch/1570-manifesto.html> (Geraadpleegd 20-03-2012)

Lausanne Nederland, *Het Cape Town commitment, Een geloofsbelijdenis en een oproep tot actie*, 2011, [http://eza.nl/media/upload/files/Het%20Cape%20Town%20Commitment%20NL\(1\).pdf](http://eza.nl/media/upload/files/Het%20Cape%20Town%20Commitment%20NL(1).pdf) (Geraadpleegd 20-03-2012)

Lombardi, P., *Interview met de meegereide journalisten in het vliegtuig van Rome naar Berlijn*, 2011, <http://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=4307&id=0&highlight=oecumene+protestanten#a14> (Geraadpleegd 13-03-2012)

Meertens instituut, 2011, <http://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/home-mainmenu-1/143696-symposium-over-de-constructie-van-lokale-identiteit-in-limburg> (geraadpleegd: 01-03-2012)

Paus Johannes Paulus II, *Encycliek Centesimus Annus*, 1991,
<http://www.rkddocumenten.nl/rkddocs/index.php?mi=600&doc=3&id=4382> (Geraadpleegd 20-03-2012)

Paus Johannes Paulus II, *Encycliek Redemptoris Missio*, “Niemand komt tot de Vader tenzij door mij” (*Joh. 14:6*), 1991,
<http://www.rkddocumenten.nl/rkddocs/index.php?mi=600&doc=4&id=3793> (Geraadpleegd 11-02-2012)

Protestantse gemeente Rotterdam-Zuid, 2011,
<http://www.pkn.nl/missionair/site/uploadedDocs/ProjectplanKopvanZuid0.1e.pdf>
(Geraadpleegd 11-03-2012)

Provincie Limburg, *Krimp*, 2012, [http://www.limburg.nl/Beleid/Economie en Financi%C3%ABn/Gemeentefinanci%C3%ABn/Toezicht Limburg/Onderwerpen/Krimp](http://www.limburg.nl/Beleid/Economie%20en%20Financi%C3%ABn/Gemeentefinanci%C3%ABn/Toezicht%20Limburg/Onderwerpen/Krimp)
(Geraadpleegd: 07-02-2012)

Reenen, van J., *Rooms-katholiek Limburg seculariseert in snel tempo*, Reformatorisch dagblad 22-06-2011,
http://www.refdag.nl/kerkplein/kerknieuws/rooms_katholiek_limburg_seculariseert_in_snel_tempo_1_571519 (Geraadpleegd 09-02-2012)

RKnieuws, *Gemeenschappelijk luthers katholieke verklaring, naar aanleiding 500ste verjaardag reformatie*, 2011, <http://www.rorate.com/nieuws/nws.php?id=67695>
(Geraadpleegd 20-03-2012)

Vries, de O.H., *Gemeentestichting in een veranderende cultuur*, 2006.
<http://baptistenseminarium.nl/upload/Lezing%20OHdeVries%20studiedag%20Gemeentestichting%20in%20een%20veranderende%20cultuur.pdf> (Geraadpleegd 05-07-2012).

Wiertz, F., *Blauwdruk voor 2020*, Roermond 2011, <http://www.bisdom-roermond.nl/ktml2/images/uploads/files/blauwdruk%202020.pdf> (Geraadpleegd: 07-02-2012)

Bijlage 1. Brief voor gemeentestichters

Geachte gemeentestichter,

Allereerst hartelijk dank voor uw bereidheid mee te werken aan mijn onderzoek ten aanzien van mijn thesis op de Vrije Universiteit van Amsterdam. Het onderzoek waar ik uw medewerking voor vraag betreft gemeentestichting in Limburg. Hierbij gaat het om de vraag: welke ervaringen heeft u opgedaan bij uw gemeentestichtingsinitiatief? Over gemeentestichting in Limburg is nog vrij weinig bekend. Dit onderzoek wil een bijdrage leveren door het vergroten van kennis en inzicht op het gebied van gemeentestichting in Limburg. Het interview zal ik afnemen en duurt anderhalf tot twee uur. De plaats waar het interview plaatsvindt mag u zelf bepalen, ik ben bereid naar u toe te komen. Mijn voorkeur gaat ernaar uit het interview op band op te nemen, zodat het materiaal zorgvuldig kan worden bestudeerd. De opname zal alleen door mij beluisterd worden en zal worden gewist als het interview is uitgetypt. De tekst van het interview leg ik aan u voor, zodat u kunt nagaan of u correct bent geciteerd. Waar nodig worden aanpassingen verricht. De gegevens blijven anoniem; namen worden weggelaten en details veranderd. Door mee te werken stemt u toe dat het anonieme materiaal gebruikt wordt voor dit onderzoek en verwerkt mag worden in mijn thesis. Mocht u naar aanleiding van bovenstaande vragen hebben of meer informatie wensen, dan hoor ik dat graag van u.

Met vriendelijke groet,

Jacqueline Huth

Bijlage 2. Vragenlijst van het interview

Begin interview:

- Doel van het interview aangeven: het vergroten van kennis en inzicht van gemeentestichtingsinitiatieven in Limburg door kennis te nemen van de ervaringen en belevingen van gemeentestichters in Limburg, met het oog op een meer adequate praktijk van gemeentestichting in Limburg.
- Aangeven wat met de informatie gaat gebeuren: het op band opgenomen interview wordt uitgetypt, voorgelegd aan de respondent en vervolgens verwerkt in de thesis.
- Aangeven dat het interview anoniem wordt verwerkt.
- Toestemming vragen voor opname op band.
- Aangeven tijdsduur: anderhalf tot twee uur.

Vragen interview:

Gemeentestichting in Limburg:

- Hoe bent u tot gemeentestichting in Limburg gekomen?
- Wat zijn uw motieven om een gemeente te stichten?
- Waarom in Limburg?
- Waarom in deze specifieke plaats?
- Wat verstaat u onder gemeentestichting?

De Limburgse context:

- Welke indruk heeft u van de Limburgse samenleving?
- Wat vindt u kenmerkend voor de Limburgse samenleving in vergelijking met de rest van Nederland?
- Welke aspecten van de Limburgse samenleving duidt u positief?
- Welke aspecten van de Limburgse samenleving duidt u negatief?
- In hoeverre heeft u zich verdiept in de Limburgse samenleving?
- Welke bijdrage meent u met uw gemeentestichtingsinitiatief aan de Limburgse samenleving te leveren?

Aansluiten bij de Limburgse context:

- In hoeverre past u zich bij het stichten van uw gemeente aan bij de Limburgse samenleving?
- Op welke manier past u zich aan bij het communiceren van het evangelie bij deze Limburgse omgeving?

- Welke ervaringen heeft u in Limburg opgedaan bij het uitdragen van het evangelie?
- Wie vormt de doelgroep waarop u zich richt?
- Hoe sluit u aan bij de doelgroep?
- Welke missionaire strategie gebruikt u? En waarom?
- Welke ervaringen heeft u hiermee opgedaan?

Effecten van het gemeentestichtende werk:

- Welke effecten heeft u op uw gemeentestichtende werk in Limburg?
- Wat is volgens uw ervaringen verstandig dat gemeentestichters in Limburg in de toekomst wel moeten doen?
- Wat is volgens uw ervaringen verstandig dat gemeentestichters in Limburg in de toekomst niet moeten doen?

Afronding interview:

- Dit waren mijn vragen, zijn er volgens u nog onderwerpen die u graag aan de orde wilt stellen?
- Aanvullende opmerkingen kunnen nog per e-mail doorgegeven worden.
- Aangeven dat de gegevens verwerkt worden in de thesis en dat deze te zijner tijd wordt toegestuurd.